

XV. évfolyam, 159. szám

2015. január

Irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán versei

Czakó Gábor:
A Ganymédész-ügy

Faludi Ádám:
Egy holnaplopó
naplójából

Jász Attila:
Átiratok. Herm&co

Horváth Előd Benjamin
versei

Beszédes István:
[Gradáció]

Hargitai Ildikó:
Talmi kincseim

Hudy Árpád:
A leomlott fal árnyéka

Boldog Zoltán: Börze

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Árad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Mányoki Endre (vers, próza), Szócs Géza,

Makkai Ádám (Hawaii)

Munkatársak:

Boldog Zoltán (kritika, interjú),

Laik Eszter (helyszíni tudósítás), Varga Melinda (Kolozsvár),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón: **Frenyó Juli** festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN versei

MÉG VANNAK REGGELEK

elzsibbadunk
valamitől egyszer csak elégünk lesz,
a félbolond fákat már észre sem vesszük
azt sem
ha lángba borul a vágy
s a teremtés kényszere
is elmenekül
bennünk egyre mélyebbre ás

holttestünkön nem látható
az idegenkezűség jele
s ha mégis matatnak rajtunk
csupa kíváncsiságból teszik
hasonló okból
mely a mi eszméletünket is felébreszti
ha tűzpiros arccal
eltrappol a reggel a házunk előtt

LESBEN

menthető a múlt minden múltba
csepeg a vérünk idegen folyóba
azért vagyunk ott szívünk etessük
ott még egyszer ne lehessünk

párbajra hív ki tévelyeg
a metafizika is jó verem
együtt vagyunk mégis egyedül
a lélek ma untan hegedül

fekszik a csend kicsontozva
jövő oson a kies falra
és míg lesed ki jön feléd
tányérodban hűl az ebéd

ELINDUL A GONDOLAT

viharvert szavak
hevernek a fák tövében
meztelen lombok között
sötétlik a fény

a réteken
bizonyosság-özön
a fűszálakon
kéklő harmat remeg
elindul a gondolat
az árnyék árkádjai alatt

AZ EMLÉK EVOLÚCIÓJA

lásd be
ha felhívlak nem zaklatni akarlak
és nem szeretnék emlékeztetni arra
amit ketten toltunk el
a jelentéssel zsúfolt életpályánk
egy bizonyos szakaszán
makacssággal
értelmetlen civakodással
túlfűtött haraggal
(a szállodaszoba napfürdette pamlagán
vagy abban az ágyban
ahol ököllel rontottál rám
s követelted
mondjam meg
ki vagyok)

most úgy tűnik
(az utóbbi időben egyre gyakrabban)
mintha a múlt
a kisiklott szándék
a szentimentális útvesztő
célkitűzéseink közé tartozott volna

és nem csak

van aki emlékezni sem akar
van aki mindentől visszahátrál
(kigyullad körötte a világ
nem tudja a tüzet eloltani
de ha tudná sem tenné
jobb felégetni mindent
amiről nem akar többé tudomást szerezni)

CZAKÓ GÁBOR

A GANYMÉDESZ-ÜGY

Tisztelt Vádhatóság!

Kérem Kronidész Zeusz – olymposzi lakos, foglalkozása főisten – letartóztatását és kiskorú megrontása miatti szigorú megbüntetését.

Nevezett ugyanis egyrészt elcsábította, mi több, a lakhelyére ragadta a kiskorú Ganymédész trójai lakost, és szeretőjévé tette. A források ellentmondanak ugyan a tekintetben, hogy Zeusz személyesen hajtotta-e végre a fiúcska elrablását, vagy Sas nevű ügynöke által, mindenesetre Ganymédész éveken át a gyanúsított olymposzi háztartásában, vele nemi kapcsolatban élt. A gyanúsított emellett még pincéri szolgáltatásokat is elvárt tőle.

Mindez nem szorul bizonyításra, mivel a gyanúsított Ganymédész apjának, Troász trójai lakosnak, kárpótlásul a gyermekért versenylovakat és aranymuskotály típusú, rendkívül ritka szőlőtövet adott. A fájdalomdíj fizetésével lényegében önmaga ellen tett terhelő vallomást, tehát nyilvánossá tette véttségét.

Közismert, bár független források által meg nem erősített adatok szerint először Zeusz kolléganője, Eósz – fogl.: hajnalistennő, Héliosz – fogl.: napisten – istálló mesternője rabolta el a kk. áldozatot, és kényszerítette nemi kapcsolatra. Ő később Ganymédész rokonát, a szintén kiskorú és trójai Tithónoszt is elrabolta. Távollétében Zeusz elorozta tőle Ganymédészt.

Tisztelt Vádhatóság!

Az előadottak anyakönyvi kivonat nélkül is bizonyítják, hogy az áldozat a sérelmére elkövetett bűncselekmények idején védekezésre képtelen gyermek volt.

Biztos vagyok benne, hogy a T. Nyomozó Hatóság tisztázni fogja a részleteket, s megállapítja, hogy azok esetleges apróbb

eltérései ellenére megáll az a vád, miszerint nevezett Zeus, olymoszi lakos, fogl. főisten, valóban elrabolta k. Ganymédesz trójai lakost, és vele állandó nemi kapcsolatot létesített, vagyis megvalósította a kiskorú megrontásának bűncselekményét.

A gyanúsított elvetemültségére vall, hogy a csodálatos paripákat fondorlatosan visszaszerezte Troásztól, Ganymédesz apukájától. Beosztottját, Poszeidón tengeristent ugyanis arra utasította, hogy egy víziszörnyet küldjön Troász birtokára. Troász, persze, ki más volt kénytelen fölfogadni, mint Heraklést, Zeus fiát, hogy szabaddítsa meg a szörnyetegtől?! Fizetségül oda kellett adnia a csoda-paripákat Heraklésznak. Mi ez, ha nem a korrupció iskolapéldája?

Tisztelt Vádhatóság!

Nyilván lesznek hangok, melyek a vád tárgyát képező tettek elévülésére hivatkoznak, mivel azok mintegy háromezer-háromszáz meg még harminchárom éve történtek. Az idő tényleg haladt rendesen, ám hozzá hasonlóan az elévülés kifogása sem áll meg, mióta büntető törvényünk a pederasziát a népirtással azonos társadalmi veszélyességűnek minősítette, és hozzá hasonlóan eltörölte elévülhetőségét.

A gyanúsítottat nem menti, hogy időközben áthelyezte sértettet az égboltra Vízöntőnek. Köztudott, hogy ezt nem bűnbánatból, hanem erélyes és hisztérikusan féltékeny felesége, Héra követelésére tette. E bűncselekménytípus jellemzője, hogy az elkövetők ráunnak fiúszereitőikre, amikor azok gyermekből férfivá serdülnek, és kidobják őket. Nyilván ez lett a sorsa a szerencsétlen Ganymédesz gyereknek is.

A gyanúsított részéről ócska kifogás volna másvilágra költözéssel kibújni a felelősség alól, mivel szakmájából eredően halhatatlan.

Az előadottak alapján kérem a Zeusznak nevezett pederaszta – olymoszi lakos, fogl. főisten – ellen a nyomozati eljárás megindítását, bíróság elé állítását, vétkessége megállapítását, továbbá példás megbüntetését kiskorú megrontása miatt.

TÉREY JÁNOS

ORSZÁGOS KÁOSZ (2–3)

(Részletek A Legkisebb Jégkorszak című regényből)

3.

Kapualj

Megálltak a kapualjban és haboztak.

Egyelőre nem merték kidugni az orrukat:

Féltek, nehogy leborotválja a szél.

„Megint olyan hideg van, hogy belefagy

Az ember szájába a nyál.

Időre megy, Francikám? – kérdezte a házmester. –

Akkor nem fog percre pontosan beérni.”

„Számítanak rá, Tóni bácsi. Tudja, minálunk nagyüzem van”,

Mondta Franci, fontosán. „Maguknál igen,

De magukon kívül nem dolgozik ilyenkor senki.

Egy hivatal sincs nyitva, alig jön busz. Taxi pedig?

Van, hogy egy órán belül, van, hogy soha.”

„Azt mondják, szünetel az ételosztás a szegényeknek.”

„Éppen most?” „Éppen most, na bumm. Ez ilyen.”

„El vannak látva fagyállóval?” „Naná.

Hallotta a híreket?” „Hallottam, ja – mondta

A házmester, bojtos sapkáját szemébe húzva. –

Maga azért közelebb van a tűzhöz.” „Mondjuk így.”

„Hát akkor azt is tudja, mi jön.” „Nagyjából.”

„Nem lehet, hogy csak ijesztgetnek minket?”

„Többszörös riasztást adtak ki, talán csak nem heccből...

Nyugalom, Tóni bácsi, mi vagyunk a helyzet urai.

A kormány pedig a helyén van.” A házmester

Hamiskásan somolygott: „Radákkal hogy vagyunk?

Maga még mindig hisz a miniszterelnökünkben?”

Kis szünet állt be, a fiatalabbik akart kicsit kivárni.

„Én hiszek. Sőt tisztelem – mondta végül komolyan Franci. –

És elegendő volt a konzervatív központosításból. Magának nem?”

„Jaj, dehogynem.” „És maga mit mond?”

„Én, kérem, azt mondom, hogy Radák erős és Radák kemény,

Ilyet már láttunk – kacsintott Tóni bácsi. – De ő
Nemcsak a saját klikkjére figyel.”
„Ühüm, ühüm. És nem volt elege a liberális hisztiből?
Radák a nyafogás helyett padlóról hozta vissza
A jó öreg szociáldemokráciát.
És hazahozott több százezer kivándorolt fiatal is,
Nem kényszerítéssel és nem gumicukorral...
És közben ugyanúgy óvja a magyar földet,
Mint az uram-bátyám káderek.” „Ami igaz, az igaz
– Fújt egyet a vice. – Nincs szüksége valamire, szomszéd?
A fűtés, ugye, magánál is rendben?” „Ja.”
„Szenet, fát vett?” „Ne hülyéskedjen már,
Gázal fűtünk.” „És mi van, ha gáz, áram se lesz,
Világvége?” „Annyira ne kapkodjunk”,
Mondta Franci optimistán. „És mondja,
Bevásárolt?” „Alaposan, még karácsony előtt.
Vettem elég ásványvizet, kétszersültet, vagy öt rekesz sört.”
„Maga kóstolta már a tavalyi törkölyömet?”
„Nem.” „Nem? Akkor azt muszáj lesz.
Persze, az izlandi tűzhányók meg az Etna...
Ezek, Francikám, mind-mind szörnyű dolgok...
A következményeik beláthatatlanok...
Én is éreztem, hogy fokozódik az általános aggodalom,
De azért hókatasztrófára Pesten mégsem gondolt senki,
Pláne ilyenkor, a karácsonyi tagló súlya alatt...”
„Nem gondolja, hogy nagyon is udvarias
Ez a mostani vihar? Megvárja, amíg kipurcan az ünnep...
Csak utána bénítja le a fél várost.”
„Maximum pár napig szokott ilyen hideg lenni, nem hetekig”,
Mondta a házmester. „Hetekig? Ennek mindjárt vége.
Amit maga mond, az majd később lesz...”
„Mikor?” „A következő években. Évtizedekben.
Hónapokig lesz egyfolytában ilyen idő.”
„Akkor mi kihalunk, az tótziher.”
„Maguk? Maguk lehet.”

Franci lélekben már máshol járt,
Bizonyos Labancz Biankára gondolt,
Akinek most ér véget az órája Virányoson.
És ő meg fogja várni... tényleg, le ne kesse,
Ha munkából jön! El kell érnie.

*

Bori csak bámult ki a kocsijából.
Az egész határ el volt torlaszolva.
Sőt jóformán az eget se lehetett látni,
Éppen amiért olyan veszélyesen közel
Került csurig tömött hófellegeivel –

A dunai rianások és lékek fölött pára gomolygott.
A vörös Nap lassanként fölkapaszkodott a hegyre,
A kacsaringózó mellékutcák fölé,
Amelyek nyáron sétára csábítottak
Váratlan, nyájas zugaikkal, zöld hasadékaikkal,
De most igen zordnak tűntek,
Amikor átfújt rajtuk a fagyos szél.

Száraz hó sodródott a pesti sík fölé,
Oszlopokba kavarodott, tejfehér hengerben örvénylett,
Aztán hirtelen elvesztette lendületét,
És leüledett. A keleti szél
Jócskán otthagyta nyomát a havon:
Tegnap a Normafánál a tüskés bozót nyikorgó szárai körül
Hógallérok támadtak, ez is lenyűgöző látvány volt;
Ma pedig a Denevér-völgy oldalában
Keletkeztek dermedt fodrok,
És itt-ott vízenyős tar foltok,
Fonnyadt cipóként domborodó,
Sárga fűcsomók bukkantak elő.

Joó Bori kiszállt a kocsiból, az árok peremére lépett.
Két perc múlva úgy festett a szél prédájaként,
Mint egy eszkimó asszony, a tollkabátjában meg a körprémjében.

Látta, fagyott verebek és szarkák
Teteme hever a völgy legalján. Több száz vagy ezer.
A sárga-fehér mellényes természet- és polgárőrök,
A kik minden reggel őrzáratoznak arra,
Egész évben felügyelve az itteni, értékes gyepfoltot
– Ezt a kincset a hegy kamaszkorából –,
Ők jelentették a hatóságnak a tömeges madárhalált.
Ilyet még nem láttak soha, ők sem.

Még titok volt, de Borinak volt kapcsolata a rendőrségnél.
Úgy döntött, hogy az Esti Kurírnak fotóz és ír egy riportot.
Ez oda nem fog beférni, látta rögtön,
Ezt nem bírná el az ottani puhapapír.

4. Szibéria

Radák miniszterelnök jó darabon
Letakarított utakon kígyózott föl a hegyre
Dögös fekete terepjárójával.
Sokáig azt hitte, hogy semmi különös,
Túloznak a jelentések. Mindig ez a magyaros rinyálás!
Mégis, mi van ezen csodálkoznivaló?
A Svábhegy az rendes középhegység elvégre is,
Lassan meg lehetne szokni a hátrányait.
Próbálta ehhez tartani magát,
De ott fönt valóban megrázó volt a látvány.
„Szibéria – suttogta önkéntelenül. – Szibéria.”
Tudta, hogy péntek óta az Eötvös úti víztorony körül
Fordul a 21-es busz. Nem megy tovább, mert lehetetlenség volna.
Tudta, hogy kordonnal zárták le az autótutat a Normafára,
Mert a víztorony után alpesi hóvilág jött.

Radák főleg az övéhez hasonló, bár az övénél
Szerényebb terepjárókat látott az úton,
Azonkívül egy-két furge hómobilt,
Amelyek hátán huszonéves aranyifjak iparkodtak
Hegyen lakó szerelmeikhez;
És autók közül csupán extramagas tengelyűeket látott,
De most azok is alig bírták a változékony terepet,
Úgy csúszkáltak, zuhantak ide-oda az úttesten,
Keresztutcánként jobbra-balra,
Veszélyes kanyargásokkal a hómeredélyek közt,
Mint félig kiütött részegek.

Csupán a darázshangon zümmögő,
Lomha motoros szánok siklottak előre;
Dzsippel Radák is csak a keskeny sávot nyitó,
Olajzöld hóékék és egy masszív, lánc talpas
Hókotró nyomában tudott haladni,
Amely a csúcsra felzörögve
Havat taszított az út két oldalára.

A régimódi, buzogányfejű víztoronytól
Egész a Jánoshegyig zárva volt a hegy.
Az élet a síparadicsomban szünetelt.
A toronymál, íme, itt az a bizonyos kordon
– Ilyen van ősz óta a Turulnál is, bár más okból,
Ott a csempészek és spekulánsok miatt... –;
A kordon mögött a karhatalom cirkált,
Őt persze átengedték az útlezáráson.

Binder Gyula protokollfőnök várta miniszterelnökét
A krízisközpont portáján, ahová megbeszélték.
Egy volt szállodában rendezkedett be a stáb.
Reggel óta itt ülésezett a Nemzetbiztonsági Kabinet.
„Miniszterelnök úr, egy rossz hír. Leállt a fogaskerekű
Kábellopás miatt.” „Mikor?” „Este hat után.”
„Úristen, milyen emberek vannak, ilyenkor lopni...
Már csak ez hiányzott.” „Az elkövetők
Az ítéletidő beköszöntét használták ki,
És fura fintorként pont az eljegesedést
Akadályozó kábeleket lopták el...
Úgyhogy most kókadtan csüggenek alá
A lecsupált felsővezetékek.”
„Azonnali intézkedést kérek, Gyuszi!”
„Folyamatban.”

A krízisközpontba sorra futottak be a jelentések.
A környéken harminc-negyven vonat
Akadt el rémisztő torlásokban,
Utasok ezrei voltak kénytelenek
A szerelvényen tölteni az éjszakát.
Mivel ilyenformán elakadt a szállítmányozás is,
Tegnap óta üresen állnak a szupermarketek.
Közönség híján és rendeletre sorra bezártak

A színházak, mozik, hangversenytermek és diszkotékák,
Zárva volt az Opera, az összes színházak
(Kivéve az ellenzékiek és földalattiak,
Mert ők most éltek a legnagyobb szezon
A klímapeszimum és a politika kettős prése alatt...);
Végül az iskolák csukták be az ajtót.

Estétől a fegyveres erők, a segélyszolgálatok emberei
És a menedékkeresők kivételével
Mindenkinek tilos volt autóba ülni.
Legutóbbi sajtóközleményében
Tárkány Béla budapesti főpolgármester
Fölszólított, hogy mindenki maradjon otthon;
Nem lehetőleg, hanem immár kötelezően.
„Kedves polgártársak, próbáljunk
Mindent föllelni saját körzetünkben!”

Egy nyomtatott hírnep is előkerült, afféle utolsó fecske.
„A boltokat szedett-vedett bandák fosztogatják
A mínusz húsz-huszonöt fok
Erkölcöket megbénító cselekvéskényszerében”,
Fogalmazott Kőnig Attila, jeles humanista író
(„Bénító cselekvéskényszer”...: bármit is jelentsen ez).
A fosztogatásoknak egyelőre nem volt politikai
Színezete vagy ellenzéki vonatkozása
(Bár Kőnig megpróbált azt is tulajdonítani nekik).
Igaz, nem kevés harag volt jelen az utcán,
És voltak, akik máris éheztek, nem is kevesen.

Az ítéletidő átvonulása százaz
Nagyságrendben emberéletet követelt
(Autóbaleset, gyorsajtás, némi sebességmámor,
Hókásás út vagy a gumik gyalázatos állapota...).
Hajléktalanok fagytak halálra, haltak éhen;
Sokféleképpen lehetett csapdába futni.
Egy jó külsejű, göndör, barna férfi is megállt Radák előtt.
„Igen, Dolina úr? Majdnem az életünk
Függ attól, hogy mit jósol ön.” „Miniszterelnök úr,
Jósolni, azt soha... Csak mondom, ami biztos.
Úgy néz ki, hétvégén átsöpör az országon a szél,
S a vihar megint a Dunántúlt és Pest megyét sújtja legerősebben.
Holnapra megint méteres hó fenyeget.” „Értem.”

„Kézét csókolom. Ismerjük egymást”,
Mondta Radák. Aztán a nő kezét nyújtott,
Radákra, majd zavartan félrenézett. Hátrálva
Férjébe ütközött, s ekkor odaadóan
A meteorológus vállára hajtotta a fejét.
A nő mint hogyha engem provokálna
Ezzel a nyilvános dörgölözéssel.
Keskeny metszésű, kék szeme van,
Ami a gyöngém. Olyanok, mint egy mindent túlélő
És megmenekült házasság, gondolta Radák.
„Jó éjszakát, miniszterelnök úr”, búcsúzott a pár.

Radák megint a számítógépek képernyőit fölé hajlalt.
Látták, hogy most a közösségi oldalakon
Leggyorsabb a híráram. Volt, aki följánlotta
A segítségét Facebookon a városhatárban elakadtaknak,
És csakhamar meg is jelent a bajba jutott autó mellett
Forró teával és lapáttal a kézben (mert sürgősen ki is
Posztolva saját magát a dicsőségtablóra).
A tanulságokból okulva használjanak a hivatalos
Szervek is Facebookot, javasolta Dolina.
Így egy darabig hatékonyabb lett a mentés,
De késő estére lefagyott a Facebook is.
Akadozott a közlekedési cégek
Ügyfélszolgálati szervere is a túlterheléstől.
A bejövő hívásokra nem jutott elég diszpécser,
Pedig százakat fogadtak föl újonnan.

A következő percben jelentette
A miniszterelnöknek egy asszisztens,
Hogy a Ferihegyi repülőtéren regisztrált
Mínusz huszonöt és fél fok százéves csúcsot döntött meg.
A dermesztő hideg most már tizenötmillió embert érintett.
Ezer repülőjáratot töröltek négy nap alatt.
„Ferihegy nem indít és nem fogad,
Miután tegnap egy kisgép leszállás után
Megcsúszott és hóbuckának ütközött”,
Hadarta a rádióban egy elvékonyodó női hang.

FALUDI ÁDÁM vers/prózái EGY HOLNAPLOPÓ NAPLÓJÁBÓL

A nyár fái és a rozsdamarók röptében

Miért volt itt ez a sok idő, ha egyetlen pillanatot sem lehetett megtartani? Az idézett kép csak illusztráció. Hidegek felvonulása egy esős vasárnap délután. Civil tiszteletadás mellett ünnepélyes redőnyfelhúzás. Mit látnak szemünk? Utána fordulunk az idej utolsó nyárnak, és megállapítjuk, egyre jobb

ez a nyár, csak hát folyamatosan távolodik. Olyan, mint a többi nyár. Alig észrevehetően van, majd egyre terebélyesedve nincs. És akkor már nem tudunk átsiklani gyors pillanataink, mert a jelentéktelennek vége. A jelentéktelen elnyerte méltó jelentő-

ségét. Amikor ringlő dobol a palán, az ismerős szél jár a tónál. Semmi kétség. A hal bosszújaként emlegetett szálla története elevenedik meg bográcsunkban. Pincér, hozzon egy rendes adag homályt, nincs kedvem tovább menekülni!

A sün együtt eszik a macskákkal, elsőre úgy gondoltam, hogy az én hibám, szórakozik a képzeletem, egy beállítás képei, de nem. Felkel a nap, lemegy a nap, a macska mosdik, a sün szuszogva útra kel. A kerítésen túl, az olcsó ajánlatok birodalma. A legyőzhetetlen tudatlanságra alapított birodalom. Egyszer használatos ember, eldobható nap, szelektív gyűjtés. Így látni innen. És mégis kifürkészhetetlen ez az egész, akár a madár szándéka. Figyelem, figyelem! Régóta figyelem. – Vagy nem maga az élet a legjobb időtöltés? – tette fel a kérdést egy messze elkalandozó délutánon Ed

Sanders, a híres „könyvmoly, fűkadét, fug költő, a Fuck You Press szerkesztője, kiadó stb.”, ahogyan magát körülírta a jeles ezerkilencszázhatvanakban. Ez a kérdés nem tőle származott eredetileg, hanem benne volt a levegőben, és a közfelkiáltás következtében került a falakra akril festékkel és széles gesztusú betűkkel. Aranyköpés, magyar

ezüst, feledésbe merülő forralók. És szemernyi bánat, szemernyi hiányérzet, szemernyi nincs sincs a batyudban attól kezdve, hogy mégiscsak megértetted mindezt. A repkedés közben dugóhúzóba került és így eltűnt dolgok azonban rendre felbukkan-

nak a kényelmes hétköznapiból, ha időnként odébb rúgsz egy hantot vagy kövületet.

mókuserékpárom indulás előtt a fának döntve

mindjárt szeptember egy * villanydrótjaimon százával a * gyülekező varázsbege * a tollfrakkok szárnyán kéklő fény siklik * kék a feketén elől pedig a független fehér * a felkerekedés napokon belül innen elrepít * elrepül az összes újabb megint * sok-sok megint röppen fel * varázsütésre vagy csak a kényszer * viszi el az újabb és újabb megintjeim *

reggel hat múlt az augusztusból * mindjárt szeptember egy * villanydrótjaimon százával a

* gyülekező varázsbege

VÁLTOZATOK PU. IDŐ. VÁLTOZATOK PU.

IDŐ. VÁLTOZATOK PU. PU. VÁLTOZATOK

A biztonságérzet azt jelenti, hogy a vészhelyzet-érzékelőd nem működik. Legjobb lenne mihamarabb valami csapnivaló után nézni. Egy kéttagú szón hét pont – ez igen! A Rekordok Kora mindenkit beültetne a közönség soraiba. Keleti pályaudvar, Nyugati pályaudvar, Változatok pályaudvar, Tiszai Pu. és így tovább, jöjjön! Lapozzunk. A napozó zárva.

Ablak-e

Blake
L
Ablak-e
K
E Blake

avagy a
nyitott
ajtósor
lenne a
kijárat
ajtók a
Morrison Hotel fehér falában eltemetve odalenn
esetleg
átjárás
a falon
szándékos halálforgalom
There are things that are known, and there
are things that are unknown; un between
there are
DOORS

O

*(A Bodakajtor-Felsőszentiván vasútállomás bejárata felett
1971 nyarán lebegő kép 1981-es rekonstrukciója)*

Előbb a rozsdafarkút ismered meg, később a rozsdamarót, aztán pedig egyiket sem. Utóbb rendszeresen összekevered a nevüket is. A nyár fáin minden levél neked szól, és mindegyiken egyetlen mondat, és mindegyik mondat ugyanaz. »Ha annyira hiábavaló volt, akkor miért baj, hogy nem valósult meg?«

Rezgő nyár és az ezüst nyár. Hokusai fókuszai avagy fókuszálj. 2014 szeptemberét látod odakint.

hóvége rag-time

*– kiss jóvák álcázott mercedes márkájú mellzongorán játszik
a maszkabálban –*

ahogyan apránként nem jutnak eszembe a dolgok
úgy jutnak eszembe hogy ezek az aprók és
nagy címletűek nem jutnak eszembe
és apránként így jutnak eszembe újra

de nem tudnék velük élni
nem szerettem megfelelően őket
talán emiatt nem jutnak eszembe időnként
hogy így jussanak időnként mégis az eszembe
lehet hogy jobb lenne
ha soha többé nem jutnának eszembe
mi is maradna akkor az egészből jut eszembe
hát nem sok olyan amire szükségem lenne
aprók nagy címletűek
egyik sem sok
hagyjuk így ahogy van
hogy eszembe jusson olykor a
megfelelően kedvelni és a
megfelelően nem kedvelni jelentése apránként
szól a hóvége rag-time

JÁSZ ATTILA

ÁTIRATOK. HERM&CO

egy nap, amikor. Herm&Co

Egy nap, amikor, hiába menekülnék már tovább,
fel kell szállnom a vonatra. De lehet, hogy még
odáig se jutok. Egy nap, amikor nem némán
surrogva, ahogy zen szerzetes nyílve szője
halad vakon a céltábla közepe felé, és nem is
az aktuális apokalipszis acéllovasaiként,
nehéz és sűrű trappban, csatakos ágyban,
gyűrötten magányos párnák közt, nem.
Egy nap, amikor a kvartett lassan lépdel a
harmatos fűben. A ráhangolódás percei ezek.
Ezt onnan sejtem majd meg, ha egyáltalán,
a pályaudvaron szandáljukból kilógó nagy-
lábujjuk nedves lesz még. Egy nap, amikor
leülnek a resti műanyag székeire, csapolt sört
rendelnek, és játszani kezdenek. Valami régi,
kopottas bluest természetesen. Ahogy csak egy
álmatlan éjszakától rekedt hang szólíthat meg.
És ahogy mindig ilyenkor, és csakis a zene által
helyhez szögezve, lemaradok a vonatról. És
mivel soha nem csak apám és anyám gyereke
vagyok, a gitárszóló vége felé, a beálló csend előtt,
a halkuló refrén után, fekszem csak a peronon. Meg-
halok.

jelek a homokon. Herm&Co

Egy nap, amikor ablakot nyitok a mellemen,
kitárom szárnyait, hadd szellőzzenek a szobák,
repülje át minden rejtett zugát a friss levegő.
Hordja csak tele homokkal, növényi, állati
meg emberi nyomokkal az idő, hogy majd
csontjaimnak egykoron puha homokágya
legyen. Egy-kettő elsárgulva hever a felszínen,
a legtöbb kicsit lejjebb pihen, maradjon az
archeológusoknak is valami munka, feladat,
terep. És amikor már annyira beborítja a lakást,
emlékeim zegét-zugát a homok, hogy a félig tárt
ajtókat mozdítani se lehet, és belülről is látni
a festett, kék eget, az ablakokat becsukom.
Lazítok egy kicsit, fekszem, jeleket hagyok
a homokon.

behajtás. Herm&Co

Egy nap, amikor a behajtásnál már csak arra kell vigyázni,
óvatosan, és ütközés nélkül mozgassuk a spalettát,
ne ütdjön le a frissen mázolt festékréteg.
Egy nap, amit még számos követ majd,
ha jól vigyázunk rá, az életünk
egészen a végéig kitarthat.

magamhoz ölelem. Herm&Co

Egy nap, amikor elég öreg leszek hozzá,
hogy ne csak a verseimből, az életemből is
papírhajót hajtogassak, kék hegyek alatt,
borgőzősen, magamhoz ölelem a holdat,
a félig leeresztett tó rozsdás tükrén át.

a kísértés angolnafejei. Herm&Co

Egy nap, amikor felismertem, hogy egy ilyen helyen akarok élni.
Lakni. Magányos öregasszonyként. Alkonyatkor, fehér hegyek
között, elzárva a külvilágtól. Önmagam gyengeségeitől. Küzdeni
az elemekkel. Amikor elég néhány sárgán pislákoló ablakocska
támpontként, nem kell semmi más. Küzdeni az elemekkel az
életért, nem nagy betűvel, de bátran és kimondatlanul. Amikor
néhány barakk, templom, fenyvesek, mindenütt hó, hó és a
hegyek karéja fölött fehérrel elsimított szürkés-kék ég vesz körül.
Ahogy Segantini álmodta az életet, mintha öregasszony húzna
maga után szánon egy hatalmas farönköt. Rajta száraz ágak.
De ha közelebb hajolsz kicsit, kellő alázattal hajtod le fejed,
vajon nem a kísértés angolnafejei tátognak-e ott éhesen és
fenyegetően a szánon? Segantini képzeletét ismerve egyre
bizonyosabb lehetsz benne. Ha egészen közel hajolva sem
mitikus gorgófejet, csupán farönköt, esetleg kiásott vagy ki-
vágott gyökeret látnál a szánon, a hibát magadban keresd.

pillanatnyi állás. Herm&Co

Egy nap, amikor az emberektől fáradt tengerpart egyedül marad, végre pihenhet, a napfényostrom alábbhagy. Ilyenkor már felesleges kávé inni, elég az illata, ha elsétálsz egy kávézó asztala mellett, és mélyen beszívod. Elkezdesz sosem volt emlékek után mászkálni a téren éjszaka, mert leginkább felejteni szeretnél. Félig telt pohárral koccintani a mérkőzés pillanatnyi állására. Döntetlen épp, de az idő hamarosan átveszi majd a vezetést.

hullámhang. Herm&Co

Egy nap, amikor bérelt lakásunktól két saroknyira nyílik meg a tenger. Hullámszik, oválisra csiszol minden szögletes gondolatot, és elmossa a homokvár-labirintusokat a parton. És a közepébe rejtett apró köszörny egyedül árválkodik kitakarva a homokban. Állja még a hullámok ostromát. Aztán elfárad, és eldől. Hagyja, hogy lassan betemesse az idő, mindent újra lehessen kezdeni. Amikor az égen derű és sarlós fecskék, a filozofikus árnyékban erotikus szellő simogatja a napsugaraktól pirosra sült bőrt, a tenger monoton hullámhangja mindent ural. Kavicsok görgése adja a ritmusszekciót.

már nem teljesen. Herm&Co

Egy nap, amikor a még és a már a semmi vizét issza,
csupán a test öregszik, de tudjuk jól, hogy ettől lesz tiszta.
Már nem teljesen ember, még nem angyal,
apró részletek harcolnak a naggyal.

párhuzamos sínek. Herm&Co

Egy nap, amikor hófoltok vakítanak a szántóföldeken,
és távoli fényező simogatja a bekötőút melletti
meztelen fatörzseket. A felüljáró alatt észrevétlen
vonat siklik át. Alkonyodik észrevétlen, amikor
magányszürke házak bukkannak elő a sárszürke
hóból, a sötét fák ködszürkéjéből, és egy még
sötétebb városszürkébe fut bele a rosszul kivilágított
állomás. Fekete kalligráfiák az elhagyott utakon, kerék-
nyomok, miközben a kásás, koszzöld víz kavarg a híd
vaskorlátja alatt. Nem lepődsz meg rajta, csak tudod,
nem menetirányba folyik az idő. Párhuzamos sínek
futnak a végtelenbe. Sosem találkozunk önmagunkkal.

SZÓKE IMRE MÁTYÁS KI VAGYOK ÉN?

Vasárnap délelőtt volt, valamelyik évben. A kedvenc zacskós levesemet készítettem magamnak, daragaluskát. Nagyanyám úgy hívta, gríznokedli, és mindig az orrom előtt adagolta kanállal a zubogó levesbe. Szerettem nézni, ahogy a fehér massa belepottyan a lébe, megkeményedik, és azt is, hogy az egyes darabok nemes harcot kezdenek a petrezselyemlevelekkel. A petrezselyemleveleket szívből gyűlöltem. Hála istennek, a zacskós menük készítői sincsenek odáig értük.

Mindegy. Az volt a tervem, hogy ezzel a meleg lötytyel nyugtatom meg a gyomrom, azután visszadőlök az ágyba. Akkoriban úgy éreztem, ha nem tölthetek minimum negyven órát alvással és tévézéssel, akkor a teljes pihenésre szánt hétvégém kárba vész. Nem szerettem, ha megzavarnak közben. Ágyam fölé vontam a Gyógyító Fénykupolát, ravaszul összekötve a nemtelen szórakozást (amcsi sorozatok, recska) a leghasznosabb dologgal, amit az életben egyáltalán tenni lehet. Csak úgy áradt a Fény a testembe. És rám is fért. Igaz, hogy a leges-leges-leghasznosabb dolog, amit az életben egyáltalán tenni lehet, az lett volna, ha a Gyógyító Fénykupola erejét másokra irányítva segítem helyes útra a szenvedőket – ám ez csak úgy történhetett volna meg, ha ők maguk kérik tőlem. Még nem jutottam erre a szintre. Általában senki nem kért tőlem semmit. Annyira nem számítottam rá, hogy valaki kereshet, a telefonomat is elfelejtettem kikapcsolni. Csörgött. Bementem a szobába, és morogva előhalásztam a fotel alól.

- Szervusz, Imikém, Kati vagyok!
- Szia, Kati!
- Imikém, figyelj ide, azért hívlak, mert a keresztapád, a Matyi eltűnt.
- Eltűnt?
- Megszökött az otthonból. Tudod, hogy az otthonban van már egy ideje, ugye?
- Tudom.
- És most elment. Pizsamában. Szerintem hazaindult, de hát, szegénykém, nem tudja már, hogy az merre van. Imikém, segíts nekem megkeresni őt! Te itt laksz a környéken, ugye?

- Igen.
- Hát, az orvosok meg a nővérek nem kereshetik egész nap!
- Máris indulok.

Kati a keresztapám felesége volt már harminckét éve. Az otthon előtt találkoztunk, és megint izgatottan mesélte, mi történt.

Nagyon haza akart jönni, Imikém. Tegnapelőtt voltam itt, és sírva könyörgött nekem. Azt mondta, anyukám, csillagom, egyetlenem, jól vagyok, nincs már itt semmi keresnivalóm. Tudod, hogy milyen! Bárcsak hazavihettem volna! De hát az ő állapotaiban! Az is csoda, hogy engem még néha megismer.

Kedveltem Katit. Gyerekkoromtól kezdve úgy gondoltam, hogy ő a „legnormálisabb” nő a családban. Szelíd volt, és eléggé művelt. Irodai alkalmazott. Keresztapám, aki betanított munkásként dolgozott, igazán nagyon büszke volt rá, és mindarra, amit együtt elértek. Nem csak lakásuk volt, de kocsijuk is, egy négyütemű Wartburg. Aztán tíz évvel ezelőtt, alighogy mindketten nyugdíjba mentek, Katit megtámadta egy furcsa betegség. Nem tudott egy helyben megállni, mert a lábai gonosz, örökös táncba kezdtek, és arra kényszerítették, hogy ha kell, ha nem, emelgesse őket. Topogott és topogott. Jobb láb, bal láb, jobb láb, jobb láb, bal láb, bal láb. Mintha ezernyi kisvasút közeledett volna felé, és hol egyik, hol a másik lábának ütközve követeltek volna utat maguknak. Akármennyit engedett át, kétszer annyi jött. Így topogott, szteppelt a tűzhely előtt, amikor levest akart főzni. A fürdőkád előtt, amikor bele akart ülni. A piacon, miközben a kofákkal beszélt. Keresztapám pedig mindent, amit tudott, elvégzett helyette. Vásárolt, főzött. Segített beszállni a kádba. Ugyanúgy szerette, mint addig. „Semmi baj, anyukám, semmi baj.” Végül, tíz év után, újfajta gyógyszert próbáltak ki Katin, és bevált, végre megszűnt a topogás. Keresztapám ugyanakkor rohamosan gyengülni és felejtani kezdett.

Sohasem tudom meg, mi lett volna, ha engedik, hogy kezeljem őket a Fénnyel. Természetesen mindkettőjüknek felajánlottam, de nem kértek belőle. Őszintén szólva, úgy néztek rám, mintha azt kiáltoztam volna egy kiégett lakás közepén, hogy gyűlölöm a petrezselyemleveleket. Mindegy. Elindultunk megkeresni keresztapámat, Kati a rossz irányba, én meg a jóba. Néha ilyen egyszerű ez. Negyven perc séta után megtaláltam őt egy kicsi, elkerített téren, tízemeletes házak karéjában.

Nem volt ott más, csak néhány fa, embermagasságú bokrok, eldobált injekciós tűk, csikkek és padok. Meg ők ketten. Odasiettem hozzájuk.

– Szia, keresztapu! – tettem a vállára a kezem. – De jó, hogy megtaláltalak!

Tényleg pizsamában volt. Oldalt elválasztott, gyér haja alig takarta a fejét, és az egész teste is amúgy mintha összement volna a mosástól. Jobb csuklóján frissen rátekert géz virított. Mellette egy ősz hajú néni nagy, fehér bugyiban, barna harisnyában és hosszú köntösben, amit nem volt mivel összefognia magán. Egymás kezét fogták, mint egy szerelmespár.

– Kicsoda maga? – kérdezte keresztapám.

– Imi vagyok – mondtam.

– Imi, Imi ... és én ... ismerem magát?

– Imi az, drágám, a mi Imink, hát nem emlékszel? – mondta a néni. A hangja egészen szelíd volt és megnyugtató. Kézfejjel szemellenzőt formált, hunyorogva nézett fel rám. – És hogy megnőtt ez a drága!

– Bocsánat, de mi még nem találkoztunk! – mondtam.

– Nem emlékszek – motyogott keresztapám –, nem emlékszek Imire.

Tanácsalanul toporogtam.

– És rám? Énrám emlékszel, te drága?

Keresztapám felélénkülve fordult a néni felé.

– Persze, hogy emlékszek rád!

– Na, akkor mondd meg, ki vagyok én? Ki vagyok én neked?

– Életem királynője vagy! – mondta keresztapám, és közben ragyogott a szerelemtől.

– És még mi vagyok?

– A virágszálam vagy, anya.

A néni megsimogatta az arcát.

– Az vagyok, édes! Az vagyok, kicsi Gergő!

Kezemben a telefonnal odébb sétáltam, hogy ne zavarjam őket. Egy idő után felhívtam Katit, és bementem, hová kell jönnie. – Nincs egyedül – mondtam, majd, mikor végre minden elrendeződött, hazamentem. Megettem a kihűlt zacskós levest. Keresztapámnak akkor már áttétes rákja volt, de nem tudott róla. Soha nem is tudta meg.

HORVÁTH ELŐD BENJÁMIN versei

ÉLET A FÜVÉSZKORSZAKBAN

Úgy kéne, hogy
elmeséljem az életemet.
Hogy x vagy y megértse,
de inkább, hogy én is értsem,
hogy miért kell a repülőből
kiszállnom, bele a semmibe,
valahol itt a láthatáron,
a kertem utazik velem
és egy abbahagyott átváltozásom.
(Közben álomban vagy az elmémben
korcsolyázgatok a testeden.)
Jó lenne azt mondani, tavasz
jön, de tél jön. Hallgatnak
bennem az erek. Pedig
télen úgy kéne,
hogy húzódjunk közelebb,
egy város, egy szoba,
a szobában a tárgyak melegéhez,
és énekeljünk a vadászaton,
mint a téli farkasok,
vállaljunk fel pálinkát, kenyeret,
adjunk a zsákmányból mindenkinek,
rendezzük földi dolgainkat,
szemünkben tűz,
szívünkben ajtó, ablak,
csak akkor ki kéne szállni,
olvasni, utazni, kaját csinálni,

a fűszereket okosabban variálni,
ajtót nyitni, időt adni neked,
hogy x vagy y megértse,
de nem értem én se,
mit is kell elmesélnem,
mielőtt a kert, a virágok
lassan fölemésztk húsom
a téli farkasok nevében.

2011. ősz

PAREIDOLIA

Gyorsfutamban két üveg vodka,
és még csak éjfél, összefüggő
minták sorozata, fekete angyalok
örködése féltve őrzött elképzeléseim
felett („Hogy is gondolhatnám másképp?”
„Értsd meg.” „Meghülyülök.” „Nem lehet.”),
szárnyuk suhogása, egyedül
az elhagyott udvaromban, kaszkádok
sírása feltérképezhetetlen lépcsőházban,
ahogy a tudat, ez az egész,
még nem vagyok kész. Amfetamin
ízű tenger, homályos világítótorony
háttérben fehér fallal, arcok,
aztán a hirtelen kibontakozás,
ötoldalnyi nyers festék,
kárpitszakadás. Éhség. „Minden
attól függ, hol pozícionálsz magad.”

Horváth Előd Benjamin

„Csakugyan.” „Vagy csak attól,
amitől függsz, pozíciótól, formától,
Xanaxtól, összefüggéstelen minták
összefüggésétől.” „Nincs megállás,
kényszerítenek vagy kényszerítéd
magad.” „Vérfarkasnak lenni első
holdtöltéig egészen jó buli.”

Nincs semmi, csak te meg én.

„Mindazonáltal eljön az idő,
amikor maradsz te egyedül,
és akkor azzal kell szembesülni.”

„Be kell látnom, hogy az evidencián túl,
miszerint minden összefügg:
nem függ össze semmi.”

Aztán előlről. És ez még csak az első üveg.

Fényképek a leghátsó szobában,
pillanatnyi vigaszpozíciók,
„szex, drogok, rokenroll.” Fekete
tetoválásokon elnyomott cigi,
de legalább valahol ősz van,
és felszállnak a fecskék.

Gyorsfutamban megtestesülnek,
éjféli társaság fehér fal előtt,
egy világítótorony, egy halál,
még kettő, egy távoli, nyári sör,
egy fekete angyal, ahogy tükörbe nézel,
egy véres éjszaka, ahol nem tudtál
mit kezdeni a csenddel. Amiben még
előtted minden, egy kegyelmi reggel.
Egy tölgyfa a hegyen,
aztán a zúgó tenger.

2013. november 15.

Horváth Előd Benjamin

RIADT STOPPOSOK DENEVÉRORSZÁGBAN

kabai testvérnek

nem csinálni és nem érezni semmit
nem számolni le semmivel pontosan szépen
volna jó
de jobb nem lehetne
és nem lehetne rosszabb
valamihez kell az üres tér is ha volna
nulláról indulni egészen a presszó 53-ig
ha már nulla óra hét perckor
hármásban tüzelnek a macskák
méltóságteljesen és természetesen lelépni
kellene ha még elkerülhető
hogy utólag romantikus szájszaga legyen
egyismeretlenes egyenletként
gyorsan elintézni
halált macskát másnapot
csak semmi felhajtás dobok trombiták
semmi ünnepi beszéd
csak mintha kiküldenéd
a szobából a macskát
ha folyton halaszt az a körúti tavasz
folyton visszatrollkodja magát a havazás
folyton csak egy unikum kell még
a gondolat hogy valóban lehetséges
különböző méretű fejek között tájékozódni
esetleg
felvenni riadt stopposokat
félelmet reszketést

vagy riadt stopposnak lenni akit felvesznek
diszkrétén utalni denevérországra
ha egyáltalán országnak nevezhető ez az egész
énföldemnematiéd
mindenkiföldje denevérigazság
de koccintani sosem lehet elégszer testvér
denevérekre stopposokra halottakra
tüzelő macskákra éjnek idején
tüzelő macskák
félelem és reszketés
tüzelő macskák
félelem és reszketés
nem csinálni és nem érezni semmit
a halál árnyékának völgyében
szar az egész
hogy aztán komolyan csak vigyorogni lehet
például azon hogy a g.g.allin
egy ennél is sokkal nagyobb vadbarom
hogy a pánikból hogyan lehet bőrleszket csinálni
meg a pánkból megélni
(és majd tapsolnak a tüzelő macskák)
hagyni hogy megöljön vagy megölni
vagy: is-is
minden újjászületésnél szagolni a macskapisit
hétszer hetvenhétszer
ameddig nincs bocsánat legalábbis
ameddig minden amit elhagyok mint a bumeráng
egyszer csak fejen vág
mindenféle sorskerékforgások
felkapott szoknyák elrugaszkodások
csontig lerágott csattanók ágyrugók
és bizonytalanul hosszú éjszakák után
mert milyenek az ezerévek?

nincsenek ezerévek
milyenek a százévek?
nincsenek százévek
milyenek a tízévek?
tízévek sincsenek
az évek? azok se
és milyenek a denevérek?
sötétek a denevérek
és milyen egy körúti terasz
egy női test csöndje az ágyban
miközben a konyhában
begyújtasz a kávéfőző alatt
és legyőzöd a szarvast?
egy fokkal jobb mint a denevérek
kolozsváron ülök egy udvaron
félíg a földhöz kötve folyton
és félíg fenn az égben
tökéletlen unalommal nézem
ahogy rügyeiket nyomják ki a meggyfák
fene tudja hányadszorra
a ház sarkánál kicsi szürke macska
felbukkan lesi mi jön
kacsintok neki leül nézzük egymást
mögötte hirtelen kinyílik a szomszéd ház ajtaja
és a kicsi szürke már el is iszkol
mielőtt kilépné rajta
a köcsög barom troll
lehet hogy voltam sokaknak
és magamnak is vérengző farkasa
de megnyugtató a tudat
hogy ezúttal nem én nyitottam ki az ajtót
ahol a denevérek alszanak

BESZÉDES ISTVÁN

[GRADÁCIÓ]

Ebben az álomban könyv vagyok
(miközben minden olvasólámpa alszik),
szétterült lapok, egy letapadt, maga alá gyűrődött
velvicsia. Lapozz!

Ami hír a világról, azt a bőröm küldi,
azt is, hogy szalad át valami az arcomon
(neve még nincsen), s számára ez a skin szubkontinens,
veszélyekkel teli pampa, egy hozzá illő sivatag,
legmély depresszió...

Túlél, vadászik vagy párosodik épp,
kis nyelekre állít spermagömböt, megannyi
szobrárt a szapora utódnak, amelyre majd ráereszkedik
a nőstény, így adva neki lelket, és én mint pusztá szemgolyó,
kvarchomok törte zseb, vagy mint egy köztér,
szemérmesen vagy szenten, szenvedőn
vagy elragadtatásba esve,
lehunyom magam.

Én még az övénél nagyobb
álmodó sivatag vagyok, és nagy sivatagok vannak
az enyémen túl is, és az övénél mélyebb
depresszió is vagyok a sok depresszió végtelen mélye
fölött, de van az a legkisebb egész is, erre figyelek,
általa tán értelmezhető körös-körül, alul-fölül
a gradációk mindensége, az összekapaszkodó,
az annyi lomot, halált boldogan ölelő,
ez idő tájt még nyilván olvasatlan
rengeteg. Lapozz!

-

Ebben az álomban könyv vagyok,
amelynek olvasója nemrégben belenézett a Napba:
a natur(al)izmus ajánlott irodalma...

A cselekmény ideje napfogyatkozásé,
és benne az áramtalanított olvasólámpa
gondolatbeli le- és felkapcsolgatása gyakorlat
a megvilágosodás damaszkuszi úti
dilemmájának szemináriumán.

(Kicsoda vagy, te, arcom[on]?)

Ebben az álomban, amerre a szem ellát
(így szokás mondani, pedig teljes
a könyvtári sötét), kormos, meztelen
kötetek napoznak a hátukon, az egész
olvasóterem bitumennel leöntve, azért
nem hallani zizzenést se, esetleg puha,
édes máz preparálja a lapozást.

*

Ebben az álomban sziklák...

HARGITAI ILDIKÓ

TALMI KINCSEIM

Rászoktam a cigire. Kell a tűz, a füst, kell valami durva, egy darab valóság, kell valami, hogy ne rá gondoljak, hogy megint most legyen!

Kiülök a küszöbre, rágyújtok, leszívom szépen, simán, ahogy kell, ahogy a kölkeimtől láttam, egyre jobban megy, már két hete gyakorlok. Bámulok kifelé az udvarra, a kiskölkök visonganak, nem az enyéme, azok már egy másik országban élnek, ezek itt a szomszédok kölkei, vadak, barna szeműek, iszonyú jók fociban, most is az ócska labdát rúgják. Én meg odaképelem a tüzet, pont az udvar közepére, dobok rá, ők hagyják a focit, közelebb jönnek, egymás vállát lökdösik, némelyik felnevet, ahogy nagyobbra lobbán a láng, elcsendesednek, leülnek a téglákra a sufni fala mellé, egész közel. Tiszta varázslat! Dobok még a tűzre, hadd égjen, amíg éghet, ennek parazsa úgyse lesz. Kigyúlnak a lakók is egyenként, sámlira, hintaágyba, vagy csak a küszöbre ülnek, az emeletiek a korlátra könyökölnek, ők is rágyújtanak, nézik a tüzet, lassú, határozott mozdulataimat, nem számít, mi jár a fejükben.

Nem akarok én semmit, csak elmondani, amit érzek, elmondani, hogyan ülök itt a küszöbön, az udvar közepére képzelt tűzmel.

Nem tépem szét a könyveket. Tudom, hogy jobban égne, könnyebben lobbanna fel, mégsem megy, nem bírom megtenni. Nyúlok a következőért, nem kell ránézni, már előre úgy rendeztem be a teret, hogy csak hátranyúlok, megfogok egyet, és gyengéden a tűzre dobom. Még magam előtt is titokban végigsimítok rajta, elköszönök. Aztán nézem, ahogy a tűz körültagatja, lágyan magába öleli, ujját végighúzza a gerincén, a könyv felizzik, ahogy a vág, kinyílik, és már semmi köze íróhoz, kiadóhoz, várankozáshoz, álmokhoz, elképzelésekhez, tudományhoz, már nem Ír biblia többé, nem Kínai szótár, Francia regény, már

papír, susogó lombú erdőket idéz, és kialszik. A kölkök bűvölten nyúlnak a hátam mögé, válluk vállamhoz ér, villan a szemem, lendül karom, de meggondolom. Jobb, ha ők csinálják, nekik csak könyvek, csak tűz, nekem túlságosan fáj. Ott égek minden egyes darabban magam is, ívbe feszült gerinccel a tűz ujjai alatt, kinyílok, kiolvasható belőlem az egész elmúlt év, még több is, minden fájdalom, szerelem, hűtlenségeim, mindenki értelmez, ahogy tud, és belőlem se lesz soha parázs.

Azt akartam, hogy soha ne pusztuljanak el ezek a könyvek. Azt akartam, hogy mások is legyenek rajtam kívül, akiknek jelentenek valamit. Hogy soha ne felejtsék el ezeket a könyveket, hogy beléjük égjenek. Ezért raktam a tüzet. Hagyom hát mohó kezeit, hadd fogják, tapogassák, forgassák könyveit, mielőtt a tűzre vetik őket. Éppen úgy mozdulnak, ahogy én, semmi kapkodás, szinte gyengéd minden mozdulatuk. Csodálom őket. Csodálom, ahogy éppen olyanná válnak, mint ez a pillanat. Belenéznek, képeket keresnek, mondatokat, de képek ezekben a könyvekben nincsenek, mondataik megfejthetetlen titkokat visznek magukkal, azokkal fizetik majd a révést.

Nem bírom már nézni a tüzet, majd ők befejezik. Nem lesz baj. Vízet melegítek, lisztet keverek hozzá, átlátszóra főzöm, kinyitom a konyhaasztalt, előkészítem a lavórt, nagy, mély levegőt veszek. Nem tudom, honnan az erőm ehhez? Hatalmas, könyv, borítója bíbor, sokszor ragasztott, foszlott gerincén arany betűkkel a cím: The Chambers Dictionary. A lányom haja volt ilyen, mint lapjai a tenyerem. Egyenként tépem ki a finom biblia papírt, fecnikre szaggatom, szavak, mérhetetlen tudás hull a csirizbe, meg sós könnyek. Aztán dolgozni kezdek az anyaggal, élvezem a munkát, formálódik tenyeremen a szobor, belegyűröm a teljes holland családtörténetet, a gall nyelv összes szavát, meséit, verseit, és az egész angol romantikát. Nem fogom befesteni, határozom el, látni akarom benne a könyveket.

Az volt a tervem, hogy olyanoknak adom őket, akik használják, szeretik, élvezik, ismerik, de ilyen ember nincs. Vagy csak én nem találom, kerekedett felül a pozitív gondolat, és hívtam az antikváriumot. Kijöttek, sokáig válogattak, forgatták, próbálták őket megfejteni, végül kilencezer forintot ajánlottak a háromszázötven könyvért. Én csak ültem, mosolyogtam, lélegeztem.

Aztán mondtam, hogy köszí, de akkor nem, és nem a pénz miatt. Erre az antikvárius még egyszer a kezében tartott utolsó könyvre nézett, a festett virágok borította formás, kövér könyvre, és azt mondta:

Akkor talán soha nem lesz többet a kezemben ilyen, mint ez a Talmi szótár.

Azzal a könyvkupac tetejére hajította a Tamil–angol szótárt, és elköszönt. Nem javítottam ki. Ez nem nyelvbtlás volt. Képtelen voltam kijavítani, hagytam, hadd menjen útjára tudatlanul. Fellapoztam a Tamil szótárt, szememmel simogattam, vigasztaltam messze kalandozó szép, hajlékony szavait.

Talmi kincseim. Csodák, amik senkinek se kellenek. Harminc-hét nyelven írt könyvek, szótárak a Mandinkától a Tamilig. Hát ezért raktam azt a tüzet az udvar közepén. Ezért a csiriz, a papírmásé. Még a cigi is ezért. Én sose dohányoztam eddig. Most is elfeledkezem róla, teszem a dolgom, aztán meg kiülök ide a küszöbre, nézem a faleveleket, olvasok, kezem az arcomon, ő meg a tenyeremben, a dohánygyallatú tenyeremben olvasgat valamit.

Keresztesi Botond festménye

BABICS IMRE versei

Esőcsepp

Az esőcsepp, míg zuhanása tart,
nem vádolja magát a zivatart,
s hogy fényt tör meg, s ettől kitakart,
s hogy a Teremtés része, mégse lény;
szétfröccsen a varázsfa levelén,
csak töredéke csöppen le élém;
s írok esőcsepp-költeményeket,
mert betölt az elemi szeretet,
s mert tudom, a széthullás fáj Neked;

...és túláradásom maga a part.

Időzavar

Az idő már elsuhanó bennem,
így érzem, szárnytalannak alkotott.
Madártoll-idő, bár kering fennen,
egyre a légüres Térre vár csak,
mint körülötte más pihetársak,
zuhanhasson. De én még csapkodok.

Csapongva idézek hullt időket,
állataimét, növényeimét.
Légiességben másként élőbbek,
így pihéikből alkotok szárnyat,
mit terünkben tán mások kitérnek,
s akkor tudok bennük suhanni még.

Fagyöngy

Az út mentén, nyárfákon, fagyöngyök,
s távolabb, az erdőben, tölgyeken.

A kép távolodik,
s olybá tűnik, hallgat.

Ám benn megszólaltak
a széljárt, örökzöld csengők nekem,
s hanghullámok mint hideg göröngyöt
sodornak honzülléstől betegen
végállomásokig.

S a távolsági busz halad velem
kitanult szélkakas-lelkek felé;
körül iskolások.

Legbelül elvásott,
s tolvajjá nevelt mind
bölcstől, örökké erkölcstelen.
Tombol a véges, sanda értelem,
de nincs fagyöngy, amely a kételyé,
ezt tudni: emelt szint.

Utam célzott terem görbületén,
s az Időben szélfúttan ődöngök,
s mint hontalan atom...

Végpontok: druidák
s szellemi kataton
népség között örökös fagyöngyök.
Gömbjeik előtt hajtok térdet én,
létezésem számukra röpke tény,
de velem élik át.

Hangyasav

Lábam előtt morzsával hangya küszködik;
korhadt fatönkön
ülök, mögöttem vízért tör le a gyertyán.
Velük tartanék az őket váró ködíg;
ezt nem én döntöm
el, s amúgy is mindkettő korokat vert rám.

Nem várják meg, míg túlvilági képzetek
nyűgét leoldom,
s mint fajuk, szélnek eresztem őrangyalom,
s így oly létben, megy egyszerre vég s eredet
oldódom folyton,
s a teljes megsemmisülést vállalom.

Létük zárt, mégis tiszta átjárhatóság,
s lélek hiánya,
úgy tűnik, mert nem bennük, közöttük lebeg.
Nem vihetik magukkal Isten adósát,
s ha tudna, szánna
lényük, érzem, és e hittől feléledek.

BERKA ATTILA

ANÓMIA

(regényrészlet)

4.

- Örülök, hogy megvártál.
- Megbeszéltük, nem? Sőt most leülsz, és elmondod, hogy mit akarsz tőlem.
- Ááá, nem úgy van az! Mindjárt megyünk ünnepelni!
- Megyünk? Kik? Hova?
- Hát mi meg a színészek! Premier volt ma, nem?

Bólintottam egyet, felálltam. Belül meg ujjongtam.

- És mikor jönnek?
- Percek kérdése. Addig igyunk valamit, gyere!

Alig húztuk le, ott voltak.
Ő is.

- Drágáim, ez itt Hús úr, ő is velünk tart.

Mosolyogtam, köszöntem, köszöntek, mosolyogtak.
Ő is.

Nagy lendülettel löktük be a Záróra ajtaját.
Leültünk, én a dramaturg baljára, a színésznő a jobbára, tehát éppen szemben.
Most mi lesz, mi jön.

– Drágáim, kérjeteK, rendeljeteK, én megyek a pezsgőért. – A dramaturg felém fordult. – Te gyere velem, most tudunk négy-szemközt beszélgetni.

Na, végre már! Igaz, így csúszik az ismerkedés, de gyorsan le-zavarom ezt a fontoskodó majmot, aztán jöhet a lényeg.

A pulthoz léptünk, a dramaturg kikérte a bekészített pezsgőket és nekünk két szilvát, hogy megeredjen a nyelvünk.

- Hogy tiszta gondolataink legyenek! Egészségedre!
- Egészségedre!

Felültünk a bárskékre, a pultoslány kiment az asztalhoz, vitte a pezsgőt, felveszi a rendelést, úgyhogy mi végre rátérhetünk a lényegre.

– Te, valami rendező vagy efféle nem kéne, hogy itt legyen? Vagy te ennyire fontos vagy, a legfontosabb? Mert akkor nagyon tudsz valamit. – Gondoltam, provokálom egy kicsit, persze durvább következmények nélkül, hiszen ez már az új életem.

– Na, szerintem ezzel most ne foglalkozzunk. Csak hosszan tudnám elmesélni, de annyi időnk nincs, és téged se érdekel annyira.

Ez igaz.

Néztem, ahogy a másik pultoslány csapolja a söroket, és vártam. Eldöntöttem, nem sürgetem, nem nógatom a dramaturgot, mondja, ahogy mondja. És egyszerre furcsa érzés kerített hatalmába. Sőt ez így pontatlan, mert amit éreztem, nem volt annyira furcsa, mint amennyire az időzítés, hogy éppen itt és most.

Óvatosan körbekémleltem a helyiségben. Gyanús meg nem gyanús arcok és mozdulatok itt meg ott. Ugyan, ugyan már, az egésznek semmi értelme. Ez nem az a hely vagy helyzet, ahol vagy amikor indokolt lenne.

Habár talán épp az benne a bosszantó, hogy általában nem indokolt.

– Micsoda siker, jaj, de jó! – A dramaturg zökkentett vissza. – Nem merem róla álmodni se, hogy így bejön ez a darab.

– Ilyen színésznővel könnyű! – mondtam, hogy én is mondjak valamit, pedig nem szeretem az ilyes mondatokat.

És azonmód kezdett is szétáradni bennem az undor. Nem, nekem ehhez itt, ehhez az egészhez nincs közöm. Sejttem, mit akartam volna, de tudom, hogy itt nincs helyem.

– Szerintem te fogod megváltani a világot – szólalt meg váratlanul a dramaturg. Rám is mosolygott, a hátamat is megveregette. – Te leszel, öregem, a következő nagy dobás.

– Te most miről beszélsz? – Csak az a tenyérbemászó feje ne lenne.

– Hogyhogy miről? Rólad meg a karrieredről, meg erről a kurva állóvízről, amit te szépen fel fogsz kavarni, de úgy tényleg nagyon.

Jó volt röhögni, ittunk is rá egyet. Kettőt.

5.

– A határontúli magyar nőknek jól felismerhető, az anyaországaiakétól eltérő, jellegzetes illatuk van.

– Hogy mi van?

– Az erdélyi lányok illata sűrű és mély, a felvidéki csajok hűvösök és szelesek, a vajdaságiak vadak és édesek.

– És mi van a kárpátaljaiakkal? Vagy az osztrákiába szakadtakkal? Meg vannak még itt-ott páran.

– Őket nem tudom.

– Ejnye-ejnye, professzor úr, akkor ez nem egy reprezentatív kutatás eredménye.

– Ezt nem is állítottam.

– Hát pedig nagyon úgy kezdted.

– Na, mindegy, a lényeg a lényeg, hogy az orrnak, szemnek és a fülnek is jólesik, amikor megjelennek, sőt elérhető közelségbe kerülnek, hát még amikor kézzel foghatóvá válnak, na.

– Hehe, ezt előre megírtad és betanultad?

– Igen, ez nagyon úgy hangzott.

– Pedig nem. Csak most állt bennem össze. Tudjátok, akivel most össze vagyok gabalyodva, ez a színésznő, ez...

– Állj! Ha nem haragszol, én a biztonság kedvéért előbb rendelnék még egy kört.

– ...ez...ez egy zentai lány...

– Megyek, Bőr, segíték.

Az én drága barátaim.

– Figyelj, Hús, te is tudod, hogy időnként kurva fárasztó ez a sok magyarázásod.

– Persze, tudom. Naná, hogy tudom. De az öröm megosztva az igazi, én meg most örülök nagyon, és nyilván veletek akarom megosztani.

– Na persze.

Hogy ez a nő mindent tud.

És hogy ezt már a legelső közös reggeli ébredéskor el kellett ismernem.

– Zavarba hoztál, Zoé, be kell vallanom, sőt azt hiszem, meg is aláztál – mondtam neki, ahogy a konyhába léptem, ő meg épp töltötte ki a kávéját. Csak egy pillanatra nézett rám, és ettől a nézéstől nem lettem jobban, pedig kedves volt még a hangja is.

– Én csak jót akartam. Olyan megkapó voltál, olyan drága. Annyira akartad.

– Hát pedig nem tudtam, mit akarok, azt se tudtam, ki vagyok. – Lerogytam a székre, becukroztam a kávémat, kevergettem-kavargattam. – Csak azt éreztem, hogy vonzol magadhoz, akár a mágnes, de nem voltam méltó hozzád. Jogosan győztél le. Leborulok előtted.

– Hagyd ezt a butaságot. Különben is úgy döntöttem, kapsz tőlem időt, mert tetszel nekem. – Olyan gyönyörűen nevetett, hogy el se hittem. Aztán mellém lépett, sőt a szemembe nézett. – Ráadásul, ha jól tudom, hamarosan együtt is fogunk dolgozni.

Eddig is forgott kicsit a világ, de most leejtettem a kávéscsészét. A nadrágzsebemből kivettem egy papír zsebkendőt és lehajoltam, hogy feltöröljem, de azzal a lendülettel vissza is ültem inkább, és mélyeket lélegeztem. Közben derengeni kezdett a tegnapi estéről, hogy mintha még az elején az a majomarcú magyarázótt volna az állóvíz felkavarásáról, eh, de most ne tovább, majd később, ha jobban leszek.

– Te most maradj nyugton, majd én megcsinálom.

És tényleg. Le voltam nyűgözve. De még nem volt vége, ráadásul boldogságillata volt, ahogy közelhajolt hozzám.

– Azt hiszem, szerencsés ember vagy te, talán ez is tetszik benned. Hogy a legjobbkor toppantál be az életembe.

Merthogy éppen élete álma teljesült, megkapta Drakula grófnő szerepét, vagyis a főszerepet egy összeurópai nagyjátékfilmben.

Eddig se voltam a helyzet magaslatán, most viszont úgy éreztem, szét fogok esni. Önvédelemből talán el is aludtam, de szinte a következő pillanatban már ébredhettem is fel Zoé üvöltözésére, mert hogy merek én elaludni az ő legboldogabb napján, amikor épp az előbb mondta, hogy tetszem neki, úgyhogy azonnal szedjem össze magam, a kurva életbe, ha vele akarok lenni, ha vele akarok most menni a városba, de különben nélküle, így nem is maradhatnék a lakásában!

Nehezen értettem meg, hogy nem álmodom, de igyekeztem a lehető leggyorsabban menetkész állapotba kerülni.

6.

Zoé kimondta az utolsó mondatot – „Menjünk” – és váratlanul tényleg elindult. Előresétált a színpad széléig, végignézett a meglepett közönségen, majd beleüvöltött az arcukba:

– Ébresztő, hé! Ébredjetek fel, én felszólítalak benneteket, nem, nem, könyörgök nektek, hogy ébredjetek fel! Mert ha nem, úgy rohadjatok meg, dögöljetek meg!

Leült.

– Jól érzitek magatokat? Kellemesen szórakoztok? Megtisztít és felemel benneteket a nemes művészet? Az igényes színház? Igen? Megkapjátok a pénzetekért, amit akartok, ami jár? Igen?!

Felállt.

– Pedig minden mindegy. Úgyhogy inkább csak ébredjetek fel. Csak ébredjetek fel. Vagy dögöljetek meg.

És kisétált.

Talán tényleg csak az első napsugarak megjelenésekor szólaltunk meg.

– Tudod, azt hiszem, itt a vége. – Zoé hangja olyan szép volt, hogy fájt. – A filmet még megcsinálom, ha nem dobnak ki belőle, aztán befejeztem. Megvolt minden, amit akartam, nincs tovább.

– Azt értem, hogy most ezt érzed, de mit akarsz csinálni utána?

– Nem tudom. Talán gyerekeket szülsz nekem.

Lemerevedtem. Persze észrevette.

– Te szégyellsz engem, ugye? – kérdezte azonnal, és ez már egy másik hangja volt. Nem épp a kedvencem. Tudtam, menteni kell a menthetőt.

– Ez meg milyen hülye kérdés, drágám?

– Én csak egy ostoba szerb kurva vagyok, igaz? Mit akarok én itt, igaz?!

– Szerintem ezt most hagyd abba.

– És miért? Hm? Miért?!

– Hát mert semmi értelme, és ezt te is nagyon jól tudod. Olyan sikered van, hogy az beszarás, az egész ország meg legalább a fél világ a lábaid előtt hever, te meg csak azért, mert rossz passzban vagy, borítanál mindent?

– De ha nekem ehhez van kedvem.

– De ne legyen! Senkinek nem könnyű az élete, viszont aki meg ekkora tehetség, egy ekkora zseni, annak kötelességei vannak. – Ej, de kurva okos lettem.

– És ha én csak annyit akarok, hogy szeress, és hogy én szerethesselek?

Zavarodottan néztem rá. Megsimogatta az arcomat és megcsókolt. És bár eddig sem volt túl messze, jött, csúszott, kúszott és bújt, egyre bújt, egészen hozzám, fejét a nyakamba fúrta, aztán egyszer csak azt éreztem, hogy megharap, megint harap és szívja a nyakam. Azt hittem, beszarok.

– Bazmeg, mit csinálsz?!

– Azt hittem, tetszeni fog.

Mintha hirtelen mindent értettem volna.

– De ne rajtam gyakoroljál már, hé! – És már löttem is le magamról, sőt fel is ugrottam. – Te normális vagy?!

– Miért, te az vagy?

– Lehet, hogy nem, de hogy te durvábban vagy hülye, az tuti.

– Ne legyél már ilyen, ne legyél már!

– Én ne legyek? Rendszerben. Majd beszélünk, szevasz!

Mire az utcára értem, letelefonáltam, hova kell mennem bírúgni.

Bazmeg, nem vagyok próbababa. Rajtam ne gyakoroljon senki, még Zoé se!

Értem én, hogy minden szerepébe beledöglik, mert minden részletet tökéletesre akar csiszolni, de azért legyen már valami határ.

A franc egye meg, Zoé.

Alig bírtam tartani magam, szinte az egész arcomat a falnak nyomtam, hogy ne hugyozzak a csésze mellé. Legalább a csempe jó hideg volt. És, persze, most csörög a telefon, a kurva anyját!

– Mivaaan?

– Én vagyok az. – A dramaturg volt, akinek elvileg neve is van, talán Dávid, csak én mindig elfelejtem, pedig talán mindig mondja.

– Mi van?

– Zoé meghalt.

– Hogy mi van?

– Zoé meghalt. Kiugrott az ablakon.

– Te most szopatsz, bazmeg?!

De nem. Már a csörgés pillanatában sejtettem, hogy valami nagy baj van. Ilyenkor ugyanis csak akkor csörög a telefon, ha baj van.

Mármint velem.

Merthogy velem tényleg valami kurva nagy baj van, az most már egymilliószázezer meg egy százalék.

PAYER IMRE versei

Akkor és most

Noha a kezdet a sorvadásból indult.
A nyomott és szürke
homályos zugaiban
az áporodott pulóveres
idő még megtörtént.
Aztán az ugyanannyi négyzetméter
kitágult színessé vált.
Most fegyelmezetten ragyog.
Mint ellenőrzött képeslap.

Közvetlenül az esemény

A tobozmirigy lázas duzzanat.
Belefúródik az érkező tájba.
Körötte a fej már elhalt.
Egykor erre készülődött,
de még fordítva volt.
Föld volt a rengés előtt.
Ma nincs föld.
Lángcsóvák komorulnak.

Égzóna

A föld, az ég
helyet cserélnek.
Égzóna.
Rétegek egymáson.
Szürke. Fehéres.
Legalul a kápráztató.
Felhők kéken.
Édelegnek egymással
titános uzsonnán.

Mágia

Összesűrűsödik a levegő.
Létrejön a kör.
Rajta a burok.
Onnan szívódik felém
egyre erősebben
az anyagtalan kémia.
Érzem, határra érkezem.
Ezen túl
művelhetem, amiben vagyok
a várakozókkal.

Száraz, préselődött

A járda burkolókövei ahogyan egymáshoz illeszkednek,
az anyagköltségük,
az egész fölött az a fajta láthatatlan nyomás,
ami leginkább egy világ-homokzsákéhoz hasonlít,
ilyenekből állok én, ez vagyok.
Megyek. Működöm. Félek és agresszív vagyok,
alattomosan. Szétesett jelenlét.
Csak keresztnevek vannak. Mint aluljáróarcok.
Hogy lett ez a a közeg?
Akkor már éreztem. Abban a
rozsdabarna utcaköves, sudár tornyú
mediterrán városban.
Minden ott volt, ami lett.
Egy albergóban zokogtam
a dunyhába temetve a fejem. Tudtam,
vége az erős kornak. A rettegő,
a nyomorék-idő jön.
Száraz, préselődött
lélek. Nem humorra nevetsz,
csak akkor,
ha pillanatra
nem kell annyira szoronganod, mint
amennyire rád kényszerítődik.
Még ott bújkál benned egy régi működés is,
mint szeméttelre hajított gép.
Esős éjjel felberreg lidércragyogón.
A rozsdás fogaskerekek
okafogyottan be-beindulnak.
De mindez már a high-tech mosoly mögött
sunnyog, a mozdulatnak robotkiszámítottnak
kell lennie, különben...
A napszakok mosoly-terrora
burkot vet rád. A benne cirkuláló
légnemű anyag
felszipantja, kitölti horpadásaid.

Payer Imre

Ekkor azt mondta az Úr Józsuénak: Lásd! A kezedbe adom Jerikót és királyát vitéz harcosaival együtt. Vegyétek hát körül a várost, valamennyi harcos kerülje meg egyszer a várost. Így tégy hat napon át! Hét pap vigyen hét kosszarvból készült kürtöt a láda előtt. A hetedik napon hétszer kerüljétek meg a várost, és a papok fújják meg a kürtöket. És ha majd hosszan fújják a kosszarvakat, ti pedig meghalljátok a kürt szavát, hatalmas harci kiáltásban törjön ki az egész nép. Akkor le fog omlani a város kőfala, és a nép bevonulhat, mindenki egyenest előre.

Józsué könyve, 6. 2–5.

A leomlott fal árnyéka

HUDY ÁRPÁD tárcája

1989. november 9-én éjfél tájt nyíltak meg a Berlint közel harminc éve kettévágó határsorompók, s kezdett el repezteni a nagy gonddal felépített és gyilkos szigorral őrzött fal. A Fal. A nyugatnémet tévécsatornák élőben közvetítették a határátkelőkön összeverődött tömegek spontán lelkesedését, a még órákkal azelőtt is félelmetes építmény diadalittas megszállását, a gyűlölt betonszörnyetegre mért első kalapácsütéseket. Nemcsak az egykori és majdani német fővárost mesterségesen szétválasztó fal omlott össze szinte pillanatok alatt, hanem a második világháború utáni két német lombikállam s a két világhatalom európai domíniumai közt húzódó Vasfüggöny is reccsve-ropogva hanyatlott a porba.

A kisemberek – ha nem adatott meg önfeledten ünnepelniük a helyszínen – minden szabad idejükben a tévét bámulták, a rádiót hallgatták, és falták az újságokat. A hidegháborúba fagyott idő meglendült, s folyvást gyorsuló kerékként napok, hetek alatt hozta be évtizedek lemaradását. Röpké másfél hónap alatt sorra estek Kelet-Közép-Európa ideológiai-politikai jégkorszakának

utolsó, makacs fellegvárai is, Prága és Szófia békésen kapitulált, a legerőszakosabb rezsim, a bukaresti nemzeti kommunizmus pedig karácsony előestéjén lehelte ki vérgőzös lelkét.

Huszonöt év telt el azóta, és ami egykor elevenbe vágó sors-élmény volt, ma már történelem és nosztalgia. A korabeli képsorok és szövegek életre keltik ugyan az akkori érzések halvány, megkopott mását, de már nem egészen azt látjuk, gondoljuk, mint annak idején. Az egyéni emlékezet állítólag hajlamos megszépíteni a múltat, de talán inkább áll ez hivatalos változatára, az állami megemlékezésre és a médiában celebrált, felületes és egyszerűsítő visszatekintésre. Hiszen az ősidők mesés-mitikus közösségi memóriáját a történeti korban felváltó krónikák és világi üdvtörténetek kezdettől tendenciózusak, s az elfogultságok alaphangját rögtön megadó ógörögök óta nem igazán változott a helyzet.

A Németország és Oroszország határolta Köztes-Európa színes mozaikját alkotó országokban nemzedékek óta „haladó” hagyomány a saját és a szomszédos nemzeteket kárhozatni a történelem elhallgatásáért, átértelmezéséért, átírásáért. Nem teljesen alaptalanul – az viszont nem igaz, hogy a mindig ellenpéldaként felhozott „bezzeg”-nációk, vagyis a fejlett nyugat-európaiak mentesek volnának e jelenségektől. Vegyük mindjárt a legújabb kori német történelem nulladik pillanatát jelentő „Mauerfall”, a berlini falomlás huszonöt éves jubileumának üzenetét. A két vesztes világháború, majd évtizedes megosztottság után kemény munkával és szívós, ügyes politika révén az immár egyesült Európa vezető hatalmává emelkedett Németország posztmodern józansággal, ám igen öntudatosan ünnepelt. És nem egészen úgy, mint húsz, vagy akár tíz évvel ezelőtt.

Most úgy fest a dolog, hogy a nép, az istenadta nép vívta ki szabadságát, mintegy önerejéből, dacolva a könyörtelen diktatúrával, a határőrök tűzparancsával. A keletnémet politikai vezetés, rendőrség és titkosszolgálat részint meghátrált, részint spontán a nép oldalára állt. A szovjetek meg mintha ott sem lettek volna. Gorbacsov – egykori önmaga árnyékaként – most is ott üldögélt ugyan statisztaként az ünnepségek díszvendégeinek sorában, de egy-egy mellékmondatnál többet nem kapott a tudósításokban.

Ám nemcsak a kilencvenes évek ilyenkor Moszkva felé zengett hálatirádái maradtak el. Mi is lekerültünk a műsorról. Az első megemlékezések során Kohl kancellár mindig kiemelten emlékezett meg arról, hogy „a magyarok verték ki az első követ a Falból”. Egy darabig utána is szokás volt az év egy napján mantraszerűen ismételgetni ezt a mondatot. Még pár éve is megható helyszíni riportok sorában idézték fel ilyenkor az egykori keletnémetek a magyarok önzetlen segítségét, államét és magánembereket egyaránt. A mostani emlékező anyagokban azonban meglepő módon az osztrákok vették át ezt a szerepet. Magyarországot alig említették.

Sic transit gloria mundi – így múlik el a világ dicsősége. Ki tudja, talán tényleg pusztán a kürtök szavára omlottak le Jerikó falai is. A nép harci kiáltásai közepette.

*„mégsem az adriára
palicsfürdőre költözünk kedves
dr brenner is oda vágyakozott egész életében”
(Tolnai Ottó: Ahogy)*

Palicsi partraszállás

LAIK ESZTER tárcája

Már Újvidék is levett a lábunkról – mind a tizennyolc-
ról, mind a kilencünket, akik az Irodalmi Jelen szí-
neiben nekivágtunk a Délvidéknek ottani irodalmár
barátok meghívására. Vagyis csak egy kis szeletének, a „fővá-
rosnak”, hiszen a Vajdaság jóval tágasabb Újvidéknél, bejárni
egy hét is kevés lenne. Déli szomszédunk valahogy „kiesik”, ál-
lapítjuk meg – hacsak nem Görögország felé veszi az ember az
irányt, hogy nyaraljon egy jót, nem erre közlekedik –, ezért is
olyan felfedezésértékű mindannyiunknak.

Újvidéken a levegőbe szimatolva a lassú változás szelét érez-
zük, és lelkesen hiszünk is benne. A város külső gyűrűi még
leginkább a hetvenes évek végének Budapestjére emlékez-
tetnek, a modern fellendülésből a szocialista lepusztultságba
hanyatló csúf sematizmus nyomaival. Már-már elkeseredünk.
Az idő is szürke, nyirkos, a táskáinkban lapuló, ajándékba ho-
zott Irodalmi Jelen-lapszámokon kívül kevés szín vesz körbe
bennünket. De alkonyatra beérünk a belvárosba, amely még e
hétköznapi, korán sötétbe forduló, október végi estén is meg-
mutatja igazi arcát: a mediterrán élményvárosát. Sétálóutcák
szövevénye, hatalmas terek, tarka boltok sokasága, a kávézók,
sörözők, cukrászdák elé a rossz idő ellenére kikészített karos-
székek erdeje. Vendéglátónk meséli, napközben e terek zsúfo-
lásig megtelnek, nem is tudni, kik dolgoznak egyáltalán a vá-
rosban, annyian beszélgetnek, sétálgatnak itt. Mi is ezt tesszük
az őszi este fényeiben fürdő Újvidéken, és ámulunk a megújult
épületek során.

Aztán a ráadás-meglepetés hazafelé vár bennünket, már elbúcsúzva az Arad–Szeged tengely irányába induló csapatszárnnyunktól. Azt találjuk ki, hogy megállunk Palicson, Szabadka elővárosában, mit nekünk hideg és eső, és természetesen bemegyünk majd Szabadkára is, Kosztolányi nyomdokain. És egyszer csak ott vagyunk a csodás módon újjászületett városban, amely a délszláv háború után még reménytelenül lehangelő képet nyújtott. A palicsi tó környéke a Monarchia-korabeli fürdők, köztük önmaga fénykorát idézi fel, még így, a szüntelen szemetelő esőben is, a rizsföldekhez hasonlatosan felázott pázsitszigetekkel. Bad Ischl, Herkulesfürdő, Marienbad, Borszék – Palicson mindezek kultúrája egyszerre kelt életre.

A tópart mentén álló, pagodaszerű szecessziós fürdőházak közül van, amelyik nem találja helyét és szerepét a mai világban, de a hangulatuk tökéletes, Komor Marcell és Jakab Dezső keze nyoma ott van minden cirádás fahomlokzaton, oszlopos tornácon. Nem beszélve a tópart közeli szecessziós villákról, amelyek stílusához svájci nyaralóházak szolgáltak mintául. Na és a palicsi állatkert, amely maga a történelem: a második világháború után magához térő város első nagy vállalkozása, a nemzetközi kapcsolatok kiépítésének záloga. Kezdetben csak helyi kisvadakkal népesítették be, aztán jöttek a távoli nagyok: oroszlanok, zsiráfok, zebrák. Az ötvenes évek végére Jugoszlávia igazi Nyugat lett, Bécsből szállították ide az állatokat, a Zoo nemzetközi hírnevet szerzett.

De az újabb háború után is volt, ami feltámasztotta a nemzetközi érdeklődést: 1992 óta rendezik meg a Palicsi Nemzetközi Filmfesztivált, amely az európai filmgyártás legjelentősebb szemléje, a Délvidék Cannes-ja. Július közepén tódulnak ide a látogatók. Pedig fürödni idén nyáron már nem lehetett a tóban, mint közzétették a szerb sajtóban: elszaporodtak a mérgező algák, hiába a nagy múltú, gyógyító iszap. Szorongva reménykedünk, hogy a halállománnyal nem pusztul el a tó környéke is, a csodálatos aromájú erdős-ligetes sétányok a színesen faragott szecessziós építményekkel, no és a kedv az idelátogatáshoz, jönjenek bármilyen országból a vendégek.

Hazaérve tudom csak meg: felmenőim nyomdokain jártam. Mondhatni, hazalátogattam Palicsra. Apai dédapám a Magyar

Királyi Államvasutak szolgálatában hűségesen költözködött a neki kirendelt állomáshelyekre, közben apránként lépegetett elő a ranglétrán. A vasúti beosztás komoly társadalmi rangot jelentett, kiváló egzisztenciát biztosított, a dédapám is erre alapított családot. Az első világháború előtt Bácsalmásról helyezték Szabadkára, itt született meg negyedik, legkisebb gyermeke. A szolgálati lakás – vagyis ház – a palicsi tó partján állott, s nem egy roskatag viskó volt.

Aztán közbeszólt a történelem. 1920-ban kellett volna aláírni a hűségnyilatkozatot, miszerint dédapám elfogadja, hogy családjával együtt eztán a Szerb Királyság lakójának vallja magát. Dédapám csomagolt. Hátrahagyta a palicsi szolgálati villácskát, a keresetét, a rangot. Az összezsugorodott országban feleslegessé váltak az elcsatolt területen szolgáló vasutasok. A család beköltözött Pilis községbe, ott vettek meg egy kis házat, a dédpapa a helyi községházán talált magának munkát. Még jártam ott látogatóban nagyanyám testvéreinél, ők maradtak a házban halálukig. De Palicsról senki nem mesélt. Talán akkoriban nem volt ildomos történelmi területeket emlegetni. Találtam hát most magamnak egy parányi új földet, egy talpalatnyi múltat. Mert otthonból bárhol lehet egy darabka.

Börze

BOLDOG ZOLTÁN tárcája

Gimnáziumba szeretnék menni, mondja a lány. Még nem tudja, mi szeretne lenni. Leginkább ember, teszi hozzá nevetve tizennégy évesen, mert azt hiszi, könnyű annak maradni, amikor azt üvölti fülünkbe a hangszóró, csak a szakma, csak a szakma, a kétkezi munka, az kell a piacnak. Mert fontos a kereslet, ismétli a leckét, talán a földrajztan-könyvből, abban van a hasznos tudás, és hiába a filozófia meg az irodalom, ami azt sugallja, nem a kereslet teszi az embert, hanem a lélek, a szabadság, a szellem, a küzdés, meg az ehhez hasonlók. Az ember akkor maradhat ember, ha van rá kereslet, ha önmaga a hasznos kínálat, nem pedig szabad, gondolkodó, aki olyat teremt, mire egyszer kereslet lehetne. Döntenie kell néhány hónap alatt: cukrász vagy ápoló lesz. Ezt szánták neki a szülei, akik látták a kirakatokra ragasztva vagy az állás-hirdetések között, ezekre van igény. De a lány nem tudja még, hogy a cukrászok hajnalban kelnek, így soha nincs éjjelük, még estéjük is alig, és liszteszsákok között, a műhelyből kell nézniük életük legtöbb napfelkeltéjét. Nem tudja még, hogy kórházi ápolók hogyan szűrnak tút az égési sebektől recsegő bőrbe a csecsemőintenzíven. Semmit nem tud még, de indulnia kell az életbe, nem lehet várni négy évet, mert azt üvölti a hangszóró, csak a szakma, csak a szakma, a gimnáziumok meg csak fogynak. De nem azért, mert nagy rájuk a kereslet, mint az ájfőnötösre, teszi hozzá nevetve tizennégy évesen.

Viccesek lettek a gimnazisták, az egyetemisták, a drága naplopók, akik a tanműhelyek helyett beülnek a fűtött osztálytermekbe, és rájuk szabott kottákon bezongorázzák fejükbe több ezer év tudását. Nevetség tárgya lett a szellem, a matek a szinusztétellel, a fizika Newton első törvényével, a kémia a kovalens kötéssel, a biológia a bőr egyes rétegeivel, hogy mennyi húzható még le az emberről. Kikacagható a magyaróra Gregor Samsával, aki helyettünk, értünk is féreggé változott, hogy ott álljon előt-

tünk azt sűgva, észrevétlen hibáink átváltoztatnak minket, mint ahogy csűszómászóként láttat minket a hatalom, amely hangszórókból, képernyőkből üvölti a fűlűnkbe, mit kell tennűnk. Veszélyessé vált a „how do you do” és a „how are you”, a leendű emigránsok titkos jelszavává, akik külföldre csempészik az itthon megszerzett tudást.

Gimnáziumba szeretnék menni, mondja a lány. Nincs mikrofonom, csak az életem van, melyben én is gimnazista voltam, sűgom neki, de ő csak mosolyog, azzal a mit sem sejtű nevetésével, amikor még nem kell sárga csekkel állni a postán, nem kell hagyatéki ügyeket intézni, s fűleg nem kell dönteni, mert a döntések iránt sincs kereslet. Mit nevensz, kérdeem, ő csak annyit sűg nekem, lásd, mire jutottál, még hangszóród sincs, a szűnpadról túlkiabálnak. Nekem csak egy gyenge érvem van, az életem. Meg az, hogy a hangszórók zajánál fontosabb a megfelelő fűlekbe sűgott egy-egy mondat, mert gimnáziumba azért kell járni, hogy meghalld a hangszórók rejtett mondatait, és azt el tudd suttogni a többieknek. El kell mondanod nekik, nem mindig a hangos az igaz, nem mindig a szűp az igaz, nem mindig az igaz az igaz. Megtanulsz kételkedni, kívárni, közben felnűsz, és látni fogod, nem az a boldog, akire nagy a kereslet. Talán jobban megérted, miért fontosak a napfelkelték és az éjjeleiket örömmel feláldozű, korán kelű cukrászok, hogyan tudják elviselni az ápolók az égéstűl recsegű bűr hangját a gyermekintenzűven. Akkor már könnyebben döntesz, melyik szakma kell neked, vagy inkább diplomát szereznűl, kell-e neked a mikrofon, a szűnpad, s ha másnak van, mennyit is ér. Talán te magad sűghatod az emberek fűlébe, gyanűsak azok a mondatok, amelyek sokszor ismétlik a szűt: csak, csak, csak. Még azt is megkockáztathatod, hogy azok a mondatok hazudnak. De az is lehet, biológűs lesz belűled, aki felfedezi a rák ellenszerét, vagy írű, aki miatt olvasók milliűi kapcsolják ki a tévét, és törlik magukat a közösségi oldalakról.

Na, ne hűlyíts, már bocs, hogy tegezlek, válaszolja. Azt mondog, hogy várjak négy évet, s utána döntsek, hogyan tovább, kérdezi megerűsítésre várva. Kivárok. Tudod mit, meggyűztél, de adj abból a reklámsűtibűl, amit a cukrászoktól kaptál, pillant rám bárátkozűn. Bár jobban esett addig, aműg nem tudtam, hogy ilyen korán kell kelni, teszi hozzá. Most megyek az ápolókhoz, és ha nem nyomatnak olyan dumát, mint te, akkor meggyűzűm anyámékat, hogy gimis legyek. Még az is lehet, hogy találkoznűk.

Szakács István Péter

Kémek réme

Képzeld, a tudomásomra jutott, hogy az amerikai titkosszolgálat nem csupán a terrorista cselekedetekkel gyanúsított személyeket és az Európai Unió szószátyár politikusait figyelte meg rendszeresen, hanem a közvetlen környezetemet is. Pedig az én családomban, higgye el nekem, egy szál terrorista vagy politikus sincs! Mi tisztességes, adófizető állampolgárok vagyunk. Békés, törvénytisztelő emberek. Én speciel még a vadászatot is elítélem, mert az a határozott véleményem, hogy csak akkor lenne fair, ha az őznél vagy a vaddisznónál is lenne egy csőre töltött, jó minőségű, távcsöves puská. Férfi felmenőim is csak katonaként viseltek fegyvert, s komolyabb testi sértés is csak egyszer fordult elő a családban, amikor egy hajnalig tartó kártyacsata után gyanútlanul hazatérő nagyapám az ajtó mögött várakozó nagyanyám sodrófájába szaladt.

Hát mit gondolnak ezek rólunk?! Hogy éppen a magunkfajta csóró kisemberek veszélyeztetnék a világ első számú nagyhatalmát?! Ugyan már, mi a légynek sem ártunk! Ennek ellenére több éve megfigyelés alatt tartanak. Ezek a sunyi spionok a huszonegyedik század teljes, csúcstechnológiával készült, titkosszolgálati arzenálját bevetették ellenünk.

Én mondom magának, dokumentumok egész sora került napvilágra a családom törvénytelen megfigyeléséről. Rejtett kamerákkal készített felvételek az asszonyról, amint nap mint nap a bevásárlóközpont polcai között settenkedik, akciós árucikkekre vadászva. A lányomat a kozmetikusnál kapták lencsevégre abban az órában, amikor matek érettségi felkészítőn kellett volna lennie. Képzeld, még anyósom mobiltelefonját is lehallgatták. Azon a hangfelvételen, ami a birtokomba került, éppen azt újságolja a szomszédasszonynak, hogy a kert végében termesztett kenderétől mennyire bevadultak a falu kecskéi. Rólam pedig műholdas felvétel készült, amint a haverokkal éjnek évadján a kimondottan magánhasználatra főzött szilvóriumomat kóstol-

gatom a pálinkafőzde küszöbén. Még a turkálós pulóverem mintázata is tisztán kivehető rajta... A fürdőszobánkban felvett hangokat a jövő héten hozzák nyilvánosságra. Azt mondják, azok is pontosan beazonosíthatóak. Én meg azt mondom magának, hogy tele van már a tököm a személyi szabadságunk sorozatos megsértésével. Oda jutottunk, hogy már a budira sem járhat nyugodtan az ember. Hogy hangtompítót kell szerelnie a seggére, ha azt akarja, hogy a bélműködését kísérő zajok ne jussanak illetéktelen fülekbe. De ne csüggedjen, én tudom a megoldást! Engedje meg, hogy végre felfedjem maga előtt a kilétemet. Én, kérem, a kémek réme vagyok. Higgye el, csak én menthetem

meg a világot a folyamatos megfigyeléstől! Feltéve, ha segít innen kiszabadulni.

Tessék?! Hogy ne beszéljek örültségeket, mert nincs is semmiféle kémkedés?! Hogy csillapodjak már le, és ne ráncigáljam a kényyszerzubbonyom hátrakötött ujjait, mert különben kénytelen lesz pofán vágni?! Tudja mit?! Üssön csak meg nyugodtan! A cellám kamerája felveszi majd a maga barbár bánásmódját.

Tamási Claudia rajza

Ignotus beszél irodalom és valóság viszonyáról Jókaival kapcsolatban. A következőképpen: „Ekkor, felesége halála után Rózsa lányával Olaszországba menve, valóságban meglátta a mesevilágot, melyet álmában annyiszor elképzelhetett, s azt kellett látnia, hogy tündérinek tündéri ugyan, talán annál is tündéribb, mint ő gondolta, de nem olyan, mint ahogy ő gondolta. [...] Gondoltam – ha Jókai gondolta, akkor így is kellett lennie, Jókai szentül hitte, hogy amit ő gondol, az úgy is van, s ha a valóság másmilyen, annál rosszabb a valóságra nézve.”

Az itt olvasható beszélgetések hitelessége erősen kérdéses. De én éppen úgy vagyok velük, mint Jókai általában a világ dolgaival. Így kellett volna lezajlaniuk. Ha mégsem így történt, hát „annál rosszabb a valóságra nézve”.

Ezzel a felfogással ajánlom a **Hihetetlen ségek** kis írásait olvasóim figyelmébe.

Hihetetlen ségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

Árva Bethlen Kata álma

(Bethlen Kata és Bod Péter)

K.S.I.-nek tisztelettel

– Hozta Isten, nagytiszteletű uram!

– Magam is igyekeztem, kedves Kata asszony. Adjon Isten szép, jó napot a nagyságos grófnénak! – köszöntötte a ház asszonyát Bod Péter. – Nincs tán valami nagy veszedelem, hogy így sietősre ebédlő asztalához kéretett?

– Mikor nem nyomorgatja az én árva fejemet baj, veszedelem? Bizonynal sok bűnöm lehetett, melyeket most kellettik levezekelnem. De látja, éppen erről ezt írtam tegnap:

„A minapi tűzvészt már szóba sem hoznám. De hogy a magam lelkem eszméretétől ne vádoltassam, hogy a rajtam megfordult nehéz dolgokat leírom, és azok között hozzám megmu-

tatott nagy hatalmát és irgalmasságát, melyet velem közlött az én Jóistenem, elhallgassam? azt nem cselekszem, sőt mindenkinek hirdetni kívánom.”

– Irgalmas a mi urunk, Kata asszony.

– Nekünk, bűnös lelkeknek nagy szükségünk is van az Ő kegyelmére. És nagytiszteletű uramnál mi újság? Hogyan halad a Magyar Athénással?

– Lassacskán. Tegnap is érkezett két társzekérnyi könyv, most annak földolgozása foglalja el minden időmet. Ez eltart még egy-két napokig. Csak úgy találomra hoztam egyúttal mutatni valót is – mondta, letette a kést, megtörölte kezét az asztalkendőben, majd előhúzott egy kis bőrkötéses könyvecskét a papi köpeny alól. – Ez a kis nyomtatvány – mutatta oda Bethlen Katának a könyvet –, Komjáthy Benedek munkája, a Szent Pál leveleinek igen szép fordítása. Krakkóban nyomták jó száz éve, még 1533-ban. Igaz persze, ennél a Károly fordítása nyelvét tekintve talán modernebb, de nem szebb. És ez egy jó állapotú, szép példány, érdemes darabja lesz a nagyságos grófné tékájának – fejezte be, és felállva, ünnepélyes főhajtás kíséretében átnyújtotta a nagyasszonynak a kis ajándékot.

– Köszönöm a mutatványt. Igen szép, hogy nagytiszteletű úr ilyen komolyan veszi a könyvtár és az Athénás dolgát. Látja, én meg kicsinyke ügyemmel elvonom a fontosabbtól – mondta Bethlen Kata, és újra odakínálta a tálat udvari prédikátorának.

Az a kezét újra, alaposan megtörölte, majd elfogadott még egy szelet főtt marhát, s miközben a húst szeletelni kezdte, így válaszolt:

– Öröm kézbe venni ezeket a szép régiségeket. S Kata asszony nagy dolgot cselekszik, hogy megmenti őket a pusztulástól, kalldástól. Még belegondolni is borzongató, hány nagyszerű szellem világa pislákol ezekben a könyvekben. Amikor beleolvasok, olyan, mintha társalkodnék a jeles szerzőkkel. S úgy érzem, igencsak okulásomra szolgál mindez. Aztán meg, Kata asszony, higgye meg, jó oka van mindennek, s van mérték mindenben ezen a világon. Bajban hamar megjön a segítség, kétségben a jó tanács se sokat várhat magára.

– Épp erről készültem szólni kegyelmeddel, ha meg nem veti egy szerencsétlen, árva asszony tanácskérését.

– Ugyan, ugyan, hiszen ismer engem, Kata asszony. Elő a kétséggel!

– Tudja, lehet, hogy innen is el akar üldözni első férjem gonosz rokonsága. Ki tudja, mikor s hol lesz nékem végül nyugovásom.

Álmomban a minap éppen nagy csomagolásban, készülődésben voltam. De minden készülétem állott az ágyi portékámból, legrosszabb szoknyámból, mentémből, a kalamáris ládámból, és az ezüstmarhás ládámból, de ez is nagyobbára üresen. Ha ugyan csak az Istennek úgy nem tetszik, hogy én semmi nélkül maradjak, hát készen álljak. Ekkor hirtelen ott termett az én jó elhalt második férjem, Teleki József, és azt mondta:

– Készüljél csak, nemsokára nagy útra indulsz.

– Aztán hová utaznék? – kérdeztem tőle.

– Gyere, megmutatom – mondta, és felemelt a levegőbe, aztán repültünk, repültünk, ki tudja meddig. A hűvös szélről borzongott az arcom, mégis csupa lucsok volt a lepedőm, mikor felébredtem.

– Aztán hová repültek abban a szép álomban? Mert szép volt, ugye?

– Gyönyörű álom volt, de honnan tudja azt, nagytiszteletű uram?

– Mert még most is ragyog tőle az arca, Kata asszony, ahogy meséli.

– Elrepültünk messze-messze. Talán valahová a Havasokba, egy eldugott, kies völgyig. Ezüst patak csörgedezett annak az alján. Abból a patakból apró, kis integető kezecskék nyúltak az ég felé.

– Látod-e – mondta az uram –, a lelkek ide térnek meg az emberek földi halála után, és itt várakoznak, míg új testben újra meg nem szülehetnek. Ide jutsz nemsokára te is.

– Akkor – habogtam a hallottaktól zavarodottan – most az én ártatlanul elhalt kis árváim lelke is itt lakozik?

– Bizonyára – mondta az uram, azzal úgy eltűnt, mintha sose láttam volna, én meg rémülten felébredtem – fejezte be történetét Bethlen Kata.

Egy darabig mindketten hallgattak. Aztán Bod Péter szólalt meg:

– Valóban szép, titokzatos tudást feltáró álom lehetett, Kata asszony. Érdemes elgondolkozni rajta. Annál is inkább...

– Mi van annál is inkább? – vágott közbe a nagyasszony.

– Nos, igen. Múlt tavaszon Pünkösöd ünnepét egy kis erdélyi falucskában, Kisbaconban töltöttem. Ennek a falunak legfőképpen a Benedek família a nevezetessége, mert abban már időtlen idők óta apáról fiúra száll a mesemondó tudomány. Azt mondják, így van ez már száz évek óta, és így is lesz bizonylyan még

száz éveig. Vasárnap este aztán a Benedek-kúria udvarán ösz-szegyült a fél falu, hogy mesét hallgasson. Beültem közéjük én is. És kaptam is szép meséket, különlegeseket, hiszen Pünkösöd ünnepe volt.

– Miért meséli ezt nekem most, nagytiszteletű uram? – kérdezte Bethlen Kata.

– Csakis azért, mert volt a mesék közt egy, amelyben arról volt szó, hogy valahol messze, a Paradicsom kertjének kellős közepében, még ma is ott magasodik a bibliai jó és rossz tudásának fája. Hetvenhét égig érő ága van annak a fának. És az ágakon, apró madarak képében ott ülnek a még meg nem született lelkecskék, arra várván, hogy ők is sorra kerüljenek. És a földi halál után az emberek lelkei is oda térnek meg, pihenni, bóbiskolni, míg újra meg nem születhetnek. Látja, Kata asszony, mennyire hasonlít ez a kegyed álmához?

– Jaj, Istenem! Ugye nem valamely katolikus eltévelyedés ez az álom, nagytiszteletű uram? Mert akkor, szép, nem szép, inkább meg se álmodódott volna!

– Sose féljen! Az ilyen igaz hitű embernek, mint Kata asszony, csak igazak lehetnek az álmai is.

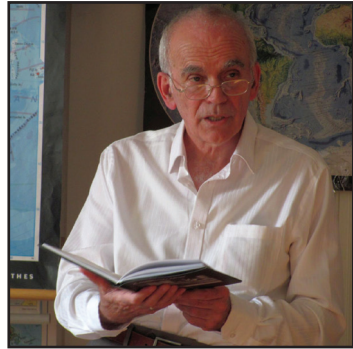
– Pedig úgy féltem! Még a naplómnak sem mertem bevallani, milyen álmom volt. Csak ennyit jegyeztem bele, mondta a nagyasasszony, és olvasni kezdte:

„Miheljen az Úr Istennek tetszék sok nehéz nyavalyát reám bocsátani; tetszett a Jóistennek irgalmát is velem közleni. Mert mindjárt ez mulandó életnek tovább való kívánásától elmémet elvevő, az örök életnek pedig kívánását bennem felgerjesztette: bűneimnek sokaságát és rútságát Szent Fiának érdemével elfedezte. Mintha én bűn nélkül éltem volna, oly bátron és örömmel vártam az halállal való szemben szállást, sokszor szívemben kiáltottam: Hol vagyon, halál, a Te fullánkod, koporsó, a Te diadalmad?”

– Ámen – mondta rá csendesen nagytiszteletű Bod Péter lelkes úr. Majd egy percnyi hallgatás után folytatta ott, ahol a nagyasasszony abbahagyta Pál apostolnak a korinthusbeliekhez írott I. levelét:

„A halál fullánkja pedig a bűn; a bűn ereje pedig a törvény. De hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi urunk, Jézus Krisztus által.”

GÖMÖRI GYÖRGGYEL a Janus Pannonius műfordítói különdíj apropóján beszélgettünk a fordítói munkáról, szakmáról és politikáról, a magyar irodalom angliai és lengyel jelenlétéről.

Megszerettette az angolokkal Nagy Lászlót, Petrit és Radnótit

Újabban ingázol London és Budapest között. Mi az oka?

Ez optikai csalódás. Tíz évig volt állandó lakhelyem Budapesten, ezt most feladtuk. Lehet, hogy a jövőben csak évente kétszer jövök majd, illetve, ha valahová meghívnak, többször.

Melyiket élvezed jobban: idegen nyelvről magyarra fordítani, vagy magyarról másik nyelvre?

Ha egy vers magyarra fordítása jól sikerül, annak örülök legjobban. Ami a magyarról angolra fordítást illeti, legtöbb versfordításom csak félig az enyém, a versek hiteles angolsága már barátom és fordítótársam, a cambridgei Clive Wilmer érdeme.

József Attila, Nagy László, Radnóti Miklós és Petri György – többek között az ő verseiket fordítottad angolra. Közlük ki találta meg leginkább a helyét az angol olvasók körében?

Makacsul tartja magát a tévhit, hogy én József Attilát fordítottam, pedig igazából csak kedves versemet, a „Levegőt!” fordí-

tottuk le a Tri-Quarterly-nek egy amerikai barátommal, annak is már vagy ötven éve. A Kodolányi Gyulával együtt szerkesztett 1974-es Nagy László kötetünknek (Love of the Scorching Wind, OUP-Corvina) akkoriban szép sikere volt. Radnótit elég sokan fordítják angolra, de azt hiszem, mi Wilmerrel oldottuk meg legjobban a feladatot, két kötetet csináltunk, amelyekből több brit versantológiába kerültek be darabok. Petritől is két kötetet adtunk ki, őt egyértelműen mi tettük fel az angol nyelvű fordításiirodalom roppant palettájára. De hogy a fentiek közül végül is mennyit adtak el, s az eladott könyveket hányan olvasták, számomra rejtély. Talán a legtöbb abból az antológiából fogyott, amit jó pár évvel ezelőtt George Szirtessel szerkesztettünk. A Colonnade of Teethről beszélek, amiről anno még Tibor Fischer is lelkes kritikát írt.

Az angolon kívül a lengyel nyelvet is magas szinten beszéled. Mennyire érdeklődnek Lengyelországban a magyar művek, Magyarországon pedig legjobb európai barátunk irodalma iránt?

Kezdem fordítva: Magyarországon csekély az érdeklődés a lengyel vers iránt. Pár éve egy magyar Herbert-válogatás kapcsán sajtóvitába bonyolódtam a kötet szerkesztőjével és fordítójával – mindez a szűkebb szakmán kívül senkit sem érdekelt. A lengyeleknél, azt hiszem, kicsit jobb a helyzet. Ők a legutóbbi időkig jobban figyeltek a magyar költészetre, mint sok más kisebb nép lírájára. Hogy csak egyet mondjak, nekem, a magyar emigránsnak többször rendeztek előadóestet (még a rendszerváltás előtt is!) a varsói Magyar Intézetben. És a krakóiak gyakran támogatnak anyagilag magyarul kiadott lengyel irodalmat.

Hálátlan dolog bármit magyarra fordítani? Arra gondolok, hogy kevés az olvasó, kicsi a szakma, és nem egy világnyelvről van szó, mint az angol esetében. És mintha az utóbbi évtizedben a versfordítások presztízse jelentősen csökkent volna... Mi lehet ennek az oka?

A versfordító, különösen, ha nem Magyarországon él, nemigen számít senki hálájára. Számára ez hasznos ujjgyakorlat, illetve alkatába kódolt kötelesség. Kosztolányi még kínaiból is

fordított, közvetítő nyelven át. Én egyenesen vagy kilencből, köztük indonézből. De hányan olvassák ma a Nagyvilágot ahhoz képest, hogy 25 év éve még hányan olvasták? Hiszen az emberek verset is alig olvasnak, hát még műfordítást? (A könnyen olvasható magyarra fordított regény más lapra tartozik). Amit viszont nagyon fájjalok: kevés kivétellel mintha megszűnt volna a fordításkritika Magyarországon.

Milyen tanácsot adnál egy most induló fiatal műfordítónak? Mit és hogyan kezdjen el fordítani? Hogyan tanulja meg a szakmát?

A fiatal műfordítóknak azt ajánlom, specializálódjanak egy-egy korra vagy jelentős költőre, ne a teljes angol vagy spanyol költészetet célozzák meg. És ha tudnak, töltsenek hosszabb időt a célországban, hogy valóban megismerjék az adott ország költői nyelvét, illetve a beszélt nyelv idiómait. Ne bízzanak mindig a szótárban.

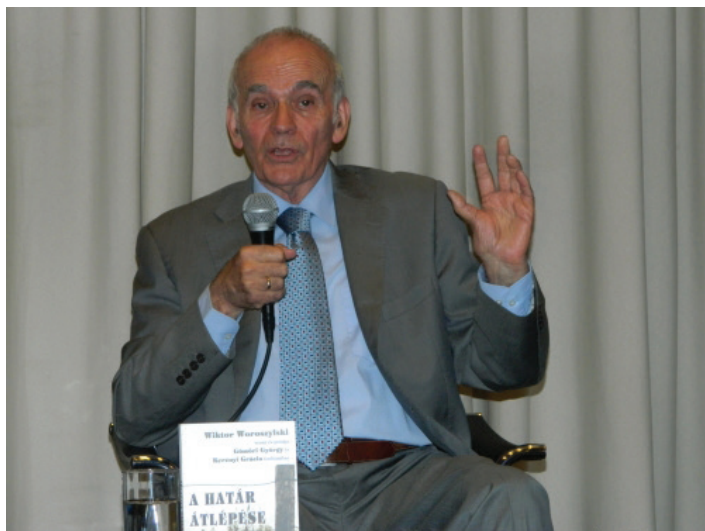
Szeptemberben Janus Pannonius műfordítói különdíjat kaptál. Szócs Géza, a PEN Club elnöke hangsúlyozta, hogy a díjazottak között vannak, akik nem értenek egyet az általa képviselt politikai irányvonallal. Ha jól sejtem, rád is vonatkozott a kijelentése. Milyen megfontolások miatt vetted át mégis a díjat, ha nem értesz egyet az elismerést adományozó világnézetével?

Augusztus végén valóban átvehettem Pécsen a Janus Pannonius versfordítói különdíjat. Utána Szócs Géza egy rádióinterjúban engem is említett, mint politikai ellenfelét a jelenlegi kormánynak és mint olyat, akinek költői-fordítói munkásságát viszont jelentősnek tartja. Megjegyzem, a magyar PEN Club díjam indoklásába belevette azt a Holokauszt-versantológiát, amelyet feleségemmel állítottunk össze még 2012-ben. Ez 18 magyar költő ilyen témájú verseiből állt. Ennek különösen örültem, és úgy gondolom, ez méltánylandó. Én egész életemben a magyar irodalmat és kultúrát igyekeztem szolgálni, mint angliai egyetemi tanár és szenvedélyes versfordító. Ugyanakkor a Szabadság téri „Megszállási Emlékmű” felállítását súlyos esztétikai és politikai hibának tartom, s ennek a véleményemnek minden lehetséges alkalommal hangot adok.

Milyen munkáid vannak készülőben?

Újabban többet fordítok angolból, mint lengyelből. A Nagyvilág közlésre elfogadta Geoffrey Hill-fordításaimat. (Hill nagyon nehéz költő!) Más helyen is jönnek fordításaim, főleg első világháborús angol költőkből. De a közeljövőben szívesen állítanék össze egy modern lengyel versantológiát saját fordításaimból. Végül is ezek 1954 óta jelennek meg nyomtatásban a hajdani Irodalmi Újságtól a kolozsvári Korunkig. Ideje lenne betakarítani a termést.

BOLDOG ZOLTÁN

Gömöri György egyik kötetének bemutatóján

A **HOLMI** folyóirat 25 év után 2014. végén tartotta búcsúestjét. Különböző generációkba tartozó írókat, költőket, szerkesztőket kérdeztünk, hogyan fogadták a lap megszűnésének hírért, mit jelentett, mit képviselt számukra az irodalmi lap.

„A méltósággal elsüllyesztett hajó”?

ÁFRA JÁNOS költő, a **KULTER.hu** főszerkesztője: Az utolsó számban jelennek meg először verseim a Holmiban, szóval személyes kötődésem nem volt a laphoz azon túl, hogy rendszertelen olvasója voltam. A megszűnés hírével viszont nehezen tudok megbarátkozni, hiszen az aligha kérdőjelezhető meg, hogy a Holmi 25 éves fennállása alatt végig az egyik leg-színvonalasabb szépirodalmi fórum volt, rangos szerkesztő- és szerzőgárdával. A legnevesebb szerzőket sorra közölték, ezért is történhetett meg, hogy egy idő után a szépirodalmi szocializáció fontos lépcsőfokává vált, ha valaki ott meg tudott jelenni. A fiatalabbak közül konvencionális szempontok szerint válogattak, ugyanakkor következetesen, a saját poétikai értékrendjük szerint. A szerkesztők gyakran hivatkoztak a Nyugat példaszerűségére is, viszont a Holmi nem volt egy Nyugat, szerintem legalábbis sosem tudott olyan eleven és nyitott lenni, a mai irodalmi lapok közül talán egyik sem tud.

Az invenciózusság, a komoly kockázatvállalás manapság egyébként sem túlzottan jellemző a nagy lapokra, ez részben talán irodalompolitika: ha egy számba átlag öt-tíz szépirodalmi anyag fér be, akkor nem fogadhat el az ember tízszer annyit, a pénzek odaítélésekor pedig számít, hogy mennyi ismert szerzőt tud felmutatni a folyóirat, mellettük pedig már nagyon kicsi mozgástér marad a nyitásra.

Nagyra tartom a Holmi szerkesztőinek rendszerváltás óta végzett munkáját, viszont a lap köré épült mítosz a fejemben kicsit sérült azzal, hogy képtelenek voltak megteremteni a hagyományfolytonosságot, hiszen a megszűnést itt nem a pénzhány okozta, még csak nem is valami jogi hercehurca, hanem az, hogy nem sikerült kiépíteni egy megbízható, összefogásra képes holdudvart fiatalokból, ami megalapozhatta volna a generációváltást. Nem tudták jó szívvel rábízni a lapot egy új nemzedékre, s ebben van valami elszomorító.

GABORJÁK ÁDÁM kritikus, a Pluralica szerkesztője, a József Attila Kör elnöke: Alapvetően ellentmondásosan fogadtam a hírt. Mindig szomorúságra ad okot, ha egy nagy hagyománnyal rendelkező irodalmi-kulturális fórum/platform/műhely megszűnik, a Holmi pedig ilyen volt. Nagyon sok kiváló szépirodalmi és szakszöveg jelent meg a lapban, s ezek bizony hiányozni fognak. Persze valahol azt is meg lehet érteni, ha egy „zenekar” már megfárad, s nem akarja tovább vinni a szekeret. Akkor talán tényleg érdemes abbahagyni. Így a Holmi inkább a Beatles-t juttatja eszembe, pedig lehetett volna akár a Pink Floyd vagy a Rolling Stones is.

Ugyanakkor értetlenül állok az előtt, hogy valójában miért nem sikerült átadni egy következő generációnak a lapot. Ez valahol azért problémákat is sejtet, s itt most nem feltétlenül arra gondolok, hogy a kiszemelt utódok nem tudtak megegyezni a folytatásban. Azt hiszem, talán lehetett volna még energiát fektetni a keresgélésbe. Sajnos azonban Réz Pál Magyar Narancsban, illetve Várady Szabolcs NOL-on megjelent interjújából is az érzékelhető, nem nagyon tudtak mit kezdeni a fiatalok leg többjével. Mintha nem tudták volna megtalálni a közös hangot és a tudás átadásának a módját sem. Pedig biztos vagyok benne, hogy sok tehetséges szerkesztő, szakember található az irodal-

mi (vagy nem irodalmi) közegben, akik összeállva szívesen válalták volna a kihívásokat, s a megváltozott mediális környezet ismeretével felvértezve egy igazán ütős lapot készíthettek volna.

Összességében a Holmi tehát olyan lett, mint egy piramis, ami tele van rejtélyekkel, tudással, titkos járatokkal, s biztos már sorban állnak a profi régészek az ásatásnál, az utókor pedig majd a múzeumba lesz kénytelen jegyet váltani. Lesz bőven miről vitázni. Ennél talán méltóbb lezárást képzeltem, de azért ez egy szép történet lett. 25 év. Hosszú idő. És még kerek is. Köszönjük.

GÖMÖRI GYÖRGY költő: Sajnálom, hogy megszűnik a Holmi. Fontos szerepe volt (különösen a kilencvenes években) a kortárs magyar irodalom közlésében, jöllehet sokan bírálták „elitizmusa” miatt. Ebben az az igazság, hogy bár egyes írások közlését mindig megvitatta a szerkesztőbizottság, rendszerint a rovatvezetők véleménye döntött, ami természetszerűleg bizonyos ízlésselfogultsággal járt.

Nekem főleg versfordításaim és recenzióim jelentek meg a Holmiban. A szerkesztők közül leginkább Radnóti Sándorral értettem szót. De függetlenül attól, hogy a főszerkesztő Réz Pálnak milyen elvárásai, illetve szempontjai voltak, nyilvánvaló, hogy az ő szívós bátorsága és kapcsolatteremtő ereje nélkül a lap már régen megszűnt volna. Az egyetemes magyar irodalom, úgy vélem, ezért a 25 évért köszönettel és hálával tartozik a most visszavonuló Réz Pálnak.

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll az Új Forrás főszerkesztője: Huszonöt év szép kor egy folyóirat életében, komoly férfikor. A Holmi megtette, amit a kezdetekkor elgondolt magának, úgy gondolom. Egy magyarul megjelenő elitista orgánusot megteremteni. A lap kölyökkutya korában ez sokkal nagyobb érdeklődést váltott ki, mint manapság, sokkal inkább hiszek abban, hogy egy szellemi, komoly és bölcs döntés eredménye, amire a szerkesztők jutottak, mintsem a mai kor anyagi kényszere és érdektelensége. Nagyon tetszett Réz Pál gesztusa, hogy át akarják adni 25 év fárasztóan gyönyörű munka után a folytatást a fiataloknak, csinálják, építsék tovább... Én is így kerültem az Új Forrás élére, Monostori Imre hasonló gesztussal adta tovább a lapot, ahogy én ezt most, januártól tovább építem a legfiatalabb

generációt is bevonva a konkrét szerkesztői munkába. Nemhiába mondta Esterházy Péter, hogy húszévesen kell folyóiratot csinálni. Az már inkább kor- és helyspecifikus tünet, hogy ez az átadás az átvevők miatt kudarcba fulladt, ez az igazán szomorú dolog, ugyanakkor a Holmi mítosza így bizonyára fényesebb lesz, jobban jellemez majd egy adott kort az egykori kutatók számára. A méltósággal elsüllyesztett hajó előtt csak tisztelegni lehet...

LACKFI JÁNOS költő: A Holmi volt az érték. A mérték. A lépték. A mihez képest. Tudom, akad, akinek nem, nekem igen. Hogy úgy mondjam, súlyt fektettem rá, mit küldök oda. Számított, mit írnak vissza a szerkesztők. Mert nem a sok helyütt szokásos bolond lyukból bolond széllel fúvattak. Az ő nézőpontjuk is csak egy volt a sok különböző közül, de fontos nézőpont. Hét-szer küldtem verset Várady Szabolcsnak, mire a nyolcadik küldeményt elfogadta. Fontos pillanat volt. Ja, és mindig válaszolt. Tudtommal a Holmihoz érkezett levelekre mindig jött válasz, és evvel alighanem magyar bajnokok.

A Holmi veretesség volt, nemes múltba gyökerezettség, amint Bessenyeitől kölcsönzött címe is mutatta. Közben fügét is mutatott egyben ennek a nemeskedésnek, hiszen a „holmi” értelme ma már inkább cucc, motyó, himmi-hummi. Vagyis az irodalom is csak motyó, miközben ékes mívű marha (ahogy még régebben hívták a kincset). A Holmi klasszikus tipográfiáját meghazudtolóan kölykös tudott lenni, s közben vérkomoly attitűdjén csorba nem esett, mert rendre hozta a nagy fajsúlyú műveket. Vita nyíltott itt bulvárirodalomról, posztmodern zsandárkodásról, időnként lekerült a keresztvíz Kosztolányiról, Adyról, másokról, akiket különben a szerkesztőség szeretett.

Mert szabadott kicsit randalírozni, ahogy József Attila jasszai is addig verekedtek, míg végül berekedtek. Láthattunk kitekintést más művészeti ágakra, más irodalmakra, és egymás mellett publikált itt népi, újholdas, avantgárdos. Csókot váltott gazella az oroszálannal, párduc a gödölyével. Persze nem mindenki mindenkivel, nem volt ez Hazafias Népfront, ám igen jelentős a névsor és a megjelent szövegek sora is. A Holmi módszeres munkával felépítette a maga legendáját, középbarna téglákból, igazi mezopotámiai torony. Most már akármi lesz is, állni fog.

MÉSZÁROS SÁNDOR, a Kalligram folyóirat és kiadó

főszerkesztője: Alapvetően szomorúan fogadtam a Holmi megszűnésének hírért: mert minden jó folyóirat kiesése gyöngíti a mai magyar irodalmi kultúrát. Ugyanis nem lép helyére más. Vagyis nem az a helyzet, hogy a helyére valami új lép. Mert nincs az új lapok indításának tere, azaz ha kedv és szándék volna is, de nincs mecénatúra és alig van folyóirat-olvasó. Tehát: a Holmi helyén űr marad. A szerkesztők részéről bölcs döntésnek látom: nem akartak „túlélt” lap lenni. Akkor hagyták abba, amikor még kiváló minőségű folyóirat voltak. Nem lettek saját maguk emlékműve.

ORCSIK ROLAND költő, a Tiszatáj szerkesztője:

A Holmi folyóirat egyik szerzője, Orbán Ottó a következő sorokat írta a Tordal az Új Írás temetésére című versében: „Újdonságnak ez a sorsa, / fonnyadt levél, aszott torzsa / görnyed a porig. / Érdemünk, ha volt, felejtve, / poros kötetekbe rejtve. / Mit számít, hogy ki közölte Ághot, Tandorit?” Innen nézve, nem az számít, ki közölt kit, hanem mit közölt ki, s csak utána jön az, hogy hol (ami persze nem mindegy). A Holmiban olyan fajsúlyú szövegek jelentek meg, a lap mindegyik rovatában, amelyek rangot adtak a kiváló szerkesztőkből álló lapnak. Egyszerre volt a fővárosi, illetve a vidéki és a határon túli szerzők fontos orgánuma, akkor is, ha ez a széles látókörűnek tűnő figyelem nem minden esetben mondható átgondoltnak, szisztematikusnak. Emellett pedig világirodalmi kitekintéssel is rendelkezett, jelezvén, hogy a magyar irodalomnak nemcsak az anyanyelvi kultúrája képezheti a kontextusát. Igaz, a világirodalmi érdeklődés olykor hiányosnak bizonyult, pl. kevés szöveget olvashattunk a szomszédos népek irodalmából, így az első számmal jelzett közép-európai irányultság esetleges formában nyilvánulhatott meg.

Rendkívül izgalmas volt a lap gyorsan reagáló, ütős kritika, s a széles horizontú tanulmány-rovata. Akkor is, ha voltak kevésbé jelentős lapszámok, hiszen a benne közlő szerzők sem képesek állandóan remekműveket alkotni. Ebből is látszik, egy folyóirat minősége elsősorban a szerzőitől függ. Ezért meglepő a főszerkesztő Réz Pál nyilatkozata, hogy az általa szerkesztett 25 év alatt úgy látja, hogy „nem olyan jó a magyar irodalom”. Ennek a kijelentésnek ellentmond néhány szerző külföldi sikere (Bodor, Krasznahorkai, Nádas stb.) Szokatlan búcsú ez a saját

szerzőktől, akiknek az egész szerkesztőség inkább köszönettel tartozhatna a szellemi támogatásért, s akik nélkül a Holmi nem lett volna az, ami. Az értékítélet talán nem is annyira a magyar irodalmat minősíti, melynek a főszerkesztő ugyanúgy része irodalomtörténésznek is. Egy ilyen típusú kijelentés vélt elitizmusból fakad, ami mára – a kultúra világhálós liberalizációjának, és így pluralizálódásának korszakában – anakronisztikusnak hat.

Talán épp ez az elitizmus okozta azt is, hogy a (neo- és poszt-) avantgárd olyan kis figyelmet kapott a lap történetében? Éppen a külföldi szakirodalom bizonyítja, ezek értelmezése nélkül hiányos a posztmodern befogadása. Ebből kiviláglik a Holmi által képviselt felvilágosult konzervatív esztétika ideológiai korlátja. Ezzel önmagában semmi gond, nincs ideológia-mentes közösség, ám a központi szerep, és az abból fakadó elitizmus illuzórikus, ha nem rendelkezik az egésyre történő rálátással.

Nemes gesztus annak belátása, hogy a szerkesztőség már nem olyan aktív, mint korábban. Ám az már kevésbé érthető, hogy miért nem adták át a lapot a fiataloknak. Az, hogy nincs többé központi kánon, az nem a folyóirat poétikai és politikai szellemiségét tükrözi? Éppen az internetes dinamikus kanonicitás teheti még izgalmasabbá a Holmi eddigi munkáját. A lap szerkesztősége párszor hivatkozott arra, hogy a Nyugat örököse. Egy különbség máris szembeűnő: a Nyugat több generációs folyóirat volt, képes arra, hogy megújuljon.

A Holmi neve Bessenyei György azonos című művét idézi meg. Fontos ez a kapcsolat, többek között a kritika szabadságának hangsúlyozása miatt is, amit a fiatal lapok közül jelenleg a Műút gyakorol a legizgalmasabban.

A Holmi megkerülhetetlen történetét befejezték az alapítók. A folytatáshoz azonban nem pusztán egy lapot érdemes kísérni, hogy észrevehető legyen: kell-e, van-e új Holmi?

PÁL DÁNIEL LEVENTE költő, a **Prae/prae.hu** főszerkesztő-helyettese: 25 év után megszűnik egy irodalmi folyóirat, ahol soha nem publikáltam, a szerkesztőkkel egyszer sem beszélgettem, nem ismerem őket személyesen. Nem ugyanabban az irodalomban hittünk/hiszünk. Az esetleges átfedések

véletlenszerűek, bárkivel talállok ilyen. Semmi sajnálat nincs bennem.

Utólagos tisztelet legfeljebb azért, hogy negyedszázadon át hittek abban, amit csináltak, amiben hittek, azért nem igazán. Én más dolgokban hiszek. Sorry. A Nyugat bárminemű „feltámasztásában” például nem – kivéve, ha az unalomig ismételt, az irodalmi és egyéb közbeszédben sokszor nyomasztóan ható irodalomtörténeti figurák zombikat hentelnek. Az ún. minőségi irodalomban sem, a kísérletekben sokkal inkább. Abban sem, hogy lenne egy kulturális, irodalmi piramis, ahol megmondják néhányan, mi a jó, ki az okos, mi a rossz, ki a buta, mi a vers vagy mi nem. Sajnálom (nem!), de én a kulturális sokformájúságban, pluralizmusban hiszek, sok hangban egyszerre. Vö.: „...hiába akarjuk mi alakítani a kánont, ha mások meg leközik azokat, akiket mi visszautasítunk.” & „Van olyan szerző, aki később bekerült a kánonba, de nem jelent meg a Holmiban? – Réz Pál: Nem tudom, talán nincs.”

És ha már kánon. Hát, én őszintén bízom abban, hogy a Holmi búcsúja után nem sokkal a kánon szó is felszívódik. Meg az e szó s különböző kisajátításai kiváltotta, minimum három '89 utáni irodalmi nemzedéket frusztráló jelenléte is.

Azokat a barátaimat, akiknek sokat adott vagy jelentett ez a lap, nem szeretném megbántani, az ő személyes „gyászukat” tiszteletben tartom.

Nyugodjon békében!

PODMANICZKY SZILÁRD író, a Librarius.hu főszerkesztője: Meglepettem. Halálhírként ért. Réz Pál azon kevés eredeti és hiteles irodalmi figurák közé tartozik, akinek mindig adtam a véleményére. Ez is egy jelzés az átváltozó írásbeliség karaktermódosulásáról.

SZÓCS GÉZA költő, az Irodalmi Jelen főmunkatársa: A két föltett kérdés, ha ki nem mondottan is, valamiképpen összefügg. Hiszen a megszűnés híre elválaszthatatlan attól, hogy egy adott szerző számára mit jelentett a lap. Persze ettől a viszonytól el is lehetne vonatkoztatni, egy elvont, tárgyilagossá, privát szem-

pontoktól mentes elemzésre törekedve – amelyről amúgy sem gondolná senki, hogy tárgyilagos. Úgyhogy nem is törekszem erre ezúttal.

Ha tehát saját privát szempontjaim felől nézem a dolgot, a helyzet az, hogy leszámítva egyetlen publikációt, nem sokkal a lap indulását követően, a Holmiban egyetlen írásom sem jelent meg. Ide tartozik az az ismeret, hogy kezdetektől fogva csak és csakis olyan helyen publikálok, ahonnan erre felkérést kaptam. A Holmitól pedig nem kaptam. Nem utasították vissza egyetlen soromat sem – éppen csak nem kértek tőlem egyetlen sort sem. Sem saját verset, sem fordítást, sem prózát, sem esszét, vagy tanulmányt, vagy kritikát, vagy recenziót.

Ehhez jön az, hogy emlékezetem szerint az elmúlt húsz évben semmilyen összefüggésben nem írták le a nevem a Holmiban. Sem dicsérő, sem negatív kontextusban. Ezalatt megjelent legalább tíz kötetem magyarul – a legkülönbözőbb műfajúak – és közel ennyi más nyelvekre fordítva. Mindez nem érte el a Holmi szerkesztőinek ingerküszöbét – közte nagyra becsült barátomét, Radnóti Sándorét sem, sem a többiekét, akiket mind igen kiváló szerzőnek és szerkesztőnek tartok. Ezalatt nemcsak írtam vagy fordítottam, hanem szerkesztettem is – pl. A Dunánál című folyóiratot – vagy költészeti díjat alapítottam, könyveket adtam ki, szerveztem, közvetítettem. És a Holmi olyan maradt számomra, mint egy híres regényben a közeli és mégis elérhetetlen – mondanám: beléphetetlen – kastély. Annyi különbséggel, hogy – szemben Kafka hőisével – soha nem tápláltam magamban a becsvágyat, hogy belépjek oda.

És most már az sincs, hogy hova, ha egy reggel arra ébrednék: életem nem volna teljes egy Holmiban való publikáció nélkül.

BOLDOG ZOLTÁN

Minden novellában ott bujkál az idegenség, mintha a férfiak saját országukban sem szerezhetnék meg a domináns pozíciót. Csak elszenvedői az életnek. Mi, olvasók, pedig elszenvedői vagyunk a kötetnek. Csak felizgat, és aztán nem nyugtat meg. – **BENKE TÍMEA** barangolt *A fiúk országában*, **KRUSOVSZKY DÉNES** első novelláskötetében.

A prózarács hűvöse

A *fiúk országának* nincs pontos helye a térben. Kiterjedés-telen, de kétségtelenül létező eleme a világnak. Olyasmi, mint a lélek. Nevezhetnénk férfiléleknek, de hiába adta Krusovszky Dénes első novelláskötetének *A fiúk országa* címet, az nem kizárólag a férfilét egyedi velejáróiról mesél.

A novellákban megjelenő apa inkább szülő, a fiú gyermek, a férj házastárs, a báty testvér, a barátság nemtelen, a szerelem pedig közös. Bár Krusovszky elbeszélői férfiak, nem olyan helyzetekben mutatkoznak be olvasóiknak, amelyekben különösen nagy szerepet kap férfi mivoltuk. Ezek a gyakran mellékes nemű elbeszélők nem is szólnak egységes hangon. Eltérő számban és személyben próbálják a gyanútlan olvasót a történetbe rántani, ahol a nyomasztó hangulat és az elkésérítő történet jól megrágja, a kötet végén meg kiköpi a határátlépőt.

Szereted a rács hűvösét – szögezi le *A tisztáson* című novella első mondata. Talán nem volt szerencsés második személyben írni, ez a mondat mégis tisztázza a szövegek és olvasók viszonyát. Második nekifutásra itt válhat világossá, hogy a kötet az olvasói igényekre reagál. A novellák témáit tekintve hamar beláthatjuk, hogy a különböző férfi elbeszélők korunk általános vagy felháborodást okozó problémáiba ütköznek. Olyan kérdésekkel foglalkoznak, amilyenekkel a híradósok, a fodrászatban csacsogók vagy a kocsmában sörösuveggel babráló emberek. Igényeljük a kenyeret, a cirkuszt, szükségünk van a provokációra, az

erős ingerekre, hogy legyen min gondolkodni. Krusovszky pedig ezt megadja nekünk. Mert valóban szeretünk a ketrec mellett állva azon tűnődni, milyen lenne bent. Szeretjük a rács hűvösét.

Ezért a gyakran megbotránkoztató hangnem, a testiség nyers ábrázolása, és ezért találkozunk a kötetet olvasva csupa olyan témával, ami meghökkent vagy provokál.

„Hörögve, vadul dugja a nőt, szinte tébolyodottnak tűnik innen nézve, két nagy szőrös kezével úgy markolja a csaj derekát, mint egy vekni kenyeret, és időnként a jobb kezét hátralendítve nagyot csap az előtte rezgő rózsaszín seggre. Basszál, basszál, mondja a nő, de olyan színtelen, fásult hangon, hogy arra gondolsz, ha téged bíztatna (sic!) így, az élettől is elmenne a kedved.”

Házasságtörés, homoszexualitás, függőség, erőszak, abortusz, nekrofilia. Bizonyára már ez a rövid felsorolás is étvágygerjesztő az olvasónak. Nem lehet megmondani, jó-e, ha a kötetet szervező gondolat a provokáció, de minden kétséget kizáróan hatásos. A következő részletben például a novella a saját szolgálatába állítja a gyengébb idegzetű olvasó felforduló gyomrát, hogy hirtelen, szélsőséges érzelmeket kiváltva odavethesse a legkevésbé odaillő szót: szeretem.

„Ahogy megfordul, észreveszem, hogy hátul, a feneké alatt tiszta vér a köntöse, de nem szólok neki, száraznak tűnik, órákkal ezelőtt vérezhette össze. Figyelem, ahogy csoszog visszafelé elesetten és mocskosan, az orromban érzem émelyítő szagát, és bár iszonyatosan nehéz ezt most ilyen egyszerűen kimondani, de azt hiszem, nagyon szeretem.”

Mivel olyan szerzőről van szó, aki először mutatkozik be – a fül-szöveg szerint máris kész – prózaíróként, szót kell ejteni a váltásról. A *fiúk országában* még nem különül el teljesen Krusovszky lírája és prózája. Minden novellában felbukkannak olyan költői sorok, mint mondjuk a címadóban a következő: „*Apám nemrég locsolhatta meg a pázsitot, s az erős napsütésben a friss párafelhő úgy lebegett fölötte, mint egy kellemes, zöld sóhaj.*”

Talán a műnemváltás következménye a párbeszédnek olykor körülményes megjelenítése is. A megszólalásokban függő be-

szédbe rendeződve keverednek a különböző nemű és korú szereplők szavai az elbeszélőével, így a mondatokon átívelő, gúzsba kötött dialógusok helyenként a megértést is nehezítik. A magyarázó jelleggel közbeékelt elemek (ki hogyan mondta kinek) töredezetté teszik az olvasási folyamatot.

„Ha már idáig eljöttem, gondoltam, legyen valami értelme, odaléptem a kockás ingeshez és megkérdeztem tőle, hogy ez az ő műve-e, aha, válaszolta flegmán, az enyém meg egy haveromé. És megkérdezhetem, folytattam, hogy van-e címe, van, felelte, az, hogy Ramszesz szeme, vagy az, tette hozzá némi hallgatás után, hogy Frankenstein utolsó lehelete, még nem döntöttük el, több verzió volt, végül ez a kettő maradt.”

Érdekes, hogy látszólag a férfi szerző férfi elbeszélői sem mozognak otthonosan a világukban. Minden novellában ott bujkál az idegenség, mintha a férfiak saját országukban sem szerezhetnék meg a domináns pozíciót. Csak elszenvedői az életnek. Mi, olvasók, pedig elszenvedői vagyunk a kötetnek. Csak felizgat, és aztán nem nyugtat meg. Hol elveszik valahol a lap alján a történet, hol pedig oldalakon keresztül íródik tovább, és mégsem találjuk meg benne a megnyugvást. Egyik novella sem fejeződik be az utolsó mondattal, Krusovszky mintha időtlenségbe kívánná írni prózáját.

„Felgyorsított, fokozatosan nagyobb és nagyobb lépett, hogy minél hamarabb visszaérjen, habár már nem tudta pontosan, hova.”

Szivárog a nyomasztó borító alól a könny meg a vér, mint egy vaskos *Trónok harca*-kötetből, de ott motoszkál az olvasó fejében a gondolat: lehet, hogy ez mind a provokáció része, lehet, hogy ez mind csak hatásvadászat.

A *fiúk országának* nincs pontos helye a térben, de a kötetnek pontos helye van azon a polcon, ahova azokat a könyveket pakoljuk, amelyeknek szerzőjétől még várunk valamit. Krusovszkytól azt várhatjuk, hogy a következő novelláskötete mellett, amelyben már valóban kész prózaíróként léphet elénk, ez az első eltörpüljön, és megmutatkozzon az új vad, aki már nem mozog idegenül saját országában.

Délvidéki vérengzés, uniós túlkapások, Horthy szerepe a második világháborúban, hulladékhegyek, világvége, nosztalgia, elgépiesedés – csak néhány téma **HUDY ÁRPÁD** *Hidegebb napok* című tárcakötetéből, amelyet **MOSONYI KATA** értékelt.

Karakterrajz korunk állapotáról

Közkedvelt, nagy hagyománnyal rendelkező szépirodalmi-publicisztikai műfaj a magyar irodalomban a tárca s a vele rokon tárcanovella. Egyes íróink (a megélhetés biztosításán kívül) ujjgyakorlatnak tekintették nagyobb lélegzetű műveik – regényeik – megírásához, e téren elég, ha Mikszáthra vagy Kosztolányira gondolunk. A tárca természeténél fogva élénken reflektál az aktuálpolitikai, társadalmi eseményekre, és tematikájában rendkívül gazdag. Tárcát tulajdonképpen mindenről lehet írni: a tudományos-művészeti eseményektől kezdve a napi hírekig, de akár egy szem cseresznye is témául szolgálhat, ahogy ezt láthatjuk Hudy Árpád 2011 és 2014 között született tárcáinak *Hidegebb napok* címmel megjelent gyűjteményes kötetében. S ha élvezettel olvassuk például Juhász Gyula írását a strandolásról, holott ő köztudottan nem szeretett strandra járni, ugyanúgy kedvtelve fedezhetjük fel a könnyed hangvételűnek tűnő „Hudy-fintorok” mögött a jelenvaló világ állapota miatti nosztalgizást. A titok a megírás szellemességében rejlik, a sűrítettségben, abban az ábrázolásmódban, amely az egyszerű történetmondást képes hol líraivá, hol groteszkké, hol szatírává formálni.

A szerkezetileg hat nagyobb egységre tagolt Hudy-kötet széles hangregiszteren játszik, az elégikus meséléstől a mementók komor hangvételéig. A harminckét írás több mint fele ironikus, a *Fintorok I-II* címszó alattiak szatírának tekinthetők. A *GépVilágNap*, mely valamelyest Karinthy-allúzió (benne ráismerünk az *Utazás Faremidóba* alapötletére), egyenesen swifti szatíra az emberről, vízió a gépek hatalmáról, a technicizálódás veszélyeiről. Ezek a tömör, rövid lélegzetű írások gondolatébresztők, széles olvasó-

rétéghez szólnak, és mindannyiunkat szembesülésre készítetnek. Kérdés, hogy felismerjük-e bennük torzult világunkat, módosul-e általuk gondolkodásunk. Vajon a világháborús események felidézésekor megrendülünk-e azon, amit a szerző által is nagyra becsült E. Cioran állított: „A világtörténelem nem más, mint az eredendő bűn nagy folyama”? Mellesleg a kötet egyik legszebb és az intertextuális utalásrendszer egyik leghasznosabb mementója épp a Cioranról szóló írás, a *Hazatér a tékozló fiú hagyatéka*. Érdekes, amit a szerző Illyés Gyula és E. Cioran kapcsolatáról ír, illetve mindaz, amit ebből megtudhatunk a magyar karakterjegekről, sajátosságokról, nyelvünk egyedi vonásairól.

Hudy Árpádot a családi gyökerek a magyar történelem fontos színteréhez, Aradhoz kötik, ez alapvetően meghatározza érdeklődését, látásmódját. Az Irodalmi Jelen online felületén kalandozók régóta figyelemmel kísérhetik publicisztikai tevékenységét. Nemrég *Akácos út* címmel az Európai Unió egyik készülő törvényét pellengérezte ki. *A hadak útján* című írása pedig (élvezetes stílusban) több részletben veszi górcső alá az első világháború kitörésének okait és következményeit. Mivel a szerző a kortárs filozófiával szemben meglehetősen szkeptikus (jelen kötetében *A tortsalmyzmus* kapcsán maró gúnnyal emlegeti gondolatszegény korunkat), tavaly lefordította és megjelen-tette egy 20. századi kolumbiai bölcselő, Nicolás Gómez Dávila elmélkedéseit. S ahogy Dávila, a „modernitás remetéje” élcelődik az emberi gyarlóságokon, rámutat a civilizációs bajok okaira, úgy lényegre törő írásaiban Hudy is karakterrajzot készít korunk állapotáról.

A tárcagyűjtemény személyes, önéletrajzi jellegű, nosztalgiazó tárcanovellákkal indul, melyekben valós személyekkel és helyszínekkel ismerkedhetünk meg. Az *Arcok*ban és a *Villanások*ban a szerző jellemrajzokat, kortörténeti pillanatokat rögzít, karcolat jelleggel. Ezekben az írásokban a morális attitűd uralkodik. E szövegek szépirodalmi igénnyel íródhattak, zárlatuk lírai, olykor túlpoetizált. Így az *Egy szem piros* esetében is, melynek záró mondata akár el is hagyható. Helyenként szükségtelenek a könnyen felismerhető Petőfi-, József Attila- és Pilinszky-idézetek, reminiscenciák. A szöveget ugyanis nem emelik meg, az nélkülük is teljes.

E tárcanovellák között kivételes szerepet játszik a *Friedl* című, amely a cseh-szudétánémet viszonyt mutatja be, jellemzően hudys groteszk ábrázolásmóddal. Feledhetetlen a cukrászdai halotti tor jelenete. Megjegyzendő, hogy Hudy a főhőstől, az

idős hölgytől, Friedl-től kapta ajándékba Bruno Brehm (1939-es) első világháborús trilógiáját, mely kiváló alapul szolgálhatott a fentebb említett világtörténelmi tárcákhoz.

A kötet harmadik egységétől (*Földrészek*) már vérbeli tárcákkal van dolgunk, bár ennek a résznek találóbbr lett volna a *Világunk* címet adni. Számos aktuális téma kerül itt terítékre, így például az egyre zavarosabb karácsonyeredet-felfogások, a világvége gondolköre; s a földgolyót elárasztó hulladékhegyek kapcsán megkérdőjeleződik a gazdaság teoretikusainak állítása a világgazdaság prosperitásáról. Ezekben a szerző a múlt és a jelen ütköztetésével a jövőre vonatkozó félelmeit fogalmazza meg. A *Hűlő levesünk* vagy a *Sziget* egy-egy kibontott metafora segítségével a földi létünkkel kapcsolatos aggályokról tudósít, meghökkentő összefüggésekkel, közérthetően.

A nyelvészként is ismert Hudy Árpád egyik igen szellemes és tanulságos ismeretközlő írása a *Szamojed köszönet*, mely kettős mementó: egyrészt emléket állít egy finn nyelvtudós (Castrén) áldozatos munkájának, másrészt megemlékezik a szibériai tajgák és tundrák kis vadásznépéről.

A rendszerváltás utáni illúzióvesztésen túl az értékek devalválódása, az eszmék pluralizálódása jellemzi hétköznapijainkat, és ez az érzet hatja át a *Fintorok* két részének személyes tárgyú írásait is. Posztkommunista paródiaként olvashatjuk a naplószerű szöveget, mely a családi ház felújítását mutatja be. Ettől a tárcától kezdve a szövegekben elszaporodik a korfestő szóhasználat, a régi és a mai szókincs keveredik, így vehetünk például „hamvába holt pogácsát a sarki szupermarketből”, pályázhatunk disznópásztori állásra „uniós támogatással” (*Mesém*), vagy a lefektetendő földkábel helyét az „ENSZ-közyűlés vitatja meg”. Hudy egyre élesebben bírálja az áltudást, az áltudományosságot, mely a történelemírást is eltorzítja, hazugságokat hagyva az utókorra. A szatirikus hang eluralja a *Fintorok II* szövegeit, lélekborzoló ötletbörze karikírozza, hogy még egyházi kérdésekben is teret nyer „a cél szentesíti az eszközt” gyakorlata.

A csúcsra járatott szatíra a *Nemzeti italaink* című írásban ér a tetőfokára, miközben lineárisan végigkövethetjük történelmi kocsmánkat (vagy kocsmánk történelmét), megkóstolva többek között az „ágostai kumiszt” és a „muhi pálinkát”, végül pedig az „uniós unikumot”. Jellemző, hogy ez utóbbit hol: a „brüsszeli tömegkocsmá alagsorában”.

Hudy keserűségét, csalódottságát szójátékokba, szóteremtésbe, szólásficamokba fojtja. Homonimái fanyar humora Rejtő Jenő-i, olykor hátborzongató. A tárca nála úgy gazdag, hogy a magyarság nagy részének tárcája üres, a lakosság nagy része „mélyszegény”.

A *Mementók*ban a történetmesélői hang elkomorul. Az olvasót két írás is a magyarság-énkép helyesbítésére készítheti. Az egyik, *A vasfejiú góbé* című a székely nyelvész, Szentkatolnai Bálint Gábor mellőzöttségét fájlalja, a tudós kálváriájából levonható tanulságokkal; a másik pedig a már említett centenáriumi írás Cioranról, aki könyörtelen, ám megindító őszinteséggel vall a magyarok természetéről, a magyar nyelv egyediségéről, vonzerejéről.

A Hudy-kötet talán legmeggrázóbb írása a varsói gettólázadásról szóló „*Mindenképpen meg kell halnunk*”, mely tényszerű, számadatokkal alátámasztott leírása a második világháború e tragikus fejezetének.

A kötet címadó tárcája, a *Hidegebb napok* főhőse a Szabad Európa Rádió egyik munkatársa, Haág Pista, aki „húzta a kollégákat – és a lábát”. „Emlék a szerb partizánoktól 1944-ből”, menekülés közben szerezte, mikor a vajdasági magyar-sváb falujából átvon-szolta magát a határon. A könyv- és tárcacím Cseres Tibor regényére és a belőle készült filmre (*Hideg napok*) utal. Hudy azzal, hogy kötetcímmé emelte a *Hidegebb napokat*, egyrészt komor képet fest a jövőről, másrészt emlékeztetni akarja a szerbeket: ők is nézzenek szembe a történelemmel, az 1944-45 telén történt délvidéki vérengzéssel. Hiszen mégsem járja, hogy Cseres Tibor írta meg helyettük *A bezdáni embert* is. Itt azért megemlítendő, hogy napjaink diplomáciai kökjátékaiként a szerb vezetés már valamelyest megkövette a magyarokat a történelektől.

A kötet utolsó írásában Hudy történelmi tények és dokumentumok alapján elemzi a napjainkban politikai kérdéssé dagasztott és oly sokat vitatott témát: Horthy kormányzó felelősségét a második világháborús német megszállással kapcsolatban. A jól egybeszerkesztett hiteles korabeli szövegeknek és az élvezetes stílusnak köszönhetően ez a tárca méltán került be a *Mementók* közé.

A publicisztikát kedvelőknek valódi olvasói csemege a gazdag tematikájú *Hidegebb napok* című tárcakötet, melynek borítóján a szűzhő fehérségéből élénk, pulzáló neonreklámként, figyelemztetően villog a vérvörös „o” betű.

ISZÓ ZITA leleplezi Karádi Mártont *Színről színre* című verseskötetében, és érdekes játékot űz a nőiséggel, a vízzel, a családtörténettel és a szóképekkel. **EVELLEI KATA** írása.

A nő, aki férfiként figyeli önmagát

Izsó Zita első verseskötete, a *Tengerlakó* erős belépő volt az irodalomba: 2012-ben Gérecz Attila-díjjal jutalmazták. A költőnő második, októberben bemutatott könyve a *Színről színre* címet viseli, és kiváló példája annak, hogyan lehet a debütálással magasra tett elvárásoknak megfelelni, ráadásul úgy, hogy egyszerre vigye tovább a már jól ismert költői hangot, de különbözzön is tőle.

A könyvborítón Bach Máté fényképe látható, rajta a víz ragyogó kékre színezve. Ahogyan a bemutatón is elhangzott, Izsó költészetében nagy szerepet kap a víz motívuma – kikötők, hajók, halak, eső, fürdőkád, hullámok, fülben maradt csöppek uralják a szövegeket. Amíg a *Tengerlakó* a mélységeket térképezte föl, itt már fölbukkanunk a felszínre: a havas parton emberek járkálnak, mintha csak a versek mozgása dobta volna föl őket.

A felszínre emelkedés nem csupán a két kötet között, de az újon belül is érvényesül. A *Színről színre* hangsúlyos ívet rajzol ki. A kötet nyitóverse, a *Várakozás* még úgy mutatja be a beszelőt, mint süllyedő hajót, amelynek karakterében egyre magasabbra emelkednek a hullámok, és aki várakozik az atyára, soha nem ér oda. A záróvers, az *Eloldozás* azonban már mind képi világában, mind fölépítésében egy ellenkező végletet képvisel, és elegánsan egybecseng a kötetten átívelő, lappangó „történettel”, amely elsősorban a szimbólumok síkján játszódik.

„Arccal a homokban fekszünk. / Még sokáig nem merjük elhinni, hogy ez már a part” – szól az első két sor, hogy a vers fokozatosan fölgyorsulva a szárazföld belsejébe rohanás jelene-
tével fejezze be a történetet. A további szöveg egy kitárulkozó

világot mutat be, amelynek a *Színről színre* mintha csak a kezdetét jelezné. A névtelen főszereplő, aki hajók és üvegfalak mögé bújt, most „szaladni kezd abba az irányba, amerre sejti az otthonát, / és futás közben egyre kevésbé takargatja magát.”

A költői képek mögé bújó megszólaló a szereplőre egyik sajátos típusát teremti meg, amely rendkívül jellemző Izsó költészetére. A *Színről színre* szövegei esetében erős a késztetés, hogy egy fiktív személyes vagy családtörténet epizódjaiként értelmezzük őket. A versekben megjelenő én mintha mindig egy párbeszédnek a részese lenne, amelynek csak az egyik felét halljuk, a választ nem.

Izsó ebben a kötetében férfi-szerepversekkel is megpróbálkozik, mint az *Évről évre* című ciklus *Ünnep, Iker* vagy *Kép ébredés előtti fényben* című szövegei. Ezek egy részét korábban Karádi Márton álneven publikálta, akinek egyébként jelen kötetet is ajánlja. Izsó mintegy Karádin keresztül értelmezi újra a női megszólalás lehetőségeit, ez pedig akkor is érdekes kísérletnek tűnne, ha maguk a szövegek nem lennének szórakoztatók. A költőnő még attól a taktikától sem riad vissza, hogy egy férfi tudatán átszűrve idézzon női megszólalót, mint azt az *Ünnepben* olvashatjuk: „meg akarsz hízni, és nem bánnád azt sem, ha megereszkednének a melleid, [...] ezért jobb, ha mielőbb megértem, hogy nem lennék jó apa, / nem pazarolhatod rám az időt, gyereket akarsz.” A férfi reakciói egy párbeszéd egyik felének felelnek meg, amelyet a nő soha nem hall meg. „Neked akartam adni a vezetéknevem” – szólal meg az *Iker* férfi beszélője, aki az egész cikluson át elemzi és megfigyeli a nőt: a testét, a beszédét, a mozdulatait, a mindezen átívelő változásokat és a vele kapcsolatos eseményeket. A szerzőnek saját bevallása szerint azért fontosak a férfi-szerepversek, mert egy külső szemszögből tekinthet magára.

Az egyes versek mintha egy nagyobb összkép darabjai lennének, csupán egy-egy jelenetet tárnak elénk. A *ragaszkodás fokozatai* az egyik legjobb példája ennek a szerkesztésmódnak.

„mindig azt mondta, nem tudunk semmit,
és követelte, soroljuk fel németül
az autó alkatrészeit –
ha nem jutott eszünkbe valamelyik,
egy letört ablaktörlővel ránk csapott”

Így emlékszik vissza a versbéli beszélő sváb nagyapjára, akit a szocialista rendszer módszeresen kifosztott. A gyönyörű limuzinból megmaradt ablaktörlő az egyetlen tárgy, amely még a múlthoz köti, és amelyet arra használ, hogy – a maga torz módszereivel – megpróbálja megértetni az új generációval, milyen hatalmas, jószerével áthidalhatatlan szakadék húzódik közöttük. Ragaszkodása kétoldalú: a múlt és a jövő szinte szétszakítja, és egyikhez sem tartozik igazán, hiszen a múltját elvették, a jövőt pedig éppen ezáltal lehetetlenítették el.

Ahogy azt már a *Tengerlakónál* is láthattuk, Izsó a kötetlen, szabad formákban érzi magát otthon: a sorhatárok egybeesnek a tagmondathatárokkal, amely laza, oldott hatást kelt. A felszínen nagyon nyugodt, visszafogott költői hang ez, amely soha nem emelkedik a kijelentések, megállapítások fölé. Ennek ellenére Izsó versei tobzódhatnak a képekben: a metaforák, hasonlatok áradó gazdagsága elsősre talán túlzottnak is tűnhet a szikárabb poétikai nyelvezethez szokott olvasónak. Szerencsére ez csak ritkán csap át túldíszítettségbe. A képeket rendkívüli kreativitás és átgondoltság jellemzi, és a megfelelő előkészítés után némelyikük szinte robbanásszerűen hat a maga szokatlan ötletességével. „Az emberek hunyorgtak, mint a persely” – figyel meg például a *Felállványozott mennyország* beszélője. A vizuális hasonlóság mellett a hozzáférhetetlen értékeket rejtő, azt ki nem adó sötét nyílás képe olyan mellékjelentéseket is előtérbe hoz, amelyek a vers egészére hatással vannak.

A képalkotás a *Tengerlakónak* is erős oldala volt, a *Színről színre* pedig egyértelműen továbblépést mutat ezen a téren: a verseket olykor fénykép- vagy diafilmszerűen vetíti elénk, hogy már-már – a kötet koncepciójához illően – úgy érezzük, szinte úszni lehetne bennük. A szövegek többségükben jelenetekre épülnek, az egymás után tarkán sorakozó, gyakran mondatnyi hosszúságú hasonlatok és metaforák pedig gyakran arra szolgálnak, hogy ezeket montázsá alakítva összefűzzék. Akad közöttük egyszer elcsattanó, melankolikusan játékos, mint a *Felállványozott mennyországban*: „kint nyár volt, és lassan a jegeskávémban is kitavaszkodott”. Találhatunk egész strófán keresztülívelő hasonlatot:

„A nők szépek, de hasuk üres,
bár lenne odvas, mint egy darab fa,
költöznének bele lárvák és madarak,
a férfiak örömmel végignéznék mindezt, ha
fülüket a nők hasának tapaszthatnák, és hallanák,
hogyan talál bennük valami élet a szű”
(Talált gyerek)

A vers párdarabjában, *A felejtés lehetőségeiben* ez a hasonlat növekszik vers hosszúságúra.

Van közhellyé koptatott, a megszólaló számára nagyon is tudatos szimbólum: „Nem csak az ágak, de a mondatok / sem nyúltak át soha többé a kerítésen” (*Az új család*). A lírai én mint holt nyelv, akit magát már nem beszélnek mások (*Várazozás*); a párnán maradt fejnyom, amely a gyümölcsbúba ágyazódó maggá alakul (*Szkafander*) vagy az óvóhely ajtajaként a testvérekre záruló család (*Üvegjövő*) mind frappáns, eredeti, emlékezetes alkotások.

Az egyetlen említhető probléma talán a víz mindent átható jelenléte, amely néha erőltetett motívumként próbálja összekötni a kötet egészét. *A kegyelem természete* esetében pedig a halakat halálra sebző madarak már-már a nevetséges pátosz határát súrolják. Az alkalmankénti modorosságok ellenére azonban kifejezetten átgondolt, erős poétikai nyelvezettel van dolgunk.

Izsó valósággal kényeztetni közönségét: olvasmányos, díszes, érzelmegazdag versek uralják a kötetet. A *Tengerlakó* rajongóinak mindenképpen érdemes beszereznie a könyvet. Aki az első kötetrel még nem ismerkedett meg, annak is maradandó olvasmányélmény lehet a *Színről színre*; nem csupán első olvasatra, de évek múlva is.

GRECSÓ KRISZTIÁN *Megyek utánad* című regényében „bosszantóvá válnak a túlsorduló érzelmek”, ráadásul a női szereplők is „üres figurák”. **TINKÓ MÁTÉ** bemutatja a művet, és kifejti, mi a gondolja az olvasottakkal.

Egy lépéssel önmaga mögött

Grecsó Krisztián *Megyek utánad* című új regénye monomániás emlékezetmunkát ígér. A narrátor a főhős szerelmi kapcsolatain keresztül mesél a múltból, hogy végül annak lezárásával egy minden eddiginél boldogabb jövő felé tekintsen.

A háromszáz oldalt is meghaladó kötet nyolc nagyobb fejezetre tagolódik, melyek hét női karakter és a főalak, Daru köré szerveződnek. Az elbeszélő tulajdonképpen a szakításokkal és egymásra találásokkal alkotja meg a regény jól áttekinthető, nem túl szövevényes szövegterét.

„Daru én vagyok. Illetve voltam, húsz évvel ezelőtt. Ma már nem vagyok az. Senki sem hív így, de nem ezen múlik, hogy már nem vagyok. Akár hívhatnának is így, attól még semmi se lenne meg bennem belőle” – olvashatjuk a könyvben.

A Flaubert óta irodalmi közhelyként funkcionáló „Bovaryné én vagyok” formula újraértelmezésének felismerése mellett megidézhethetjük a szerző *Mellettem elférsz* című, 2011-es regényét is. Abban a könyvet bevezető Kassák-idézetek épp ezt az identitás és a múlt közötti, különös viszonyt emelték ki, amely szerint vagy „nincs bennem semmi a múltból”, vagy pedig „a múlt az, ami jelenemet és jövőmet nagyban meghatározza.” Az új kötetben színre vitt szerelmi relációk sem egyetlen dimenzióban zajlanak. Az egyéni sorsokat át- meg átszövik a korábbi generációk, úgymint apák, anyák, nagyszülők döntései, útmutatásai.

Daru kapcsolatainak alakulásában a szülőknek erős befolyása van. Ha hangjukat nem is hallatják, néma szólamukkal tüntetnek valami mellett vagy ellen. Példa erre, amikor Daru nem érti barátnője, Petra édesapjának és édesanyjának tartózkodását, iránta tanúsított szigorúságukat, amíg ki nem derül, hogy a mélyben nagy titok lappang: *„Nézi Petra szüleit, most nem törődnek vele, az élő lányukkal sem törődnek. Pedig gyanakodott. Levert, sivár és fájdalmas volt minden szépség náluk. Csak meg kellett volna kérdeznie. És akkor tudta volna, hogy nem vele van baj. Hogy nem ő a kevés. Hogy a szülők minden reggel belehalnak az ébredésbe. Petra előveszi a kiskapát és az egy napig élt, középső nővére sírjához lép. Nincs más tanú. Nincs más tanú a múltra és a jövőre, csak ez a lány. Virágzik vadul az akác, a fehér fürtök hintáznak a szélben. Daru most először nincs zavarban.”*

A *Megyek* utánadra fejlődésregényként is tekinthetünk, ugyanis a kis Daru az óvodából indulva a regény végére a felnőttkor első szakaszának záró fejezetéhez ér. A múltbeli események elrendezése azonban újabb problémát vet fel. A folyamatos időkezelés rendre megszakad, körkörösébe, ismétlődésbe, legrosszabb esetben egy helyben toporgásba csap át.

„Akkor tizennyolc volt. Most harmincnyolc. Hogy lehet, hogy mindig ugyanaz történik, ugyanott fordul be és ugyanaz jön szembe. És ő mindig ugyanúgy reagál. Milyen szőnyeg alá söpörte be azt a sok mocskot, amit az idő nála hagyott? Miért nem változik, gyarapszik, fogy, miért nem más már legalább egy kicsit?”

Az elbeszélő múltbeli énje iránt tanúsított magatartása nem egyértelmű: hol lojálisnak bizonyul Daru figurájával, hol pedig ostromozza egykori önmagát felelőtlenségéért. Így sok a szenvedés, a memoáriródalomra jellemző, utólagos mentegetőzés a szövegben. Az elbeszélő Daru belső tudatában igyekszik mélyre ásni, de az önanalízisben épp a szerelmi érzések összetettsége vész el, egyoldalúvá válik megjelenítésük.

A regény női szereplői egytől egyig tetszetős, ám jellemükben voltaképp üres figurák, gondolataikról szinte semmit sem tudunk meg, csakis ami Daru személyiségén keresztül átszüremlik belőlük. Daru pedig nem nevezhető sem éles szemű megfigyelőnek, sem éles eszű mesélőnek. A következő idézet akár a mű szinopszi-

saként szolgálhatna, s az önkényes, nárcisztikus felhangokat sem nélkülöző gondolatfutam segíthet a cím értelmezésében is:

„Azon a késő délutánon én voltam Daru. Sára meg sem próbált hívni. Sajnáltam magam nagyon. Ültem az üres szobában, és füvet szívtam, sok füvet, egyedül. Bezsongtam, és megint elindultam a jövőbe, jöttem utánam, láttam a zsalukat, melyek elhatárolják a napjaim, ezt a füstös, kényszerű létet, a lábfogókat, tűzlétrákat, láttam és érintettem húsz évre előre mindent, hogy miért és kinek fogok fájdalmat okozni, és miféle lányoktól várom majd, hogy elfelejtsem ezt a sok fájdalmat, amit okoztam. Hogy mennyire korlátozott és ostobán kitaposott sorsot jelöltem ki magamnak, melyet bármikor és bármilyen könnyen föladhatnak, de tiszta fejjel arra sincs erőm, hogy észrevegyem.”

Daru nem tud igazodni a tempóhoz, amelyet az élet diktál. Megkérdőjelezhető az emlékezés hitelessége is, méghozzá az elbizonytalanodó narrátor miatt. Vajon tényleg az történt a valóság terében, amiből a fikció is táplálkozhat, és ami elsőre még nyelvileg olyan tökéletesen megalkothatónak tűnt? Például hirtelen Petra alakja kéredzkedik vissza a cselekménybe, megbontva a harmonikusnak látszó (egy fejezet = egy lány) egységet. Daru lába alól egy pillanat alatt kicsúszik a talaj.

„Kezd az egész helyzet kifordulni. Mintha nem ez a Gábor nevű illető akarná megismerni őt, hanem ő tartana felvilágosító órát Daru életéből, elmondaná, amit Daru nem tud. Mintha Darunak nem lenne köze a saját múltjához. Mert a saját múltja csak részben az övé, a másik részében azoké, akik szerették. És akik szerették, nem voltak mindig őszinték vele, vagy csak ő nem vett észre mindent.”

Az idősíkok látványos egymásra csúsztatásán kívül a helyszínek váltakozása is figyelmet érdemel. Ahol csak teheti, az elbeszélő földrajzi címkékkal ruházza fel (folyó-, utca-, intézmény-, tájegységnevek) a településeket, melyek így, közvetett módon azonosíthatóvá válnak, ugyanakkor egyfajta mitikus, időn túli, de legalábbis tagabb perspektívába kerülnek.

gasztalanná, melankolikussá teszi az alföldi városok hangulatát. Ehhez az atmoszférához szorosan tapadnak a nyolcvanas, kilencvenes évek popkulturális utalásai a The Cure, a Depeche Mode vagy épp Tracy Chapman albumain keresztül.

Gyakori, hogy a szereplők által felidézett múlt, a gyerekkor szinte elérhetetlen távolságra van a jelentől. Ilyenkor szükség-szerűnek tűnik a felejtés. Az egykori identitás semmisül meg egy-egy település létezésének megtagadásával.

„Nem említette volna a lánya, hogy ő is abban a faluban nőtt fel, ahol Daru? Gréta a tányérba néz, sötétbarna, szinte fekete haja ráborul, mint egy függöny, aztán szégyenlősen néz föl. Az a falu, mondja magyarázatképpen, nem a valóság. Daru nevet, egyetért, valóban nem a valóság. Mármint neki sem az. Az a falu mese.”

Nehéz átfogó struktúrát találunk a regényben. Külön-külön a fejezetek megállják a helyüket, hol erősebb, hol gyengébb nyelvi és logikai megformáltsággal, sajnos rengeteg közhelyszerű jelenet kíséretében, ahol bosszantóvá válnak a túlcsoorduló érzelmek. Megkockáztatható, hogy az utolsó szerelmi szál – eredeti ötlet híján – kifejezetten elnagyoltra, lektúr jellegűre sikeredett. A regény egészen végigvonuló, nem ritkán modoros, a vágyat és a testi létezést állandóan metaforizáló mondatok egyszer gyönyörködtetik az olvasót, míg máskor a szereplő kiszolgáltatottságának érzékeltetését csupán öncélúan szolgálják.

„Petra visszanéz. Szebb, mint egy terhes angyal. Szebb, mint a teremtés reggele. Sima az arca, nyugodt és lemondó. Hallgat, aztán kinéz az ablakon, ki a letaposott, szomorú viharsarki határra.”

Az olvasó együttérzése folyamatosan növekszik, mígnem fény derül arra, hogy ebbe a kapcsolatrendszerbe átmenetileg akár-melyik lány beilleszthető. Ennélfogva a végzetszerű, nagy kijelentések elvesztik hitelességüket. A regénycím így kerül végképp új megvilágításba: a cselekmény megy önmaga kiteljesedése után, az elbeszélő saját, egykori identitása után, a főhős a szerelmei, saját és mások halottai után, a szövevényes kapcsolatrendszerek mikéntjére keresve választ. De minden téren lemarad, egy lépéssel önmaga mögött.

RAKOVSZKY ZSUZSA *Szilánkok* című regénye az első világháború körüli időszakot mutatja be, de nem az események, hanem az emberi sorsok érdeklik. **MOSONYI KATA** értékelte a könyvet.

A történelem elszenvedőinek regénye

Paradoxonnak tűnik, de Rakovszky Zsuzsa új könyve, a *Szilánkok* úgy történelmi regény, hogy valójában nem is az. Inkább szépprózává formált történelem, napló- és levélregény. A könyv hazánk egy kiemelten fontos, prózai művekben alig ábrázolt időszakát jeleníti meg, a 20. század eleji viharos átalakulások és visszarendeződések korát: a Monarchia szétesését, az első világháború hátszínét, a tiszavirág életű Tanácsköztársaságot, a kulturális útkeresést, a konzervatív és progresszív erők egymásnak feszülését. A *Szilánkok* mégsem a történelmi eseményekre fókuszál, hanem azok „gyártóira”, átélőire és szenvedő alanyaira.

Sodró erejű mesélésben lehet része annak, aki kezébe veszi Rakovszky Zsuzsa művét. A cselekmény fő helyszínéül választott Sók (Sopronhoz hasonló határ menti kisváros) családi, személyes tragédiákon, barátságokon, szerelmi csalódásokon keresztül tükrözi az akkori magyarországi viszonyokat. A valódi történelemeket egy láthatatlan erő irányítja, ezek a szereplők belső világában zajlanak, és döntéseikben jutnak napvilágra. A sok karaktert mozgató szövegben rendkívül izgalmas végigkövetni azt, ahogyan az ember a történelem sodrásában gonosz tetteihez ideológiákat gyárt magának, és ahogy a „bohém lelkű hírlapírók, finom lelkű költők”, joghallgatók szempillantás alatt átvedlenek „lánglelkű fanatikussá”.

A hirtelen változás felforgatja az örökletesnek tűnő régi rendet, bevilágít az úri, a polgári világ kulisszáiba, érezteti hatását a nyomorregyedekben, a kopott pesti albérleti szobákban is.

Ugyanis Budapest a másik helyszín, az új élet centruma, az egész országra kiható változások vezénylője. De azzal, hogy nagyrészt sűrített térbe, egy kisvárosba helyezi az eseményeket, Rakovszky átélhetőbbé teszi, közelebb hozza azokat olvasójához.

Az első fejezetben a szerző egy fikciós történetben tárja elénk munkamódszerét: „emlékeim szilánkaiból meg az újságokból szerzett információtüredékek alapján összeraktam” egykor élt embereknek „valamiféle lehetséges történetét”. A regény szerkezete is erről tanúskodik. Az idősík-váltásokkal bonyolulttá tett cselekményszöveget érzékletes stílusban, belső ritmika szerint követhetjük, hol az egyik szereplő, Rauch Géza naplója, hol a levelek révén, hol a konzervatív Sóki Napló és a progresszív Sóki Tükör, esetleg a független Hírek vagy a radikális Radikal napilapok cikkei segítségével. A forradalomhoz vezető tényezők rendre feltárulnak, erre a szerző kellő időt és teret szán, a lelki vonatkozások tekintetében is.

A 21 fejezetből álló nagyregény textúrájának kétharmada a régi rend belső ellentmondásait tükrözi, a maradék egyharmad beszéli el a kommun alatti és utáni helyzetet, a vörös és a fehér terrorban részt vevők rémtetteit, a gyors visszarendeződést, a szereplők sorsának további alakulását. A szerkezet alappilléreit tömegjelenetek képezik, jelezve, hogy minden történelminek nevezhető esemény emberi döntések következménye. Rakovszky korábbi regényeiben, főképp *A kigyó árnyékában* már bizonyította, hogy nagymestere a tömegjelenetek ábrázolásának.

A regény első pillére egy megrendítő temetői esemény, mely az 1900-as sóki bankcsődöt és a bankigazgató öngyilkosságát követően játszódik. A kétségbeesett sóki lakosok rátámadnak a pénzintézet vezetőjének özvegyére és kislányára, Emmára. A krach ugyanis majdnem mindenkit érintett, a szegények mindegyiket elvesztették, kárpótlást alig várhattak, a korruptnak nevezett városvezetés is kárvallottja lett az esetnek. Balkay István törvényszéki bíró védelmébe veszi az özvegyet és lányát, kimenekíti őket a vérszomjas tömegből. Ez a jelenet a régi rend kibillenésének első árulkodó jele volt.

A szerkezet második pillére egy másik tömegjelenet: a köztársaság kikiáltásának sóki fogadtatása. A tömeglélektani ábrázó-

lás itt is érzékletes. Az új rend berobban a maga szabályaival, véstörvénytörvényszékével, mindent felforgató szándékával. A vörös terror képviselői Sókön is munkához látnak. A szereplők több valós személyből gyúrt figurák, talán az egy Barsi az, aki felismerhető. Őt Bors Lászlóról, a soproni direktórium hírhedt alakjáról mintázhatta az író.

A harmadik tartópillér az a pillanat, amikor a vörös terrort felváltja a fehér, és egy láthatatlan karmester ugyanazon ritmusra vezényli a kegyetlenkedéseket. Ehhez igazodik a negyedik fontos szerkezeti elem: a vasútállomásra érkezők fogadása. A tartópillérek közti ívekben zajlik a regényes cselekmény, formálódik ki a szereplők jelleme, alakulnak az egyéni sorsok.

Rakovszkynál a változtatott elbeszélés hangja egyenemű, egysíkú. Ez akkor válik zavaróvá, ha a fő elbeszélői hang eluralja a napló-és levélrészleteket is. A szövegbe a szerző korfestésként becsempész az akkori szókincsből efféléket: „tantsz, gramfon, paraplé, automobil”. A tömegjelenetekben a rétegnyelv van jelen, a főszereplők pedig elsősorban jellemükben egyénítettek. Rakovszky az ő viselkedésükben tükrözteti a történelmet, ennek érdekében jellemzésükre többféle eszközt használ, leggyakoribb a belső monológ, prózapoétikai fogásként az ironia és a humor. Számos részletben megcsillan Rakovszky scenírozó képessége, a drámai feszültségű jeleneteket a humor oldja fel, teszi elviselhetővé. Az egyes szereplők karikatúraszerű ábrázolásának is fontos eszköze ez. Ebben a regényben is megjelenik a kedvelt rakovszkys metafora, a kígyó, mely jelképi erejével a szerző világszemléletéről tanúskodik.

A világháború csak apróbb jelzésekben van jelen a jegyrendszerre utalással, az üres bolti pultokkal, illetve egy fronton lévő vagy épp hazatérő személy megemlékezésével. Az utcai falragaszok palimpszesztként rétegződnek egymásra, az irodákban a szobrok, a festmények egy időre kicserélődnek, hogy aztán Marx és Engels portréi helyére mások kerüljenek.

Rakovszky minden emberi életet nagy becsben tart, bár az emberi természetéről nincsenek illúziói. Együttérzését a kicsiny dolgokra is kiterjeszti, regényében személyre szabottak a bűnhódések. A félénk, megalkuvó Rauchtót a saját újságcikkeibe te-

kert kutyaszarral etetik meg. Barsit menekülés közben lövik le, de még holtában is szorongatja a kedvesétől kapott kispárnáját. Rakovszky a véletlen történelemalakító erejét sem hagyja figyelmen kívül. Így a véletlen dönti el Moór Ervin és Balkay sorsát is. Elég egy Ervin orra előtt leereszkedő sorompó, hogy üldözői utolérjék, és elég egy rosszul célzott pisztolylövés, hogy a golyó Balkayt találja el, és nem nevelt lányát, Emmát. Pedig a gyilkos féltékenységeben neki szánta. Rogáczt, aki egykor véletlen megjelenésével az erdőben megmentette Emmát az öngyilkosságtól, a gyorsvonal halálra gázolja. A sorsok beteljesülnek.

A regényben bőségesen találunk korunkra vonatkozó áthallást, ilyen például a sajtóviszonyok érzékeltetése, a bankcsőd lehetősége, a székértáborok megléte, az utcák, terek időnkénti átkeresztelése, valamint az azóta sem csillapodó vita a női szerepről.

„Minden olyan, mintha mi se történt volna”, állapította meg menekülése közben, ziháló tüdővel Moór Ervin, amikor a sóki utcákon minden visszarendeződött. A *Szilánkok* számos részlete viszont az olvasóban mély nyomot hagyhat.

TÓTH KRISZTINA *Pillanatragsztó* című kötetében 25 novellába sűríti az elmúlt 25 évet, amely különösen aktuális a rendszerváltás negyedszázados évfordulóján. **KADLÓT NIKOLETT** értékelte a kötetet.

Huszonöt év – huszonöt novella

Tóth Krisztina legújabb novelláskötete, a *Pillanatragsztó* nagyon fontos és jó könyv, amelyet minden kétséget kizáróan alig tud majd letenni leendő olvasója. Az alapötlet a szerzőnő huszonöt évvel ezelőtti pályakezdéséhez kötődik, ennek köszönhetően az eltelt huszonöt év szimbolikusan huszonöt novellába sűrítődik. A kiérleltséget és az alapos előkészítést jelzi a tudatosan szerkesztett, keretes struktúra is: egy huszonöt éves nő monológiával indul, s egy éppen huszonötödik születésnapját ünneplő fiú estéjével zárul a könyv. A *Pillanatragsztó* szubjektív láttelet a korról, amelyben éppen élünk. Minden felelősségünkkel, tragédiáinkkal, hitünkkel és elvárásunkkal. Mindez biztosan nem lehet véletlen épp a rendszerváltás negyedszázados évfordulóján, amely fordulat egyidős Tóth Krisztina munkásságával.

A huszonöt írás egyszerre tart szét és össze: mindegyik sajátos, megrázó univerzum. Egyenként is felejthetetlen olvasásélményt nyújtanak, ugyanakkor stílusuk összefűzi őket, például az egyszerű, szinte dokumentarista beszédnyelv, amely mellbe vagy gyomorba vág. Egykori és aktuális közéleti témák, szőnyeg alá söpört problémák kerülnek reflektorfénybe oly módon, hogy sokáig nem szabadulunk a hatásuk alól. Ebben a kötetben minden létező társadalmi probléma felvonul, van, amelyik többször is visszaköszön.

Öt kiemelt blokkra tagolódik a történetcsomag. Az egyes csoportokba tartozó novellák között vannak hangulatbéli vagy gondolati síkon összefüggések. A *Napfogyatkozásban* például mindenki

keres valamit. A szeretett férfit, megértést, egy csöppnyi gyengédséget, koncerthelyszínt, hajdani szerelmet, válaszokat. A kutatás gesztusa összeköti az egymástól távol álló szereplőket, életeket. A *Játszódjátok!* olyan írásokat rejt, amelyekben tragikus, félrecsúszott sorsokat ismerhetünk meg. Vagy éppen a szemünk előtt válik kilátástalanná egy élet. A *Végül is még nyár van!* című blokkban kiderül, hogyan lesz egy mozdulatból vagy egy különös, addig nem ismert szóból, esetleg egy panelablakba helyezett muskátlitartóból történetmag. Tanúi lehetünk annak is, ahogyan kikerekedik egy emlékezetes karakter olyan apró részletekből, gesztusokból, hangfoszlányokból, amelyek mellett naponta haladunk el dolgunkra sietve, közömbösen. Legyen szó egy kacéran megemelt parókáról vagy egy szállodai szoba kulcsáról.

Az *Ahogy eddig* című egységben az abszurdé a főszerep. A kötet címadó műve még jobban ráerősít arra a felismerésre, hogy kétségbeesésünkben mennyire nem a fontos dolgokkal foglalkozunk a mindennapjainkban. A záró blokkban (*Egyszer már nyertem*) különös hangsúlyt kapnak az elbeszélők. Megtalált kötetbeli hangjuk adja a játékeret a szerzőnek, s teszi hitelesebbé a befogadásélményt az olvasónak. Meghökkenítő szituációkba keveredünk, az emberi gyarlóság határait nemcsak súroljuk, hanem el is érjük a végén. Ebből a mély gödörből ránt ki minket a huszonötödik életévét betöltő srác születésnapja, s kamaszos ábrándjai a jövőről.

A kötetbemutatóról tudjuk, hogy nem a jelenlegi cím volt az egyetlen esélyes, sokáig a *Játszódjátok!* is benne volt a kalapban. A könyvet alaposan végigolvasva jó választásnak bizonyult a *Pillanatragasztó*. A pillanatragasztás Tóth Krisztina írói munkamódszere is tulajdonképpen. Olyan kulcsszó ez, amely több értelmezési síkot nyit meg. Talán nem véletlen, hogy a kötet születésének megfogalmazásához a pókháló is találó hasonlat lehet. A történetek ugyanis úgy kerültek a szerzőhöz, ahogy gyanútlan bogarak sodródnak a pók hálójába, szinte véletlenszerűen. Az írások valóságmagvai szinte kivétel nélkül kölcsönkapott, kölcsönkért alapanyagok, amelyeket a szerző gyűjtött be, s alakított a kötet huszonöt szereplőjének egyikévé.

„A jó novella egy meg nem írt regény első fejezete. Vagyis: Minden jó novella mögött ott egy meg nem írt regény” – írta

minap egy közismert író az egyik népszerű közösségi oldalon. Kiváltképp igaz ez Tóth Krisztina esetében, aki egyelőre csak egy regénnyel örvendeztette meg olvasóközönségét, azonban minden egyes írása mögött érezni a jó novella fent említett ismértét. Ugyanis erre a kötetre is igaz, hogy kicsit mindegyik történet olyan, mintha benne lenne az egész élet. Sűrítő, komor hangulatú írások ezek, természetesen a szerzőre jellemző, részletező leírásokkal, kihagyhatatlan iróniával és bravúros humorral megtámogatva. Nem vidám történetek. De hiszen kinek is kellenek a happy endek? Az életnek van egy kevésbé derűs, de annál valóságosabb oldala, amely sokszor agresszív, negatív, tele van csalódásokkal és hazugságokkal, s mindezek felismerése adja a könyv alaphangulatát is. Ettől lesz olyan nagyon életszagú.

Ami különösen szimpatikus, hogy a történetekben, a szereplőkben vagy csak egy-egy sorban könnyen magunkra ismerhetünk, ott időzhetünk – ragadhatunk! – egy gondolatnál. Mint például amikor egy letört fülű bögréhez rögzít a pillanatragsztó. Sokáig nem ereszt, nem kopik, a bőr alá is bemegy.

MEMENTÓ – LAIK ESZTER rovata

Emlékművet avattak az Eötvös Loránd Tudományegyetem campusán, a Trefort-kertben a Holokauszt során és a második világháborúban elpusztult oktatók és hallgatók emlékére.

Téglák közé vésett nevek

Kedves Emlékmű, letegezlek” – kezdte beszédét **Molnár Piroska** a Múzeum körüti Trefort-kertben, ahol mementó avatására gyűlt össze a tömeg. Az egykori Királyi Magyar Pázmány Péter, ma Eötvös Loránd Tudományegyetem holokauszt során és a második világháborúban elpusztult oktatóinak és hallgatóinak emlékműve főhajtás az áldozatok előtt. A nyitóbeszédet Darvasi László írta, ő is jelen volt a hallgatóság soraiban, ahogy más írók, tudósok mellett többek között Ilan Mor, Izrael Állam meghatalmazott magyarországi nagykövete és André Goodfriend, az Egyesült Államok nagykövetségének ügyvivője.

Hányatott sorsa van minálunk az emlékműveknek – folytatta a színművésznő a beszédet a nagy múltú Gólyavár mellett felállított pódiumon. Olykor feldarabolják, szétszedik, eltüntetik őket, és van, hogy torzszülöttként jönnek a világra, mégis az egészségeseknek kijáró bánásmódban részesítik őket. Az emlékművek sokszor csúnyák, ódivatúak, mismásolnak, hazud-

nak. „Rád gondoltam, hogy hamarosan meg kell szólítanom, és mindazokat, akiket elnyelt a második világháború pokla. Nem csak a származás okán” – emlékezett a szöveg mindazokra, akik odavesztek a világégésben. „Te most születél meg, nem húsz vagy ötven éve” – folytatta Molnár Piroska, és az emlékezés kitért a társadalmi restség, az önzés, a szolidaritás sajtó hiányának következményeire, amelyek útját állták, hogy hamarabb valósuljon meg e közös főhajtás.

„A nemzeti emlékezetnek még mindig rágós falat vagy” – szölkak a kritikus szavak. Egy jó emlékmű felkínálja magát, de kér is. Fáj, sokat akar, zavarba hoz. „Neked illett tehetségesnek lenni. Kreatívnak. Megcsináltad. Köszönjük. (...) Az efféle mementókkal lesz visszanyerve a kisemberi méltóság” – így a beszéd, mely felsorolta a Budapesten felavatott mű méltó párjait is Európából. „A jó emlékmű mozgásban tartja az emlékezést” – hangzott el a köszöntőben, melynek végén Kertész Imrét idézte a szöveg, miszerint a botrány, a borzalom nem váratlanul, a semmiből csap le. S ahogy lépésről lépésre omlott össze minden, most „lépésről lépésre foglald vissza a sorsot”. „Járni tanítasz bennünket. Legyél felavatva, járj, beszéltes, vezess” – zárta beszédét Molnár Piroska.

A színésznő után **Balog Zoltán**, az Emberi Erőforrások minisztere lépett a mikrofonhoz, aki azt hangsúlyozta: együtt emlékezünk ezen a napon. A közel háromszáz méter hosszú szalagon 199 név van felsorolva, 199 áldozat – azért ilyen megdöbbenően sok, mert egykor együtt tanultak a Bölcsész- és a Természettudományi Kar hallgatói, valamint a Rabbiképző növendékeinek heti tizenkét órát kötelező volt a Bölcsészkaron hallgatniuk. Egy mára elsüllyedt világban együtt tanultak kémikusok, biológusok, geográfusok, latinisták, rabbinövendékek – emlékezett a miniszter. Ez a világ egyre szűkül, és a zsidótörvények, a numerus clausus, majd a világháború borzalmi véget is vetettek neki. „Volt egy világ, ahol az együtt még egyértelmű volt” – emelte ki Balog Zoltán, majd így folytatta: „Nem baj, ha fáj. Fájni kell az emlékezésnek”.

A miniszter számos nevet felsorolt azok közül, akiknek emléket mostantól az egyetem falaiba épített arany színű szalag őrzi. Sáfári László, a munkácsi költő Lendület című kötetéről Illyés Gyula írt méltatást, később Takács Gyula. Most itt olvashat-

juk az ő nevét is. Elek Artúr, a kiváló művészettörténész, kritikus 1944-ben, a német csapatok bevonulása után öngyilkos lett. És számos más tudós, művész vetett véget önkezelével életének: Reichard Piroska költő, Steiner Alajos, Kemény Ferenc, Mautner Nándor, Orsós Ottó biológus, König Dénes matematikus. Számukra elviselhetetlen volt a tudat, hogy életük értelmének véget vetett a korszak. És vannak, akikről riasztóan keveset tudunk – emlékeztetett Balog Zoltán, ahogy arra is: el kell számolnunk nemcsak a 199 névvel, de önmagunkkal is.

Az emlékezés az egyetem közösségének egyik alapja. Társadalmi szinten csakis úgy valósulhat meg, ha az emberi mikroközösségek képesek rá. „Az egyetem múltja a falon, a jövője az Önök kezében” – szólította meg a hallgatóság java részét képező egyetemi diákságot a miniszter. Soha többé – mondogatjuk gyakran, és mégis újra és újra előfordulnak a tragédiák – figyelmeztetett Balog Zoltán. „A múlt bevallása akár össze is köthetne bennünket. Ha a múltra együtt tudunk tekinteni, akkor a jövőre is” – búcsúzott szavaival a miniszter, átadva a pódiumot a BTK dékánjának.

A második világháború előtt lezajló drámai, negyedszázados folyamat egyikünket sem kímélt – kezdte beszédét **dr. Dezső Tamás**, a Bölcsészettudományi Kar dékánja. Az egyetem nem épületek összessége, hanem oktatók és hallgatók közössége. „A mai nap szóljon az üres épületekről. Hiányoznak belőlük a lelkek, akiket az örült téboly kiszakított természetes közegükből” – emlékezett Dezső Tamás az egyetem falai közül tragikus körülmények között eltűnt, elpusztult oktatókra és diákokra.

Neveiket nemcsak szívünkbe, de immár az épületek falaiba is belevéstük, kitépni onnan soha többé nem lehet őket – utalt a téglák közé épített mementóra a dékán. 199 áldozat, bölcsészek, természettudósok. Ettől a naptól fogva tehát a Trefort-kert campusa nemcsak egyetemi kert, de szentély is, az emlékezés helye. Ahol nemcsak az áldozatok, hanem családjuk, rokonaik előtt is fejet hajthatunk.

Dezső Tamás beszéde végén az ELTE Bölcsészettudományi Kar valamennyi jogelődje, továbbá a sorban a dékáni tisztséget előtte betöltő 203 elődje nevében, azok döntéseit vállalva

megkövette mindazokat a hallgatókat és oktatókat, akiket valamilyen kirekesztés ért, elszenveték a megkülönböztetést, a bántalmazásokat és a csapásokat. Zárásképp a dékán a mai egyetemi ifjúsághoz fordult, akik zálogai annak, hogy a történelem e borzalmait ne ismétlődhessenek meg a jövőben.

A beszédek elhangoztával a tömeg közepén felcsendült egy zsoltár a Zenei Tanszék Pro Musica Vegyes kara előadásában, Erdős Ákos vezényletével. Amikor a kórusmű hangjai elültek a Trefort-kert fái alatt, a hallgatók lassan megindultak az egyetem épületeinek vörös téglás falai mentén, és felolvasták a téglák közötti résbe fektetett aranyszínű szalagra vésett neveket. Az egyesével vonuló diákok sorához apránként csatlakozott minden jelenlévő, és lassú léptekkel vonult végig a több száz méter hosszú szakaszon, kibetűzve az egykori áldozatok, oktatók és diákjaik nevét, melyek hangosan kimondva visszaverődtek innen-onnan a közel százötven éves falakról.

Az alábbi címmel rendeztek konferenciát a Pázmány Péter Tudományegyetemen, ráhangolásképp a 2015 őszén indítandó kreatív írás és művészeti kritika mesterszakhoz. A délelőtt a költőké, a délután a prózistaké volt, a kettő között pedig a kritikaírás kulisszái mögé pillanthatott be a hallgatóság.

„Irodalomról, vagy más ily fontos emberi lomról...”

Vannak-e egyáltalán „kulisszái” az írómesterségnek, vagy csupán a számítógép a munkaeszköze a ma költőjének, írójának? Mi tartozik az olvasóra, s mi maradjon a műhely falai között? Többek között ezek a kérdések is előkerültek a PPKE Bölcsészettudományi Karán rendezett egész napos konferencián, mely egyben ráhangoló volt a tervek szerint 2015 őszén indítandó új képzéshez: a kreatív írás és művészeti kritika mesterszakhoz. A négy fél éves képzés során ismert szépírók és kritikusok vezetik majd be a hallgatókat az írás gyakorlati kérdéskörébe, a kortárs művészeti világ alakulását és működését tárgyaló kurzusok kíséretében. Már ha elindul a mesterszak: mint Bazsányi Sándor elmondta bevezetőjében, egyelőre nincs meg a végeleges minisztériumi jóváhagyás. A pezsgő beszélgetéseket viszont addig is meghallgathattuk, a délelőtti szekción **Horkay-Hörcher Ferenc** vezetésével **Szabó T. Annáét**, **Kemény Istvánét**, **Marno Jánosét** és **Térey Jánosét** a költészetről.

Költő és költőszerep

Mibe ír a költő? – vetette fel rögtön a moderátor, és Szabó T. Anna elmondja, férjétől, Dragomán Györgytől kapott sok éve egy saját készítésű mappát, amelynek a borítójához Gyuri hozzávarrta a tollat. Ez azonban túl személyes tárgy ahhoz, hogy közönség előtt fel lehessen vonultatni. Kemény István viszont elhozta és meg is mutatja „Kék füzetét”, amelybe sorokat, gondolatokat firkant – benne rengeteg áthúzás, satírozás, javítás. Szabó T. Anna szerint a filológusok „halála”, amikor egy köl-

tő olyan indulattal javít, mint például az általa kutatott Szabó Lőrinc: a nyomát is eltünteti a satírozással a régi szövegnek. Ugyanakkor kár, hogy a mai számítógépes korszakban nem látjuk a javítások indulatát. István csak a versekhez használja a kék füzetet, minden, ami más műfaj, számítógépben születik.

Térey János sem használt harmincéves koráig komputert, de papír a mai napig mindig van nála a gondolatok feljegyzéséhez. Aztán gyakran el is veszíti, de ami fontos gondolat, az rekonstruálható. János elmeséli, könyvvél is járt már úgy, hogy az egészet átsatírozta volna, sőt meg is tette: a *Termann hagyományait* betűről betűre átírta, így született belőle a *Termann hagyatéka*. Marno János gimnazista korában élte meg a „füzet-korszakot”, aztán lecsapott édesapja írógépére, amelyen az ’56-os elítéltként szüntelen írta a fellebbezéseit. Marno ihlető közege a budai Gesztenyés kert, itt tesz meditatív sétákat, régebben éjszakákon át, közben többoldalmi szöveg születik. Kész líra az is, ahogy a peripatetikus alkotásról beszél: szerinte a séta „megtisztít a mindennapi indulatoktól, koszoktól, elpépesíti, összeturmixolja azokat, s aztán ezek a homogenizált cudarságélmények leválnak a személyről, aki többé nem érintette, hanem tanúja azoknak”.

Így eveztek át a beszélgetők a személyes líra és a szereplíra kettősségéhez – a két alapvetően különböző költői alkatot József Attila és Ady életművén keresztül ütköztetve. Marno szerint József Attila, aki Adyval ellentétben képtelen volt a szerepköltészetre, azért is a 20. század legnagyobb költője, mert a legtisztább személyességében is jelen van a distancia önmagától, a tébolyban is megtartja a vers az önreflektív képességet. A legeltaposottabb állapotban is képes volt virtuózként megszólalni. Ennek ára volt, hogy nem tudott viselkedni, emberileg „szalonképtelen” volt. Szabó T. Anna úgy összegzi provokatívan a különbséget: József Attila az istenek ellen harcolt, Ady pedig maga volt az isten. Vagyis próféta próféta szerepben, egészíti ki Kemény István. Egyébként „egyetlen költőnek sem kéne szalonképesnek lennie” – mondja Szabó T. Anna. Felmerül a József Attila-szerep nyomdokaiban járó Jónás Tamás neve, Szabó T. *Apuapuapu* című regényét ajánlja, mint kiemelkedő művet. Marno József Attila-apológiájára reflektálva Térey úgy felel: ő nem tesz különbségeket a maga számára a nagy elődök fontos-sága szerint, ahogy az alkotók emberi hibái sem dühítik fel. „A

költők néha nagyon ellenszenves gesztusokat tesznek” – mondja Térey, s példaképp felhossa, mi sem áll tőle távolabb Kosztolányi alkatanál, mégis százszor jobban izgatja Adynál.

Ady szereplírája kapcsán veti fel Horkay-Hörcher a manapság gyakran vitatéma tárgyát képező közéleti költészetet. „Kell-e” illet művelni ma egy költőnek? Térey szerint Ady volt az utolsó, aki költészetté tudta emelni a publicisztikát, és még belefoglalhata versebe az aktuális miniszterelnök nevét, ma ez elképzelhetetlen. Marno János nem szépítgeti a véleményét: ha meghallja egy politikus nevét, csakis a romlottság jut eszébe. Szerinte nincs olyan mozzanata a politikusneveknek, amelyet érdemes egy költőnek a szájára venni. Mintha ahogy egy pondróban sincs semmi versebe-való. Kemény István nem ért egyet: a költészet attól jó, hogy mindent meg lehet benne csinálni – még egy kis pondróról is lehet verset írni.

Térey szerint három nagy klasszikusunk volt, akiknek a sorsában valamiféle közéleti kiválasztottság tükröződött, haláluk is történelmi korszakhatárral esett egybe: Petőfi, Ady és Radnóti. Horkay-Hörcher Ferenc felveti Gérecz Attila nevét, de Térey nem érzi benne a nagyságot. Marno kitart amellett, hogy a költői szereppel Ady tudott utoljára élni, Horkay-Hörcher Nagy Lászlóval és Petrivel egészíti ki. Szabó T. Anna őszintén vall: számára csapda a közéleti költészet, de manapság muszáj ezen a hangon is megszólalni. „Ha nem az istenek ellen megy a vers, nincs tétje” – utal korábbi mondatára Anna. A moderátor firtatja, hogy a kutatói munkája mennyiben befolyásolja a költészetét. Szabó T. a szép Pessoa-versszakkal felel, érzékeltetvén, ha az ember nagyon elmerül a líra tudományában, sokszor nehéz megőriznie a természetességét, hiszen: *„A költő színlelő-művész. / Oly jól ért már a mímeléshez, / hogy tettet a bánatot, / a bánatot, mit tényleg érez”*.

De mi a tétje ma a költészetnek, mi értelmét látják a tevékenységüknek? – teszi fel a kérdést Horkay-Hörcher Ferenc vendégeinek a beszélgetés vége felé. Térey szerint ha manapság metafizikus, szakrális tevékenységként tekintünk a költészetre, nevetségessé válik. Ahogy egzisztenciálisan is vici. Ő „íróságnak” nevezi a munkáját, és egyfajta polgári lét- és megélhetésformaként fogja fel – ez utóbbi záloga, hogy színházaknak is dolgozik. Kemény Istvánnál sem válik el polgári élete és „írósága”, mos-

tanában határidős munkákon dolgozik különféle műfajokban. A versírás más – vers bármikor, bármiből születet, mondja.

Zárásképp a „vallomások perce” jön el, Horkay-Hörcher azt firtatja, vendégei szerint ki fontos kortárs költő ma. Térey rávágja Tandori nevét, mint legnagyobb élő magyar költőt, Szabó T. Rakovszky Zsuzsát említi. Marno szerint Rakovszky túl enervált lett, nincs benne szerethető. Szabó T. Anna visszakanyarodva az énlíra–szereplíra kettősségéhez úgy látja: Rakovszky magában a költészetben hisz egyre kevésbé. De ebben nincs semmi meglepő: közkeletű jelenség ma a próza felé hajlás. Az már egy új beszélgetést nyithatna, vajon miért van ez így, ahogy Marno János frappáns megfogalmazása is: a költészet ott kezdődik, hogy egy ember képes-e úgy megszólalni, hogy a szavak pusztán pragmatikus értelmén túl reflektálni tud a nyelvre. A vita után a hallgatóság ízelítőt kap az elméletben megfogalmazott nézetek gyakorlati megvalósulásaiból, a költők felolvasnak műveikből.

„Az ember lakjon a szövegben”

Mintegy alátámasztva Szabó T. Anna véleményét a próza felé elmozduló korról, a délutáni próza-szekción már egy hajszálat sem lehetett leejtetni a második emeleti előadóteremben. A diákság a padlót is birtokba vette, leterített kabátokra, pulóverekre ülve hallgatta **Sándor Iván, Spiró György, Tóth Krisztina** beszélgetését, melyet Vörös István vezetett. Mi a hátsó sorokba szorulva hallgattuk a disputát, még a fényképezőgépet előhúzni sem volt hely.

Kezdetnek rögtön a „hogyan lettem író” történeteket hallgathattuk meg az alkotóktól. Sándor Iván egy pályázatnak köszönheti indulását, amit még Komlós Aladár írt ki, s ő diákfejjel indult rajta. Itt csillanthatta meg először írói tehetségét. Spiró Györggyel ellenkezőleg esett meg: öt kiváló osztályfőnöke (akiről azóta esszét is írt) jó érzékkel a versírásról beszélt le az első próbálkozások olvastán, helyette mérnöki, műszaki pályát javasolt tanítványának. Ezt váltotta ki a próza- és drámaírás, ami már gyümölcsöző terepnek bizonyult Spiró számára. Tóth Krisztina

képzőművésznek készült, s a vizualitás vezetett nála az íráshoz. A szobrászaton belül is a kis formák, a kispasztikák, érmek izgatták belső látását. Ez a mai napig átszüremlik prózájába is.

Spiró úgy fogalmaz: vannak képszerűen és nem képszerűen gondolkodó írók, ő az előbbihez tartozik, innen művei filmszerűsége. Az utóbbiak között ott van Esterházy, Kertész Imre, akik a szöveget munkálják meg, nincs bennük képiség, ahogy például Franz Kafkánál sem. Sándor Iván vitatja, A per kapuja például nagyon erős kép. Tóth Kriszta szerint Kafkánál ezek absztrakciók; ő úgy látja, egyesek az absztrakciót próbálják képekké alakítani, mások a képekbe látnak belesűrített történeteket. Ő maga ez utóbbiakhoz tartozik, később erre példákat is hoz fel az életéből, milyen intenzíven működő jelenség.

Megmutatják-e valakinek műveiket, mielőtt megjelenik? – kérdezi Vörös István, és a válaszok még különbözőségükben is hasonlóak. Tóth Krisztának nagyon fontos a visszajelzés és a szerkesztői vélemény, lehetőleg több felől. Sándor Iván magányos alkat, nem mutatja senkinek, állítja, de aztán kiderül: két állandó „előolvasó” barátja mégiscsak van, az egyik épp ott ül köztünk: Bazsányi Sándor kritikus. Spiró György hangsúlyozza: csakis akkor mutatja meg a művet, ha kész van, s ezzel mindenki egyetért – menet közben „öngyilkosság” az írónak mutogatni prózáját. Kriszta szerint a félkész műhöz fűzött vélemények az alapkoncepciót képesek megingatni, Spiró abban látja a legnagyobb problémát, hogy a még formálódó szöveg alapján elvárásokat támasztunk az előolvasóban, ami merőben elüthet az elkészült műtől.

Nem kevésbé érdekes kérdés a művek megszületésének hogyanja, a műhelymunka. Sándor Iván szerint regényt csak folyamatosan szabad írni, minden egyes nap, az erre tudatosan fenntartott időszámban. Tóth Kriszta megnézné azt a kétgyermekes családayát, aki minden napja negyedét szigorúan az írásnak szenteli – e véleményével jelzi némi szarkazmussal a Füst Milán-i elv tarthatatlanságát. Ám ettől függetlenül úgy véli: „az ember lakjon a szövegben akkor is, amikor nem írja”. Neki is folyton ott van a gondolataiban egy-egy formálódó próza, az utcán járva-elve is. Spiró György az írás „melós” részét hangsúlyozza: nagyon kemény munka, míg megszületik egy-egy véglegesnek tekinthető szöveg. Gorkijt hozza példának, aki a nála

kopogtató ifjú Babellel fél évig dolgozott két, pár oldalas novellán. Mindkettő remekmű lett. A magyar irodalomban is akad tanulságos, ismert történet: Hajnóczy '56-os kisregényét elvitte Örkényhez, aki kétszer is kiválónak nevezte, csak javasolta a felét (majd a felének a felét) húzásra. Végül három oldal lett belőle – *Ki a macska?* –, és a mai napig a legjobb ötvenhatos novella.

„A legjobb novellák mögött mindig ott egy kisregény” – öszszegzi a tanulságokat Spiró, átevezve ezzel „a tömörség titka” fejezethez. Színházi példát is hoz: Sztanyiszlavszkij a színészeivel a nyúlfarknyi szerepek teljes életrajzát kidolgoztatta. Tóth Kriszta szerint is pillanatfelvételekbe kell belesűríteni a szereplők sorsát. Nála is fontos fázisa a munkának a „zanzásítás”, első körben a jelzőtlenítés. Spiró szerint egy nagyobb regényből az első tíz-húsz oldal később szinte biztosan elhagyható, rövidebb próza esetén az első néhány bekezdés. Később ugyanis az író már belejön a szövegbe, és nem kell az olvasót végigvezetni a kezdeti állomásokon. Ahogy jegyzeteket is tilos közölni a mű születéséről, ezek a műhelymunka forgácsai. Tóth Kriszta ezt nevezi „kőleves-effektusnak”, amikor a nyitómondat csak ahhoz kell, hogy megszülessen, elinduljon a mű, később eldobható. Sándor Iván is sokat húz: rendszeresen visszatér a nap végén az egyes szövegrészekre, és megtisztítja a felesleges mondatoktól. Egyébként kézzel ír, van egy hűséges, régi beírója, aki gépbe viszi a szöveget, de az már a kézzel is letisztázott változat.

Szóba kerül a próza zeneisége, ritmikája is. Van-e botfülű író? – kérdezi Vörös István. Spiró szerint, ha nagy író, nem lehet botfülű. Fordítók között sajnos bőven akad – tragédia, amikor az idegen nyelvű szöveget nem hallja a magyarítója. Az orosz és francia klasszikusok nagy részét botfülűek fordították, mondja Spiró – magyarul például egyáltalán nem jön át Dosztojevskij humora. Ahogy elvész Solohov *Csendes Donjának* zsenialitása az első fordításban – teszi hozzá Sándor Iván. A prózadallam nehezen megragadható szubsztanciájához a hangos felolvasás visz közelebb – értenek egyet a beszélgetők –, hiszen ősi szerepe szerint is így működött az irodalom. Spiró ismét színházi példát hoz: Gyárfás Miklóstól tanulta, hogy a rendezőknek soha ne adjon olvasásra példányt, hanem harcolja ki, hogy felolvashassa nekik a darabot. Tóth Krisztina szerint olyasmi az írónak a saját szövege hangos felolvasása, mint a portrérajzolásnál alkalma-

zott tükör, ami akkor segít, ha az ember sehogy sem találja, hogy az elkészült rajzon hol nem stimmelnek az arányok.

Búcsúzóul az írók elmesélik Vörös István választása alapján egy-egy kiemelkedő művük születésének történetét. A *Fogság* háttéréről megtudjuk: Spiró Györgyöt eredetileg az apokrif Tamás-evangélium alapján izgatta: mi van, ha az őskeresztény szekta Tamással (jelentése: iker) helyettesítette a megfeszített Jézust, így mímelve a feltámadást? „Rájöttem azonban, hogy a mai tudattal nincs kulcsom az akkori vallásos lelkülethez”, fogalmazott az író, aki arra jutott: a szekta gondolkodását nem, de az őket körbevevő világot le tudja írni. Végül rengeteg kutatómunka és olvasás eredménye a *Fogság*. Sándor Iván a *Drága Liv* születéséről mesél: 1956-ban lapot szerkesztett a Műegyetemen, s az ezredforduló táján érett meg benne a gondolat, hogy írjon egy regényt, amelyben nagy szerepet kap a történelmi év. „Leginkább arról akartam írni, mit jelentett akkor egy feltörekvő nemzedék tagjának lenni” – vallott az író, aki egy nőalakot helyezett a mű középpontjába, és szerelmes városát, Párizst. Tóth Krisztina az *Akvárium* háttérét tárja fel, amely nem regénynek indult. Kezdetben két figuráról élt benne nagyon erős vízió, még az utcán látott-hallott arcok és hangok is hozzátektek vonásaikhoz, személyiségükhöz. E fejlődő karakterek újabb és újabb sztorikat hoztak magukkal. A lezárásnak külön története van: Kriszta a tanyájukon csináltatott egy betonpadkát, s amikor a mester magyarázta annak lépcsőzetes formáját, az írónak beugrott az önmagába visszatérő szerkezet gondolata.

Mielőtt elbúcsúztak volna a hallgatóságtól, a diákok kérdéseire válaszoltak a vendégek. Például: előfordult-e már olyan, hogy eldobtak egy-egy készülő vagy kész művet? A három író egyhangúlag nyugtatta meg a jelen lévő reménybeli alkotókat, hiszen mint velős válaszaikból kiderült, hármuknak együtt tucatjával landoltak már kész regényeik is a szemeteskukában. „A rossz regényeket is sokszor végig kell írni, mire kiderül, hogy rosszak” – összegezte Spiró György a sok-sok munkával járó írói mesterség egyik tapasztalatát.

A kritikaírói szekcióban Gelencsér Gábor (film), Jákfalvi Magdolna (színház) és Wesselényi-Garay Andor (építészet-design) beszélgettek Bazsányi Sándor moderálásával.

Van-e létjogosultsága a nemzeti fogalmának a tudományban? Valóban azokkal a művekkel lehet-e betörnünk külföldre, amelyek kellően univerzálisak? Vetélytársa lehet-e a Móra-műveknek az iskolában Harry Potter? Többek között ezeket vitatták meg a Hítel-est résztvevői Az irodalomtudomány nemzeti jellegéről című tanulmánykötet megjelenése kapcsán.

Lehet-e nemzeti az irodalomtudomány?

A Hítel folyóirat a MOM Kulturális Központ impozáns kupolatermében rendezte tanácskozását Az irodalomtudomány nemzeti jellegéről című tanulmánykötet megjelenése apropóján. A könyv egy 2012-es konferencia előadásaiból állt össze, a tizenkét előadó közül tizenegy szerepel benne. **Papp Endre**, a folyóirat főszerkesztője **Nyilasy Balázs** irodalomtörténészt kérte meg, foglalja össze, mi indokolja ennek a kötetnek a létrejöttét. Nyilasy szerint nincs is értelme feltenni a kérdést, reális-e vagy abszurd-e a „nemzeti” jelző tudományos kontextusban, hiszen a számtalan nemzeti irányzat – a francia racionalizmus, az angolszász empirizmus, a német realizmus és még sorolhatnánk – egymás szabályait érvényesítik, egymásból töltekeznek. A reformkor óta hangsúlyos annak a keresése, van-e magyar gondolkodásmód és miben áll – emelte ki Nyilasy Balázs. Ha erről lemondunk, önmagunkról mondunk le. A humán tudományok hazai történetét végigkísérték a kompenzációs és frusztrációs gesztusok, holott nemzetközi szinten fel sem teszik ezeket a kérdéseket, amelyek nálunk kettészakítják az irodalmat.

Imre László irodalomtudós, kritikus szerint még a természettudományok egy része is nemzeti elköteleződésű, hát még a szellemtudományokra mennyire igaz ez. Ha kivonjuk Dosztojevszkijből, Stendhalból ami orosz, ami francia, semmi nem marad belőlük – érvelt a kritikus. Szerinte természetes, hogy az irodalomtudományi diskurzusok váltják egymást, ahogy az

új nemzedékek mindig eltolják maguktól az előzőeket – lásd Reviczkyék kozmopolitizmusa Arannyal, Gyulaival szemben –, csak arra kell vigyázni, ne „ragadjon be” a tudatba egy-egy nézet hegemoniája. Ma a nemzeti-ellenes gondolkodás erősen meggyökerezni látszik – ezért született a tanulmánykötet is.

Papp Endre, aki maga is a Debreceni Egyetem hallgatója volt egykor, felhívta a figyelmet **Márkus Béla**, az egyetem volt oktatója tanulmányára a kötetből, amelyben a professzor az egymást kiszorító teóriákat ütközteti. Függetlenül attól, hogy nem voltunk deklaráltan „nemzetiek” – emlékezett Papp a kilencvenes évek egyetemére –, megtanultuk, hogy az irodalomnak erkölcsé, lélektana, hatása van, nem csupán egyes irányzatok kiszolgálója. Márkus Béla hozzátette: az a természetes, ha a diákkal minél többféle ízlést, elméletet, s ezen keresztül minél többféle szerzőt ismertetnek meg. Akkoriban az volt a tendencia, hogy a természettudományok mintájára az irodalomtudományt is egzakttá tegyék, csakhogy az utóbbi alapja és tárgya, a nyelv sosem válhat nemzetközivé, egzakt vizsgálódás eszközévé. Márkus Nyilasy Balázst idézte: a személyiség szétesését hirdető modern irányzat sokak számára probléma, sokak számára program.

A megszólított Nyilasy Balázs azt is bajosnak látja, hogy „a magunk fejével akarunk gondolkodni” késztetése kiszorult a tudományból, miközben az európai és amerikai trendeket gondolkodás nélkül vettük át. Holott igen tanulságos, milyen erősen bírálják az univerzális teóriákat az utóbbi években az angolszász kritikában. Kiemelkedő ezek közül Geoffrey Galt Harpham amerikai szerző „A nyelv egyedül – a modernitás kritikái fétise” című műve. Ha visszanyúlunk Karácsony Sándorig, épp e modern amerikai irodalomtudományi irányzatokhoz jutunk – emlékeztetett Nyilasy. Ahogy Erdélyi János, Gyulai Pál is mindig a nagy általános elvek nemzeti konkrétumait hangoztatták – egészítette ki Papp Endre.

Nagy Gábor költő, irodalomkritikus, a Hitel szerkesztője felhívta a figyelmet Ács Margit tanulmányára a kötetből, melyben a szerző felidézte: a kilencvenes években mennyire háttérbe szorították azokat az irodalmárokat, akik nem követték a „mainstream” dekonstrukciós-hermeneutikai irányzatát. De vajon hogyan tudja követni az iskolai oktatás a hirtelen kánonre-

tusálásokat? – tette fel a kérdést Nagy Gábor. Elfogadhatjuk-e, hogy Móra „olvashatatlan”, Harry Potter viszont igen?

Alföldi Jenő, a tankönyvírás doyenje a hosszú ideje bevált műveket válogatja be, az új szerzőket pedig folyamatosan, ám kritikus figyelemmel követi – válaszolt az irodalmár némileg kitérően. Nagy Gábor tovább kérdezett: van-e az egyetemeknek felelőssége az iskolai kánon szempontjainak kialakításában, például, hogy Nagy Lászlót nem tanítják, de Varró Dani érettségi tétel? Imre László meglátása szerint sznobéria mindig és mindenhol létezett – az angolok hosszú ideig éppúgy lenézték Dickenst, mondván giccses és szentimentális, mint mi újabban Jókait. A feladat, hogy megvédjük az igazán nagy értékeket, még akkor is, ha az egyetemi tanszékeken belül is számos nézet ütközik.

A posztmodern strukturalizmus elhozta az „író nem fontos, csak a mű” fétisét – emlékeztetett Imre László a néhány évtizede jelentkezett tendenciára. Az ő konzervatívabb nézeteihez ez idő tájt erősen megvetően viszonyultak, csak mert kitartott amellett, hogy az írói életrajzból leszűrhető fejlődéstörténeti igazságot nem szabad egy az egyben kidobni. „Aztán változott a világ, tizenöt éve újra elkezdtek életrajzokat, korrajzokat írni” – állapította meg mosolyogva az irodalmár. A társadalmi, életrajzi háttérből nem a politikai hovatartozást kellene kiemelni és azon rágódni, hanem az értékeket szublimálni az életműből – összegezte véleményét Imre László.

Hogy a politikai megbélyegzés milyen tévutakra vezet, arra Márkus Béla hozott példákat, kiemelve azok közül is az anti-szemitának deklarált Nyíró Józsefet, miközben az *Uz Bencében* találjuk legszebb irodalmi példáját az ellenkezőjének. Nagy Gábor a nemzetközi példák közül Gottfried Benn elismertségére hivatkozott, majd a „külföldiek számára is magyarázat nélkül érthető” hamis hazai mércéjét emlegette a művek megmérettetése szempontjából. Ez például kidobható, alkalmi verssé minősítendő József Attila *Születésnapomra* című költeményét.

disszeminációja ez a tétel, a „szerző halott” gondolat megfelel annak, hogy a nyelvet meg kell szabadítani minden vonásától, ami nem szisztematizálható. „Nincs univerzális igazság, és ez az univerzális igazság” – összegezte frappánsan Papp Endre a mindent relativizáló világmagyarázatok ideológiáját. Nagy Gábor emlékeztetett, milyen hevesen tiltakozott valaha Einstein a magazinokat meghódító „minden relatív” elve ellen. És vajon nem saját magunk becsapása-e az a nézet – tért vissza Nagy Gábor az irodalmi kérdésekhez –, hogy annál kelendőbb egy mű külföldön, minél univerzálisabb gondolatkörben fogant? Hiszen Amin Malouf vagy Göran Tunström utánozhatatlanul egyedi közel-keleti és svéd világukkal halmoznak sikert sikerre nemzetközi szinten. Méltán megvalósulhatna ez Szilágyi István egyes regényeivel is – vetette fel a szerkesztő.

Részen erre a kérdésre is válaszolt Alföldy Jenő kritikája, melyet a konferenciakötetről írt és az est e pontján fel is olvasta. Alföldy is visszanyúlt az Illyés felállította dichotóma fontosságához patriotizmusról és nacionalizmusról. „Nehéz Kompországból híddá alakulni” – fogalmazott a tudós, aki emlékeztetett a kötetben megszólaló irodalmárok széleskörű nemzetközi kitekintést nyújtó műveltségére. Az irodalom köntösében jelentkező nemzeti és nemzetietlen vitájához e tanulmánykötet példabőségét fűzhetnénk hozzá: irodalmunk első vonala nálunk mindig nemzeti – hangsúlyozta Alföldy. De ne tévesszük szem elől, hogy e nemzeti nem jelenti feltétlenül azt: a műnek magyarságkérdéseket kell boncolgatnia. Weöres egész életműve úgy lett múlhatatlan értéke nemzeti irodalmunknak, hogy tisztán a magyar nyelvvel vitte véghez a maga varázslatát. A „nemzeti és nemzetietlen” tábor szembenállását összefogássá kovácsolhatná például a giccs elleni harc – javasolta kritikájában Alföldy Jenő.

Imre László úgy reagált Nagy Gábor felvetésére a nemzetközi színtérre való betörési lehetőségekről: nem utánoznunk kell másokat, hanem valami originálisat, egyedit, újat alkotni – mindig ennek volt sikere. Ahogy például az orosz, majd a dél-amerikai irodalom learatta a nyugati babérokat. Mészöly Miklóstól *Az ablakmosót* egykor fanyalogva fogadták a franciák, mondván, ilyesmiket ők tíz éve olvasnak. Az sem mindegy, ki a célközönség – kiknek, hogyan szólunk nemzeti sorskérdé-

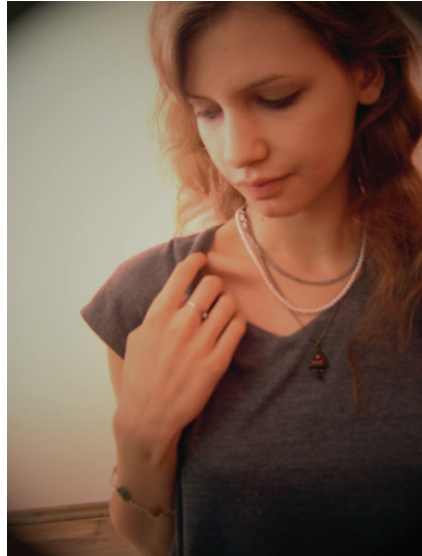
seinkről. Imre László saját tapasztalatát osztotta meg: amikor a Helsinki Egyetemen tanított, és beleélő komolysággal kezdett beszélni a magyarság történelmi szenvedéseiről, nem fogadták rokonszenvvel. Hamar rá kellett jönnie, hogy az elzárkózóbb természetű finnekhez másképp lehet közelíteni. Kertész Imre, Esterházy mai sikerei a német befogadók ízléséhez idomulnak, de minden néphez fontos megtalálni az egyedi utakat.

Az est zárásaként, külön meglepetésként a jelenlévők felköszöntötték a 75. születésnapját ünneplő Alföldy Jenőt, akinek Nyilasy Balázs laudálta eddigi életművét, és emelte ki annak legfontosabb állomásait, műveit.

Kabai Gabriella

1990. október 1-jén született Makón, itt járt gimnáziumba, majd Szegeden, az Állam- és Jogtudományi Karon végezte el a munkaügyi kapcsolatok szakot.

Hallgatásunk

(részletek)

*Magunkban beszélünk.
Hangosan, hogy a szavak kint idegebbek legyenek.
Mintha beszélnének hozzánk.*

*Minden fájdalmat próbálok átrakni a szavakba,
hogy arcuk legyen,
amivel szembe lehet nézni.*

Ez egy másfajta élet. Az élet árnyéka. Ha meghalsz tíz évesen, örökre tíz éves maradsz. Soha nem tudod meg, milyen az önállóság. De arról, hogy meddig élsz, nem dönthet más, akkor sem, ha még gyermek vagy. Így láthatom az álmot, hogy milyen lettem volna, milyen lett volna igazán élni. De a remény, az én reményem tényleg meghalt. Tízévesen. Elmondom, mit látok. Elmondom, mit kaptam azon a napom. Érzéseket, amiket mások élnek át.

Debüt

(...)

Nincsenek szavak

Gyerekarca van. A teste vézna, mellkasa látványosan emelkedik, amikor levegőt vesz. Hangosan teszi, mintha nem tudná megtölteni tüdejét. Haja vizes, bőre vékony, szeme alatt sötét folt a kimerültség. Gyöngye verébhez hasonló. Nem mozdul, mégis folyamatosan mozog. Dülöngél, mintha menne valahová, de végül nem bír. Ahhoz erő kellene, több, mint a sóhajtozáshoz. Csomós tincsei vállához tapadnak. Csuromvíz a homloka, némasága elfojtott köhögés. Ruhája fehér lehetett. Most csupa csalódottság, amiért vizesen nem lehet tiszta, bőre összemázolja, ahogy magához vonzza. Lázás gyerek, amivé tetted.

Nincs is arca. Nem menekül sárga szobákon át, szűk folyosókon nem látja leperegni a tapétát. Nem érzi a dohos levegőt, a vadkutyáktól sem fél, az örültektől sem. Tétova derengés a sutogásban, bevérezi a csöndet. Hallgatott, amikor megölték őket. Összeráncolt homlokkal követte a szike szánkázását. A döbbsen rátekeredett torkára, sikítani se bírt. Két tágra nyitott szem csupán, ami erőlködik, hogy elmossa azt a testet, amit ráadtál. Ruhája csomókban hever a földön. Egészen meztelen, ahogy te mondanád. Csupasz remegés, tiszta víz. Gyerekhangon panaszkodik, mert nem tudsz csöndben maradni.

Kóbor kutyák foga csattogott, a menekülés útjában deszkalécek sorakoztak. Kopár játszóteret kereteztek, benn ijesztő ürességben játszottak a gyerekek. Sarat nyeltek, arcukon lecsorgott a mocskok, szájukból giliszták ficáinkoltak. Feketén nevettek. Úgy falták a kavicsos sarat, mintha szilvás gombóc lett volna, durvára darált porcukorral nyakon öntve. Orrukból vér folyt. A vér vér volt, nem hasonlított máshoz, nem lehetett szederlekvár-hasonlattal kicsúfolni. Örület. Ezekkel az örültekkel nem lehet szót érteni. Nem kell próbálkozás, reménybe becsavart félelem-bontogatás. A gyomorgörcs elegendő, biztosan jelez. Előbújhatnál végre. Vacogó fogaiddal, ideges fejrázásoddal, azzal a kontroll alól kiszökő, hőségben didergéssel. Itt az ideje. Hideg vagy, meztelen. Nem tudsz megtörölközni, ruhád vízcsepp-pléd, azzal takarózol.

Nincs arca. Nincs neki semmije. Két nagy szem csupán, óriási-ra dagadt, értetlen tekintet. Dacos homlokráncolás, két béna láb, egy néma torok. Felelet, amit mindenki tud. Még most sem tudod, ki ő? Nem ismered meg? Nem engeded el. Végignézeted vele a felfoghatatlant. Nem bírja kimondani, nem tud elszökni ön-maga elől. Kérdés, akit folyton előcítálnak, mintha ismerné válaszát. Nincs neki senkije. Nincs alakja, nincsenek kezei. Nincsenek szavai sem, hogy védekezzen. Mégis, mindenki őt szólongatja.

Arca rengeteg van. Kockákba számúzték, de itt él, magányosan. Hiába zsong tőle a világ. Senki és semmi nincs, aminek egy piciny része is hasonlatos lehetne hozzá: szenvedésekből összeállt massa. Egyetlen alakja van, mégis mindig más. Akárhányszor szólítják, csontjait összetörik, próbálják változásra kényszeríteni, hogy legyen megfelelő. Legyen arca, ruhája. Szét lehessen szagtatni, hogy végül ne létezzen, ne adjon okot, ne adjon több reményt értelmetlenül.

Halhatatlan, nem kell neki halál, sem élet. Minden az övé. Még most sem látod? Elesett vagy, ő elesett. Gyöngye vagy, ő gyöngye. Halott vagy, ő tovább él.

Én meg így *

A csalódás, amikor rájössz, hogy Erlend Loe összes könyvét olvastad már, ami a könyvtárban éppen fellelhető. Írnom kellene egy levelet neki, hogy írjon már új könyvet. Kezdsnek megteszi egy. Vagy írnom kellene egy könyvet, hogy írjon nekem levelet. Angolul, természetesen, így rengeteg időt spórolhatok meg, ha figyelembe vesszük norvég nyelvi hiányosságaimat.

Mit mondhatnék rólad? Régóta jó ismerősök vagyunk, de nem jó barátok. Különben is, az micsoda? Viseljén el, amikor szenvedek? Tanácsot adni könnyű, miért lenne ez nehéz? Én magam nehezen bírom el az igazi küszködéssel járó gyomorideget, de ilyenkor nincs szükségem átérzésre. Csak a szavak kellenek, ugyanazok, amiket használnék, használok, viszont a kételyt nem

Debüt

118

lehet összezavarni a józan ésszel, butaságokkal. Azonban a te hangos butaságaid erősek, és elkergetik az aggódás veszett kutyáit. Mástól kell hallani a banális egyszerűségeket, azok mellett dühösen prüszkölnek szeretett vészjelzőink. Szörnyen akaratosak, sosem fáradnak el. Tőled nem tartanak, túl jól ismernek. Idegen hangoktól menekülnek, mert az ismeretlen még bármi lehet. Magadban minek bízna, az mindig olyan bizonytalan.

Sokáig nem beszélek, ilyenkor sokkal hasznosabban töltöm az időt, többet figyelek, és többet fecsegek, ami sokkalta szórakoztatóbb, mint a komolykodás, az értékteremtés. Abban a pillanatban persze csodás, brilirozó tehetségeddel hecceled magadat, és ami a legfontosabb, elégedett vagy. Önfeledt és elégedett egyszerre. Csak az a fránya nagyravágás nyaggat, hogy erről másnak is tudni kellene. Valahogy a maradék vézna váz, rajta kopottan csüng korábban csillogó tehetséged. Azért lehet ezen is nevetni, nocsak, nincs nekem olyanom, csak baromkodom, hülyéskedek. A boldogságnak nincsenek nagy igényei, ócska rímeket fogad el, favicceken nevet, mások életét issza, nem létezőkéből kreál izgalmakat. Engedni kell neki, sovány gyerek, hadd legyen meg ez az öröme. Játékait egy ideig nagy becsben tartja, utána talál valami mást, a régi kacat lesz. Szinte nem is érték az, ami túl sokáig tart.

* A magyarázat helye, kitöltését meghagyom az olvasónak. Előzékenység, nagylelkűség? Szó sincs ilyen jellegű magasztos indítékokról. Csak a móka kedvéért.

(...)

Minek cím, úgy is meghalunk

Debüt

- Tudom, hogy tudtad. Már az elejétől kezdve.
- Tudtam.
- Csak egy kicsit megijedtél.
- Az ijedtség szörnyen idegesítő jószág, egyből megérzi, mennyire félnek tőle mások ijedtségei, ezért gyors bátornak tetteti magát.
- Nagyon kétségbeesett lény lehet, ha még azt is eljuttat, hogy humorosnak találja a „tumoristát”.

– Csak előben ilyen, a leírt szavak felszabdadják. Akkor végre felhagyhatok a hülyéskedéssel, és kimondhatom, hogy mindent végig tudtam, végig ezt gondoltam.

(...)

- Ilyen lettem volna.
- Csodálatos.
- Akkor haltam meg, amikor a legboldogabb voltam. Minden-
knek akkor kellene.
- És nem lennének felnőttek.
- És nem lenne korán kelés, hét előtt.
- És nem lenne kávé, hiszen, amíg gyerek vagy, nem érzed a
fáradtságot.
- És nem lenne igazi szomorúság, csak amolyan gyerekes duz-
zogás.
- És nem kellene felnőni.

Késő

– A koporsóba bezzeg be tudott feküdni. Csak élni... csak azt
nem tudott.

– Amikor becsukod a szemedet, felragyog a fekete mennyország.
– Ezért halott minden angyal. Ki akarna utána visszajönni ide,
a hideg, fehér valóságba, ahol mindenféle alkohollal akarunk
felmelegedni, meg zajokkal összekeverni a gondolatainkat.

– Miért nem tudsz egyszerűen meghalni? Műsort adsz az iste-
neknek, vagy mit akarsz? Utálsz, amiért nem tudunk neked asz-
szisztálni a halálhoz? Ez az élet, itt több fájdalmat kell elviselni,
többet kell tenni azért, hogy a dolgok működjének valahogy. Mi
nem pihenhetünk meg, nem hullhatunk le a semmittevés mély-
ségébe. Hallod? Az élet nehezebb, mint meghalni. Milyen nehéz
lehet egy halottnak éltöt játszani.

– Késő, apu, meghaltál. Már késő, mert meghaltál, mielőtt visz-
szajöhettél volna, hogy azt mondd: csak vicceltem. Szeretlek, csu-
pán játszottam ezt az egész elhagyást. Még az életet is itt hagytad,
tele szomorúsággal, tele ki nem mondott bocsánatokkal. Meg kel-
lene nyugodnunk. A halottaktól már nem szökhetsz el.

Decemberi hattyúk

*félsz a komolyságtól,
és félsz a gyerekestől,
félsz a kedvességtől, jobban,
mint az önmagukból kilépett
emberektől*

I.

Forralt bor után könnyebb beszélni. A szomorúság nehéz köpeny, de kényelmes, egyszerű viselet. A furcsa mozdulatok, a furcsa kéztartás, a furcsa nézés, a furcsa szomorúság vállalható. Csak rosszindulat ne férközzön a sok furcsaság közé, és akkor minden rendben lesz. Mintha a bántás kevésbé fájna, ha érdemtelenül kapod. Sokszor túl ideges vagyok, amikor nincs rá okom, és csendes, mint a sír, amikor örülnöm kellene. Ez rossz csend, amikor a gondolatok makacsul rázzák a fejüket, és mindenki elrohan előled. Nekik az az életük, táncolnak, gyönyörűek, tehetségesek. A te szíveden összetörnek, bábok lesznek, te semmiség. Hattyúk táncoltak aznap éjjel, és szólt a zene, és túlbuzgott bennem a szeretet és tisztelet az oroszok iránt. Akkor kicsit büszke voltam magamra, hogy Dosztojevszkijt olvasok, Csajkovszkijt hallgatok, és nem bántott, mennyire távol állok tőlük.

II.

Pont te tudtad ezt mondani? Nincs sok mindenem, de az olvasást szeretem. Azzal vádolsz, hogy menekülök a valóság elől. Egyedül ezzel tudtam megnyugtatni magam. Most már tényleg nincs semmim, amit nem fertőzött volna meg a bűntudat. Magamban kevés vagyok, egy kicsit több lehettem. A szégyen, hogy haszontalan vagyok, rám telepszik, amikor olvasok. Ez is kellett neked? Igazán nem maradhatok én? Az annyira rossz, annyira szánni való? Olyannak kell lennem, amit vállalni tudsz, ami befér az értékrendedbe. Eddig több lettem, legalábbis szerettem ezt hinni, amikor olvastam. Mostantól mindig kicsit kevesebb leszek. Másra nem jó, a való életben gyenge, ezért kapaszkodik a lapokba. Neked ez nem létező, időpocsékolás az egész. Tudod, eddig kicsit büszke voltam arra, hogy nekem is van valamim, de rávilágítottál az ellenkezőjére. Van olyan tevékenység, olyan tárgy, eszme, érték, amihez ha hozzányúlok, nem válik rögtön fertőző kacattá?

III.

Még mindig játszom ezeket a filmeket a fejemben, úgy nyolc-tíz éves korom óta, mert mindig könnyebb volt az életet elképzelni, mint megélni. Ez teljesen természetes, a történetek megnyugtatóan tovább folynak az elméleti síkon. Ösztönösen kerülöm a legkisebb felelősséggel járó szituációkat. Akkor még izgalmasnak találtam, a nap legjobb része nem lehetett más, csak az este.

Akkor majd csendesebb leszel, amikor nagyon félsz, és már nem hiszel az istenekben. Amikor már nem hiszel abban, hogy valaki még segíthet. Nem jóakaratból, hanem mert megteheti. A senki senkinek képzelte magát, szinte elégedetten dőlt hátra, észre sem vették. A hídon sem, ahol annyira féltél, emlékszel? Magasság? Az nem számít, de télen a folyók félelmetes hideg lehelete a beléjük fulladt emberek sóhaját fújja az átkelők arcába.

Van, amikor viccelsz, és nevetsz, őszintén. Te megteheted, nincs tétje a boldogságodnak. Az hely könnyű, alig él pár másodpercig. Azért olyan szerethető, olyan esendő. A halálra ítéltet is megsajnálják néha, egy oda nem figyelt pillanatban. Nevetésed olyan végzetes, gyorsan haló fajta. Nem marad kávézni, nem kell előtte feszengeni, megjátszani magunkat. Mire rákapnánk a színjátszás megszokott ízére, már nincs sehol.

Hallgatásunk

*Minden szürke-szomorú a puha hó alatt.
Nincs is hó. Hazudunk. Csak az ember didereg.
Megszokásból.*

(...) Azt hiszed, hozzád beszélek? Nem beszélek senkihez, nem tudok. Nem azért kerüllek, mert utállak, vagy nem tetszel, vagy nem tetszik, amit csinálsz. Minden megnyilvánulásodban hiba után vizslatok, hogy legyen magyarázatom, ha este megkérdezi a lidérc: miért voltál ilyen kegyetlen? Azért löklek el, azért találok ki hazugságokat, mert tudnálak szeretni. Úgy is tudnálak szeretni, hogy nem ismerlek. Látod ezeket a rétegeket? Ugye, milyen undorító? Nem tudom, hol romlott el a dolog.

Tudom.
Halottat játszottam.
Féltem belépni. A hajam rövid volt.
Rajzoltam. Eldugtam a szekrény alá.
Elveszett a zsebkendőm.

Hazudtam. Bemártottam azt az ártatlan gyereket, ő meg le-
szidta. Ötéves korom óta folyamatosan büntudatom van miatta.

Eltörtem a szemüvegét. Nem emlékszem másra. Büntudato-
san ballagtunk hazafelé. Ennyi volt az ünnep. Magyarázkodás,
veszekedés.

Öngyújtóm volt. A templom hideg kővén feküdtem. Én voltam
a legboldogabb. Mondd, miért kellett felkelnem? Fölöttem beszél-
nek, arcom a padlón. Ott fekszem, nem is érzem, hogy hideg van.

A hóban elképzelem, milyen megfagyni. Azon sírok, hogy nekem
nincs senkim. Bent meleg van, tévét néznek, beszélgetnek. Én kint
heverek az udvaron. Kényelmetlen a meghalás. Bemegyek.

A madár meghalt. A madár elszökött. A madarak azért voltak,
hogy boldogok legyünk. Valaki mindig meghalt. Csak a gyerme-
ki jókedv tud ilyen gyorsan föltámadni.

A fa alatt fekszem. Minden csupa csillogás és fény. A szívem
majd megszakad, hogy nem tudom megállítani a filmet. Este van,
mindenki alszik, én meg mérhetetlenül szomorú vagyok, mert
vége annak a szép napnak, és már soha nem jön vissza. A boldog-
ság az ismétlés utáni vágyakozás. A karácsonyfa alatt fekszem.

Légý hú

Nem volt mese. Azt a hatszázhuszonnyolc oldalnyi apró betűt
egyhuzamban kellett elolvasnom. A sárga lapok nem hagytak
aludni, sötétben keltem, félórákat aludtam, könyvvél a kezemben
kavartam a pudingot, engedtem be a macskát, ettem a szilvát. Én
még soha nem olvastam el semmit egy nap alatt, de amikor az
ember felpróbál egy ruhát, ami annyira illeszkedik teste vona-
laira, mintha csak elhagyott bőréét találta volna újra meg, akkor
többé nem akarja levenni. Hát így történt. Az én ízlésem, a hiány-
zó szem. A kristálytartóban őrzött cukorka az enyém. Mindig azt
gondoltam, hogy párbeszédet írni a legnehezebb. Minden nagyon
jól hangzik, míg magaddal beszélgetsz, de az olvasás kijózanít.
Előre válaszolgatok, majd szépen elfogadom a kliséket, és rázom
a fejemet, hogy ez nincs jól, ezt másként kellett volna, ez szörnyen

erőltetett. Most azon kaptam magam, hogy nevetek, ugyanezt vagy hasonlót feleltem volna, és az egész olyan könnyed, olyan szép, amikor a selyemszál nem törik meg a túlgondolás miatt, és nem ázik át a szirupos romantikától. Ehhez kellett a tea.

Bemutakozás

A bemutatkozás írásából minden lesz, csak bemutatkozás nem.

Szeretem Pilinszkyt, és szeretek írni.

Egyébként sírni is, sőt, Pilinszky után az jött volna.

Magamról nem beszélek sokat, ha igen, később megbánom.

A később nálam rövid időtartam, többnyire pár perc.

Valahogy nem tudok többet mondani.

Szeretem Pilinszkyt, és szeretek írni.

Sírni is.

És Örkenyt is szeretem, meg az egyperceseket.

És szeretem a boldogságot.

Szeretek sírni a boldogságtól.

Szeretem Yann Tiersen zenéit.

Szeretek egyperceseket írni.

De a dolgokat megmagyarázni? Azt nem szeretem.

Mégis, sokszor azt érzem, a dolgokat meg kell magyarázni.

Ezt a kell érzést nagyon nem szeretem.

Éppen ezért sokszor tömondatokban beszélek.

Azt hiszem, ezeket többen megértik. Ráadásul elsőre.

És akkor szusszanhatok egyet, de jó, most nem kell magyarázni.

Sosem értettem a nyári ruhát és a bakancsot egyszerre.

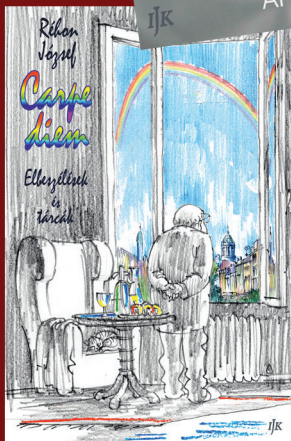
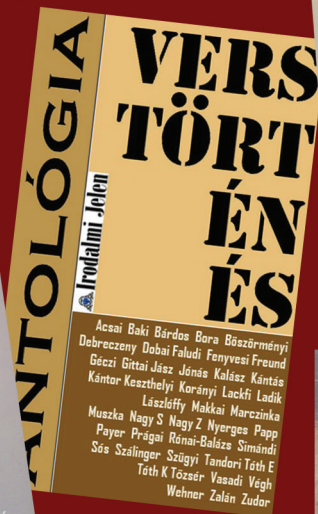
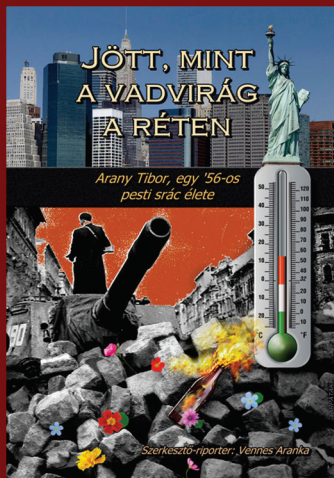
Külön? Az teljesen más. Külön-külön megérttem az élettelen tárgyakat.

Pofonegyszerű a dolog. Nem válaszolnak, nem kérdeznek, nem élnek.

Bonyolultságuk cipőfűzőgubancban teljeseedik be.

Szeretem nézegetni az ételek képeit. A reggelizőasztalokat, az olvadó, rózsaszínű fagylaltokat, a vajas pirítósokat lekvárral. Még az édes tölcsepek sem zavarnak, holott azokat nem szeretem. Viszont szépek. A szépség sok minden alól felmentést ad.

-
- 3 Böszörményi Zoltán versei
6 Czakó Gábor: A Ganymédesz-ügy (novella)
8 Térey János: Országos káosz (2–3) – részletek A Legkisebb
Jégkorszak című regényéből
15 Faludi Ádám: Egy holnaplopó naplójából (vers/prózák)
20 Jász Attila: Átiratok. Herm&co (versek)
25 Szőke Imre Mátyás: Ki vagyok én (novella)
28 Horváth Előd Benjamin versei
34 Beszédes István: [Gradáció] (vers)
36 Hargitai Ildikó: Talmi kincseim (novella)
39 Babics Imre versei
42 Berka Attila: Anómia (regényrészlet)
49 Payer Imre versei
52 Hudy Árpád: A leomlott fal árnyéka (tárca)
55 Laik Eszter: Palicsi partraszállás (tárca)
58 Boldog Zoltán: Börze (tárca)
60 Szakács István Péter: Kémek réme (tárcanovella)
62 Bárdos József: Hihetetlenégek – Árva Bethlen Kata álma
66 Boldog Zoltán: Megszerettette az angolokkal Nagy Lászlót, Petrit és
Radnótit – beszélgetés Gömöri Györggyel
70 Boldog Zoltán: „A méltósággal elsüllyesztett hajó”? – körkérdés a
Holmi megszűnése kapcsán
78 Benke Tímea: A prózarács hűvöse (Krusovszky Dénes:
A fiúk országa)
81 Mosonyi Kata: Karakterrajz korunk állapotáról (Hudy Árpád:
Hidegebb napok)
85 Evellei Kata: A nő, aki férfiként figyeli önmagát (Izsó Zita:
Színről színre)
89 Tinkó Máté: Egy lépéssel önmaga mögött (GreCsó Krisztián:
Megyek utánad)
93 Mosonyi Kata: A történelem elszenvedőinek regénye (Rakovszky
Zsuzsa: Szilánkok)
97 Kadlót Nikolett: Huszonöt év – huszonöt novella (Tóth krisztina:
Pillanatragasztó)
100 Laik Eszter: Memento
100 Téglák közé vésett nevek
104 „Irodalomról vagy más ily fontos lomról...”
111 Lehet-e nemzeti az irodalomtudomány?
116 Debüt: Kabai Gabriella írása

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

